

“Når lyskasterne slukkes”

-En intervjuundersøkelse av ungdommers erfaringer som medvirkende i TV-dokumentarproduksjon

Jeanette Finstad Lindhart

Masteroppgave i spesialpedagogikk ved
Det Utdanningsvitenskapelige Fakultet,
Institutt for Spesialpedagogikk

UNIVERSITETET I OSLO

25.05.2009

Sammendrag

Denne masteroppgaven er en selvstendig studie og en del av prosjektet ”Barn i media”, som er et samarbeid mellom Institutt for spesialpedagogikk ved Universitetet i Oslo, og Barne- og ungdomsavdelingen ved NRK. Masteroppgavens fokus er ungdommers erfaringer som medvirkende i TV-dokumentarproduksjon, og hovedproblemstillingen er:

”Hvilke opplevelser har ungdom av egen deltakelse i TV-dokumentarproduksjon?”

For å svare på denne problemstillingen har jeg tatt utgangspunkt i to underproblemstillinger:

- Hvordan opplever ungdom forholdet mellom virkelighet og fiksjon i TV-dokumentarproduksjon?
- Hvordan opplever ungdom at egen deltakelse i TV-dokumentarproduksjon har påvirket deres identitetsfølelse?

I denne undersøkelsen ble data samlet inn gjennom kvalitative forskningsintervju med fire ungdommer som har medvirket i TV-dokumentarproduksjon. Intervjuene var semistrukturerte.

Den teoretiske referanseramme som ligger til grunn for denne undersøkelsen er en kombinasjon av teori om identitet, medier og ungdom. Jeg forsøker å sette temaene i en dagsaktuell sammenheng, ved gjennomgående å presentere dem i lys av teori om det postmoderne samfunn.

De fire informantene i dette prosjektet har vært hovedpersoner i to ulike TV-dokumentarproduksjoner i NRK. De er mellom 15 og 17 år gamle og det er mellom to og fire år siden de var på TV. Den ene TV-innspillingen varte i én uke, den andre i omkring ett år. Ungdommene ble alle filmet i sitt naturlige miljø.

For å gi en ryddig og oversiktlig framstilling valgte jeg å dele funnene inn i tre hovedkategorier som dermed ble delkapitler i analysen:

- Ungdommenes opplevelse av deltakelsen
- Forholdet mellom virkelighet og fiksjon
- Opplevelse av deltakelsens betydning

Disse danner til sammen grunnlaget for å svare på problemstillingene.

Resultatdelen viser et nokså nyansert bilde av ungdommenes opplevelse av sin deltakelse i TV-dokumentarproduksjon, og denne deltakelsens påvirkning på hvem de er i dag. Deres opplevelse av medvirkningen virket hovedsakelig svært positiv, men ungdommene hadde også følt anger og flauhet over deltakelsen. I enkelte sammenhenger hadde disse negative følelsene å gjøre med en opplevd virkelighetskonstruksjon fra TV-teamet sin side. Enkelte informanter beskrev hvordan hendelser ble klippet ut fra sin naturlige sammenheng og hvordan deltakerne ble bedt om å gjenta handlinger slik at det skulle bli fanget opp på kamera. Denne redigerte virkeligheten påvirket deltakernes opplevelse av å være seg selv foran kamera, og også opplevelsen av å se seg selv på TV. Opplevelsene av en konstruert virkelighet, var imidlertid ikke bare negative. Flere av informantene var fornøyde med hvordan de ble framstilt, noe som tyder på at konstruksjonen også kan ha hatt en positiv effekt.

Selv fant ungdommene det vanskelig å beskrive deltakelsens påvirkning på hvem de var i dag, men de kunne fortelle mye om hva de hadde lært av å medvirke i TV-dokumentarproduksjon. Flere av informantene ga uttrykk for å ha lært om seg selv. Med bakgrunn i min forståelse av læring som nært relatert til utviklingen av identitet, kom jeg fram til at informantenes opplevelse av læring er en sterk indikasjon på at deltakelsen har påvirket deres identitetsfølelse, om det så ikke er på det bevisste plan.

Forord

Denne oppgaven er avslutningen på mitt mastergradsstudie ved Institutt for Spesialpedagogikk ved Universitetet i Oslo. Arbeidet med masteroppgaven har vært en prosess som på mange måter kan kalles en berg-og-dal-bane. Det har vært morsomt og spennende, men også vanskelig og utfordrende. Det er mange som skal takkes for at jeg nå er klar for å levere fra meg dette arbeidet.

Først vil jeg takke de fire ungdommene som takket ja til å bli intervjuet, og som snakket velvillig om sine opplevelser. Uten dere hadde ikke dette prosjektet kunnet la seg gjennomføre. Også dere ved Barne- og ungdomsavdelingen ved NRK fortjener en stor takk for å ha gitt meg mulighet til å snakke med disse ungdommene.

Den kanskje største takken går til min veileder Nils Breilid. Du har gitt meg god, konstruktiv tilbakemelding, og vært en trofast oppmuntrer gjennom hele prosessen.

Dernest vil jeg rette en stor takk til Jon-Håkon Schultz ved Institutt for Spesialpedagogikk for gjennomlesing av oppgaven og nyttige innspill i slutfasen av dette arbeidet.

Jeg vil også takke mine gode studievenner. Det ville ha blitt fryktelig ensomt og slitsomt på lesesalen uten de utallige kaffekoppene, og mange faglige diskusjonene på pauserommet med dere. En ekstra takk til Christian Heimdahl for nyttige tips og godt samarbeid i prosjektets startfase, til Monica Lillevold for uvurderlig korrekturlesing, og til Sigrid Kristine Hansen for gode samtaler.

Sist, men ikke minst, takk til Halvor, som har korrekturlest oppgaven, og som har latt meg bruke all min energi på dette arbeidet.

Tusen takk, alle sammen!

Oslo, mai 2009

Jeanette Finstad Lindhart

Innhold

INNHold	VI
1. INNLEDNING	2
1.1 SPESIALPEDAGOGISK RELEVANS	5
1.2 OPPGAVENS OPPBYGNING	6
2. TEORETISK GRUNNLAG	8
2.1 ET POSTMODERNE SAMFUNN	8
2.1.1 <i>Senmodernitet eller postmodernitet?</i>	8
2.1.2 <i>Postmodernitetens konsekvenser</i>	10
2.1.3 <i>Dagens mediesamfunn</i>	10
2.1.4 <i>TV i dag</i>	11
2.2 UNGDOM I DET POSTMODERNE SAMFUNN	13
2.2.1 <i>Hva er ungdom?</i>	13
2.2.2 <i>Barn og ungdom i mediesamfunnet</i>	14
2.2.3 <i>Barn, ungdom og TV</i>	15
2.3 IDENTITET.....	16
2.3.1 <i>Identitet, selvidentitet og selvoppfatning – en begrepsredegjørelse</i>	17
2.3.2 <i>Identitet i et postmoderne samfunn</i>	19
2.3.3 <i>Ungdom og identitet</i>	23
2.3.4 <i>Ungdom, TV-dokumentardeltakelse og identitet</i>	27
3. METODE	29
3.1 BAKGRUNN	29
3.1.1 <i>Kunnskap</i>	29
3.1.2 <i>Om det kvalitative forskningsintervju</i>	31
3.1.3 <i>Forforståelse</i>	33

3.1.4	<i>Analyse</i>	33
3.2	DATAINNSAMLING.....	36
3.2.1	<i>Utvalg</i>	37
3.2.2	<i>Intervjuguide</i>	39
3.2.3	<i>Gjennomføring av intervjuene</i>	40
3.2.4	<i>Fra tale til tekst - transkribering</i>	41
3.2.5	<i>Gjennomføring av analyse og tolkning</i>	42
3.3	VERIFISERING	43
3.3.1	<i>Reliabilitet</i>	44
3.3.2	<i>Validitet</i>	44
3.4	ETISKE OVERVEIELSER.....	45
4.	ANALYSE OG SAMMENFATTENDE REFLEKSJONER	49
4.1	OM UNGDOMMENE	51
4.2	UNGDOMMENES OPPLEVELSE AV DELTAKELSEN	51
4.2.1	<i>Å legge vekt på det positive</i>	52
4.2.2	<i>"En både-og-følelse"</i>	53
4.2.3	<i>Oppsummering av analysens første del</i>	56
4.3	FORHOLDET MELLOM VIRKELIGHET OG FIKSJON	57
4.3.1	<i>En virkelighetskonstruksjon</i>	57
4.3.2	<i>Å se seg selv på TV – å bli framstilt som "annerledes"</i>	59
4.3.3	<i>Å være seg selv vs. å spille en rolle</i>	62
4.3.4	<i>Oppsummering av analysens andre del</i>	64
4.4	OPPLEVELSE AV DELTAKELSENS BETYDNING	65
4.4.1	<i>Læring</i>	68

4.4.2	<i>Oppsummering av analysens tredje del</i>	71
4.5	SAMMENFATTENDE KONKLUSJONER.....	72
5.	AVSLUTNING	75
5.1	STUDIENS BEGRENSNINGER.....	75
5.2	VEIEN VIDERE	77
	KILDELISTE	78
6.	VEDLEGG	82
6.1	VEDLEGG 1: KATEGORISERINGSMODELL	82
6.2	VEDLEGG 2: INTERVJUGUIDE	83
6.3	VEDLEGG 3: INFORMASJONSBREV FRA NRK.....	88
6.4	VEDLEGG 4: INFORMASJONSBREV FRA STUDENTENE	91
6.5	VEDLEGG 5: GODKJENNELSE FRA NSD	93

---

1. Innledning

Dagens mennesker lever i en tid som kan karakteriseres gjennom store teknologiske, informasjonsmessige, og sosiale endringer (1995; Frønes, 2007; Giddens, 1996; Kumar, 2005). Kumar (2005) påpeker at informasjon er et viktig stikkord ved dagens samfunn. Han mener at samfunnet har gått igjennom en informasjonsteknologisk revolusjon, ved muligheten for umiddelbar kommunikasjon (over for eksempel telefon og internett), og fortetningen av tid og rom. Vi kan si at landegrensene sprenges ved at mennesker i dag kan kommunisere over internett uavhengig av lokasjon (ibid.). I følge blant andre Kumar (2005) og Simon (2004) har denne forandringen i tidens og rommets betydning også påvirket menneskenes identitetsfølelse. Hvem vi opplever at vi er (vår selvidentitet) bestemmes ikke i dag nødvendigvis av hvor vi kommer fra og hvilken familie vi er født inn i.

Globaliseringen og kommersialiseringen i dagens samfunn har åpnet opp for utallige valgmuligheter når det gjelder blant annet livsstil, yrkesvalg og valg av sosiale nettverk. Sentrale spørsmål som kan karakterisere det senmoderne (postmoderne) samfunn er i følge Giddens (1996); hva skal man gjøre, hvordan skal man handle, og hvem skal man være? Vi har i dag utallige, komplekse valgmuligheter på de aller fleste områder, og ettersom senmoderniteten ikke hviler på et entydig fundament, får vi lite hjelp med hensyn til hvilke valg vi burde ta (Giddens, 1996).

Den informasjonsteknologiske revolusjonen har også påvirket mediene. Muligheten til å digitalisere bilder og lyd har ført til en sterkt økende interesse for informasjon og kommunikasjon, og internett, satellitt-TV og mobiltelefoner er i dag, i vår del av verden, en del av de fleste menneskers hverdag (Frønes, 1998; Gjelsten & Simonnes, 1997; Livingstone & Drotner, 2008). Barn og unge har vært tidlig ute med å tilpasse seg disse nye mediene (Frønes, 1998; Livingstone & Drotner, 2008). Denne raske tilpasningen har forårsaket mange debatter og mye bekymring i samfunnet. Dette blant annet fordi de digitale mediene som de unge benytter seg av er mer personliggjorte og flyktige enn de tradisjonelle mediene (ibid.). Bekymringen og behovet for å beskytte barna og de unge kommer i konflikt med det nye synet på barn og ungdom som selvstendige og aktive i sitt eget liv, og på barndommen som en

---

verdifull fase (2007; Hake, 2006; Prout, 2008). I dag er vi også opptatt av at barn lærer ved å prøve seg fram på egenhånd, og vi er mer åpne for å lytte til barnas stemme (Prout, 2008; Qvortrup, 2002).

Dette barndomssynet har også påvirket eksponeringen av barn i fjernsynet, som er denne oppgavens tema. Mens barne-TVs ”stjerner” på 60-tallet var voksne og dukker som forestilte barn (f.eks. Titten Tei), ser vi i dag barn og unge som både skuespillere i dramaserier, som programledere i underholdningsprogrammer, som deltakere i talentkonkurranser, og som aktører i dokumentarserier (Buckingham, 1998; Hake, 2006; Haldar, 1998).

Barn og unge i media er derfor et høyst dagsaktuelt tema. I lys av dette er det interessant at det hittil ikke er gjort så mye forskning rundt dette. Det vil si, det er gjort en del forskning på, og skrevet mye om, medias påvirkning på barn og unge, men jeg har funnet betydelig mindre om eksponering av barn og unge i media og utfordringene som følger med dette. På bakgrunn av litteratursøk i relevante databaser for pedagogiske tidsskrift er det eneste jeg har funnet som problematiserer dette tema en masteroppgave om eksponering av barn i TV, skrevet ved Stockholms Universitet (Ågren, 2006). Selv om barns opplevelse av å være eksponert i media er et tema som det har vært forsket lite på, har mange debatter oppstått omkring eksponeringen av barn og unge i media i den senere tid (Hake, 2006; Haldar, 1998; Werner, 1997). Det har her blant annet blitt stilt spørsmål til den etiske forsvarligheten rundt å la små barn delta i reality-programmer.

I lys av denne interessen rundt barn og unges rolle i media var NRKs barne- og ungdomsavdeling interessert i å kartlegge barn og unges opplevelser i forbindelse med kanalens produksjoner. I samarbeid med Institutt for Spesialpedagogikk ved Universitetet i Oslo, har NRK derfor initiert et prosjekt kalt ”Barn i Media”, hvor min studie inngår.

I mastergradsprosjektet har jeg valgt å fokusere på ungdoms deltakelse i TV-dokumentarproduksjon. Bakgrunn for valg av dette temaet er en kombinasjon av egen utdanning, og en personlig interesse for barn og unge i media. Interessen har sitt

---

utspring blant annet i min egen erfaring med å stå på en scene og opptre for andre. Som deltaker i talentkonkurranser i mitt eget nærmiljø som barn har jeg kjent på følelsen av å lykkes, få medieoppmerksomhet og få ros og skryt fra venner, kjente og ukjente. Jeg har også kjent på den negative siden ved ”rampelyset” med nervøsitet, stress og negativ oppmerksomhet. Disse erfaringene har vært med på å gjøre at jeg, når jeg ser barn og unge på TV i dag, har blitt nysgjerrig på deres opplevelse av å være i dette rampelyset som jeg ser for meg som en god del større enn det jeg selv befant meg i.

Begrunnelsen for at jeg finner akkurat barn og unge som har vært med i TV-dokumentarserier spesielt interessante, er at disse barna skulle være seg selv på skjermen. De har ikke fått utdelt en rolle de skulle spille, men måtte selv stå for det de sa og gjorde foran kamera. Jeg er interessert i å finne ut om dette kan by på spesielle utfordringer, spesielt knyttet til deres identitetsfølelse. Jeg har intervjuet fire ungdommer om deres opplevelse av å delta i slike TV-dokumentarserier.

Ungdommene har deltatt i to ulike dokumentarer produsert av NRKs barne- og ungdomsavdeling. Begge seriene har hatt gjennomsnittlig seertall på over 500 000.

Hovedtema for min masteroppgave er ungdom og deres opplevelser som deltakere i TV-dokumentarproduksjon. Formålet med undersøkelsen er å få økt kunnskap om ungdoms opplevelse av sin deltakelse i slike produksjoner.

På bakgrunn av det foregående er følgende hovedproblemstilling utarbeidet:

Hvilke opplevelser har ungdom av egen deltakelse i TV-dokumentarproduksjon?

For å svare på denne problemstillingen har jeg tatt utgangspunkt i disse underproblemstillingene:

- Hvordan opplever ungdom forholdet mellom virkelighet og fiksjon i TV-dokumentarproduksjon?
- Hvordan opplever ungdom at egen deltakelse i TV-dokumentarproduksjon har påvirket deres identitetsfølelse?

Den første underproblemstillingen dreier seg om ungdommenes opplevelse av forholdet mellom virkelighet og fiksjon. Jeg har valgt å fokusere på dette forholdet, fordi det er noe av det som skiller deltakelse i TV-dokumentarproduksjon fra annen TV-deltakelse. Ungdommene skal i dokumentarproduksjon ikke spille en rolle, men være seg selv foran kamera. Hvordan har ungdommene opplevd dette? Og hva har dette gjort med opplevelsen av å se seg selv på TV? Neste underproblemstilling er den underproblemstillingen som vil tillegges størst vekt i oppgaven. Den dreier seg om ungdommenes opplevelse av deltakelsens påvirkning på deres identitetsfølelse. Jeg finner dette svært interessant fordi jeg tenker at identitetsfølelse er en faktor som kan bli påvirket av TV-programdeltakelse og medieoppmerksomhet, og også en faktor som kan påvirkes av det kompliserte forholdet mellom virkelighet og fiksjon i TV-dokumentarproduksjon. De to underproblemstillingene henger med andre ord tett sammen. Identitet er et interessant og relevant aspekt å se på i denne sammenhengen ettersom mine informanter er i ungdomsalderen, og vi går igjennom en forandring med tanke på identitetsfølelse i denne perioden.

Disse sentrale temaene vil utdypes nærmere i oppgavens teorikapittel. Når jeg ser disse temaene i sammenheng, vil jeg forsøke å få svar på min hovedproblemstilling og dermed vinne innsikt i hvordan ungdom opplever deltakelse i TV-dokumentarproduksjon.

1.1 Spesialpedagogisk relevans

Barn og media og ikke minst barn i media er svært kompliserte tema, som faller i mellom barndomsforskningsfeltet og mediefeltet (2008; Werner, 1997; 1998). For å forstå slike tema er det derfor viktig med samarbeid mellom forskere med ulike tilnærminger (Werner, 1997; 1998). Werner (1998, s. 32) påpeker blant annet at det er viktig å øke vår innsikt i "*hvilke spor mediebruk setter i de unges utvikling*". Jeg tenker at det må være minst like viktig å vinne innsikt i hvilke spor *mediedeltakelse* kan sette i unges utvikling.

Innenfor feltet spesialpedagogikk er barn og ungdom en svært sentral gruppe. Befring (2006) påpeker at fagfolk har et spesielt ansvar for å holde øye med, og vurdere kvaliteten på barn og unges oppvekstvilkår. Slik kan vi, i følge ham, belyse indikatorer på menneskers sosiale og personlige utvikling (Befring, 2006). Når det gjelder barns deltakelse i TV-produksjon vet vi lite om eventuelle negative eller positive konsekvenser for barna. Dette er det forsket lite på og det kan derfor nærmest regnes som ”upløyd mark”. Det er med andre ord få som vet noe om hvordan TV-deltakelse kan påvirke barn og unges utvikling av identitet og sosiale relasjoner. I spesialpedagogikken er identitet og sosiale relasjoner viktige tema, og jeg tenker derfor at det vil være svært spesialpedagogisk relevant å vite noe om hva TV-deltakelse betyr for barns utvikling og trivsel, og hvordan deltakelsen kan påvirke deres identitetsfølelse.

1.2 Oppgavens oppbygning

Oppgaven er inndelt i fem kapitler. I første kapittel presenteres tema, formål og problemstilling. I kapittel to vil jeg redegjøre for de teoretiske referanserammer som ligger til grunn for denne undersøkelsen. Her vil jeg gå inn på tema som identitet, media og ungdom. Jeg forsøker å sette temaene i en dagsaktuell sammenheng, ved gjennomgående å presentere dem i lys av teori om det postmoderne samfunn.

Kapittel tre er en redegjørelse for, og drøfting av mine metodiske valg. Dette kapitlet vil deles inn i en bakgrunnsdel, hvor jeg vil presentere bakgrunnen for mitt metodevalg, og en gjennomføringsdel, hvor jeg vil redegjøre for hvordan jeg har gjennomført datainnsamling og analyse. I dette kapitlet vil jeg også reflektere over oppgavens validitet og reliabilitet, og jeg vil til slutt komme med noen etiske overveielser.

I kapittel fire blir resultatet av min datainnsamling – mine funn, presentert og analysert. Her vil jeg først se på sentrale trekk ved ungdommenes opplevelse av TV-dokumentardeltakelsen. Fordi ungdommene hadde svært interessante refleksjoner over forholdet mellom virkelighet og fiksjon i dokumentarproduksjonen, vil jeg

---

deretter se nærmere på, og drøfte disse funn. Under dette hovedavsnittet vil jeg også se nærmere på ungdommenes opplevelse av å være seg selv under innspillingen, og av å se seg selv på TV. I siste hoveddel av analysen vil jeg presentere og drøfte ungdommenes opplevelse av deltakelsens påvirkning på hvem de er i dag. Her vil jeg blant annet redegjøre for ungdommenes opplevelse av hva de har *lært* av deltakelsen i dokumentarproduksjon. Deretter følger en sammenfatning av mine konklusjoner. I oppgavens femte og siste kapittel vil jeg gjøre rede for og drøfte studiens begrensninger, og jeg vil også si noe om videre forskning på feltet.

---

2. Teoretisk grunnlag

Denne delen av oppgaven vil innledes med en forholdsvis kort redegjørelse som peker på enkelte sentrale trekk ved dagens samfunn. Som vi skal se framstilles gjerne dagens samfunn bl.a. som komplisert og hurtig omskiftelig. Jeg har valgt ut noen trekk som kan være av betydning for denne oppgavens tema og problemstilling. Dette kapitlet deles inn i tre hovedavsnitt, dagens postmoderne samfunn, ungdom i dag, og identitet. Temaet media vil gjennom hele kapitlet drøftes i forbindelse med disse tre avsnittene. Til slutt i teoridelen vil jeg knytte de ulike temaene sammen, og konsentrere meg om sammenhengen mellom ungdom, medier (nærmere bestemt TV-produksjonsdeltakelse), og identitet.

2.1 Et postmoderne samfunn

I følge Østerberg (1999) kan moderniteten i store trekk beskrives gjennom begrep som det frie individet, fornuften og fremskrittet. Religionen fikk gjennom modernitetens framvekst konkurranse som tilværelsens midtpunkt, og vi fikk gjennom en atskillelse av feltene vitenskap, religion, økonomi og politikk som egne institusjonelle felt, en økt differensiering i samfunnet (Krange & Øia, 2005). I dette moderne industrisamfunnet eksisterte, i følge Heggen og Øia (2005), en tro på sann kunnskap og moral, og denne type samfunn kan kjennetegnes med et ”optimistisk framtidsprosjekt”, der ”alt går framover og hvor rettferdigheten og fornuften seirer til slutt” (ibid., s. 15). Heggen og Øia (2005) hevder at denne samfunns- og kunnskapsforståelsens gyldighet svekkes og utfordres av de hyppige endringene i arbeidsliv og utdanningssystem, den store og revolusjonerende utviklingen av nye medier, og globaliseringen. Disse store og raske endringene har bidratt til at modernitetens karakteristiske forutsigbarhet er redusert (ibid.).

2.1.1 Senmodernitet eller postmodernitet?

De hyppige forandringene i samfunnet har ført til at flere samfunnsforskere mener at vi ikke lenger kan kalle tiden vi er inne i for modernitet, men har beveget oss inn i

---

postmoderniteten (Frønes, 2007; Kumar, 2005). Kumar (2005) påpeker at en hovedbegrunnelse for at vi trenger å bevege oss bort fra moderniteten og inn i *postmoderniteten*, er at de industrielle samfunn har gjennomgått en forandring av et så stort omfang, noe som påvirker samfunnet i sin helhet i så stor grad at det fortjener et nytt begrep. Det er imidlertid ikke slik at *alle* teoretikere er av den oppfatning at vi trenger et nytt begrep for å beskrive dagens samfunn. Giddens (1996, 1997) er kritisk til begrepet postmodernitet, og bruker heller *senmodernitet*, og *høymodernitet* for å beskrive nåtiden. Han hevder at begrepet postmodernisme oppstod på grunn av et utbredt syn på modernismen som fragmenterende (adskillende)(Giddens, 1996, 1997). Selv mener han derimot at moderniteten i samfunnsvitenskapene er dårlig forstått, og at senmoderniteten preges av forening i like stor grad som fragmentering, gjennom at menneskene i sammenheng med globaliseringen blir til ”et ”vi” der står over for problemer og muligheter, hvor der ikke findes nogen ”andre”” (Giddens, 1996). Når det gjelder samfunnsvitenskapenes kunnskapssyn har dette endret seg stort i gjennom de siste tiårene, noe som også kan ses som en indikator på at modernitetens tid er over (Thagaard, 2009). Disse synspunktene vil jeg utdype i oppgavens metodekapittel.

Ettersom moderne medier er et sentralt tema i denne oppgaven, og prosjektets formål er å undersøke ungdoms opplevelse av et slikt moderne massemedie, ser jeg det som relevant å anvende begrepet postmodernitet om dagens samfunn i denne sammenhengen. Kumar (2005) påpeker at de industrielle samfunn har gjennomgått en stor forandring, og at disse endringene i stor grad påvirker samfunnet. Dette gjelder spesielt med tanke på mediasamfunnet som har gjennomgått store endringer i senere tid. Jeg velger derfor, i tråd med blant andre Kumars (2005) forståelse, å se det slik at vi har beveget oss bort fra modernismen og inn i en postmoderne fase.

Jeg vil imidlertid anvende begrepet senmodernitet når jeg presenterer Giddens teori. Dette fordi Giddens selv kaller nåtiden for senmodernitet. I disse tilfellene forstår jeg senmodernitet som synonymt med postmodernitet.

2.1.2 Postmodernitetens konsekvenser

I følge blant andre Bandura (1995) og Frønes (1998) bringer de hyppige og store forandringene i samfunnet med seg unike muligheter, utfordringer og begrensninger. Dette samsvarer med Giddens (1996) syn. Han hevder at senmodernitetens verden som helhet kan beskrives gjennom uttrykket ”fare og mulighet”. Dette vil si at det er mye å vinne i det nye samfunnet, men også utfordrende områder som må kartlegges og nye farer som skal utfordres (Giddens, 1996). Slike muligheter og farer kan eksemplifiseres gjennom globalisering, som bl.a. er resultat av massemedier, informasjonsnettverk, økonomisk utvikling og mobilitet (Frønes, 1998). På grunn av telefoni og internett kan vi i dag holde kontakt med mennesker over hele verden uavhengig av fysisk avstand. Fordi flyreiser er billige har også de fleste i den vestlige verden muligheter til å reise til den andre siden av kloden, og vi får derfor et helt annet grunnlag for forståelse av verden og andre kulturer enn vår egen (Frønes, 1998; Giddens, 1996). Disse forandringene innebærer også store utfordringer, blant annet for mediasamfunnet. Barns bruk av moderne media vekker interesse og bekymring hos flere samfunnsforskere og forfattere (Frønes, 1998; Livingstone & Drotner, 2008).

2.1.3 Dagens mediasamfunn

I løpet av de siste tiårene har mediasamfunnet forandret seg radikalt (Gjelsten & Simonnes, 1997; Livingstone & Drotner, 2008). Siden midten av 90-tallet har vår interesse for informasjon og kommunikasjon økt kraftig, bl.a. på grunn av muligheten til å digitalisere tekst, bilder og lyd (Gjelsten & Simonnes, 1997; Livingstone & Drotner, 2008). Disse mulighetene har ført til at internett, satellitt-TV og mobiltelefoner har blitt en viktig del av de fleste menneskers hverdag i denne delen av verden (Frønes, 1998; Livingstone & Drotner, 2008). Frønes (1998) påpeker at mediene ikke bare påvirker dagens samfunn, men at de også er en integrert del av samfunnet. Dette fenomenet kaller han ”Den globale landsby”. I denne oppgaven er TV det sentrale mediet, og jeg vil derfor nå komme nærmere inn på dette mediet.

2.1.4 TV i dag

Frønes (1998) kaller dagens mediesamfunn for ”den globale landsby”. Sentralt i denne landsbyen finner vi fjernsynet. Selv om flere medievitere, blant annet på grunn av digitalisering og mulighet til å se film og serier over nettet, har spådd fjernsynets død, er TV fortsatt et populært medium, som har en sentral plass i vårt samfunn (Gripsrud, 2007). TV-apparatet finnes i de fleste norske hjem. I dag er blant annet reality-serier svært populære (Gripsrud, 2007). Programmer som ”Idol” og ”Norske Talenter”, har samlet mange foran TV-skjermen i beste sendetid. Felles for reality-programmer er at de, som det ligger i ordet, skal framstille en slags *virkelighet* (Brenton & Cohen, 2003), og i følge Frønes (2007) bygger disse serienes popularitet på seernes engasjement i deltakerne og deres liv. I reality-TV er omgivelsene konstruerte. Deltakerne i slike serier er ”tatt ut av” sitt naturlige miljø. Nært beslektet til reality-TV finner vi dokumentarsjangeren. Denne typen program kan sies å stå enda nærmere virkeligheten, ved at deltakerne i slike programmer filmes i sitt eget miljø.

I følge Braaten, Kulset og Solum (2002) spiller dokumentarfilmen på forestillinger om at det vi ser på TV-skjermen er virkelig i den forstand at det samme ville ha skjedd om ikke kameraene var til stede. Dette samsvarer med Hoel (1998) som påpeker at dokumentarfilmer har det hun kaller stor ”retorisk overbevisningsevne”. Dette fordi filmen av et utsnitt av den fysiske virkeligheten, blandes sammen med dokumentarfilmens helhetlige budskap. To sannheter blir dermed til én og filmens mekaniske avtrykk ender med å bevise dokumentarens budskap (Hoel, 1998). Frønes (2007) nevner ikke begrepet dokumentarfilm, men sier noe om reality-TV. Ettersom realityprogrammer og dokumentarfilmer begge er ulike former for det vi kan kalle ”virkelighets-TV”, velger jeg å tro at hans teori også er relevant i dette tilfellet. I følge Frønes (2007) illustrerer reality-programmer nærheten mellom mediene og det sosiale liv. Som TV-seere får vi en følelse av å se en virkelighet, mens denne virkeligheten i realiteten er konstruert og redigert av TV-selskapet før den når publikum, og kan derfor ikke ses som noe ”speil av verden” (Frønes, 2007; Gripsrud, 2007; Hoel, 1998). Giddens (1996) er inne på noe av det samme når han sier at slike

---

programmer, selv om de kan framstille virkelighetens begivenheter, framstiller en virkelighet som ikke egentlig er virkelig. Dette vil si at medieframstillingen kan synes å ha en mer konkret eksistens enn det virkelige objekt og den virkelige begivenhet (Giddens, 1996). Det vi får presentert gjennom TV-skjermen er presentert fra et perspektiv, perspektivet til dem som har laget TV-programmet (Hoel, 1998). Frønes (2007) hevder at disse moderne mediene ikke bare formidler bilder av verden, men også et ”skjult pensum” om hvordan verden er. Grensene mellom fiksjon og fakta blir i slike programmer flytende, noe som kan illustreres gjennom begrepet ”faction” (Frønes, 2007; Hoel, 1998).

Hoel (1998) hevder at TV-produsenter kan fremstille personer som stereotyper i sine programmer. Dette er et virkemiddel som bidrar til en innsnevring av seernes tolkningsspekter, ved at seernes kjennskap til stereotypene aktiveres. Slik jeg forstår dette vil det bety at TV-selskapene, blant annet i det Hoel (1998) kaller ”fakta-TV”, kan framheve trekk ved sine aktører som passer inn i stereotypen de vil utvikle. Andre trekk ved aktørene som ikke passer inn, vises ikke på TV. Dermed kan vi som tilskuere få et skjevt, og ikke helt riktig eller fullstendig bilde av slike programmets deltakere. Selv om faktaprogrammer *omhandler* virkeligheten, *er* de altså ikke virkeligheten, og heller ikke et objektivt, sannferdig speil av den (Frønes, 2007; Hoel, 1998). Men i følge Hoel (1998) finnes det ingen måte å framstille den realistiske virkeligheten på, for det finnes ingen *realisme*, men flere *realismer*.

Dette komplekse forholdet mellom virkelighet og fiksjon i slike ”virkelighetsprogrammer” finner jeg svært interessant med tanke på at det er slike programmer denne undersøkelsens informanter har deltatt i. Hvordan oppleves det å være del av et slikt program, og en slik ”virkelighet”? Informantene hadde mange interessante tanker om dette, som vil presenteres i oppgavens resultatdel.

I denne delen av teorikapitlet har jeg forsøkt å gi et bilde av det postmoderne samfunnets kompleksitet, med særlig vekt på mediesamfunnet og virkelighets-TV. Ettersom denne undersøkelsens informanter alle er i ungdomsalderen vil jeg nå redegjøre for hva jeg legger i ungdomsbegrepet, og hvordan dette begrepet kan

---

forstås i dagens komplekse samfunn, før jeg ser nærmere på ungdom i mediesamfunnet.

2.2 Ungdom i det postmoderne samfunn

Denne oppgavens formål er å vinne innsikt i *ungdoms* opplevelse av egen TV-deltakelse. Ungdom vil derfor være et sentralt begrep i denne oppgaven. I denne delen av teorikapitlet vil jeg begynne med en redegjørelse av det (i følge blant andre Frønes (2007)) kompliserte ungdomsbegrepet, før jeg redegjør for og drøfter forståelsen av barndom og ungdom i dagens postmoderne samfunn. Deretter kommer et avsnitt om barn og unge i mediesamfunnet, hvor jeg ser nærmere på både barn og unge som brukere *av* media og som deltakere *i* media.

2.2.1 Hva er ungdom?

Ungdomstiden forstås umiddelbart først og fremst som en livsfase, som et oppbrudd fra familien og en overgang fra barndom til voksenalder (Frønes, 2006, 2007; Simonsen, 2003). Det er imidlertid forskjellige oppfatninger om hvor lenge denne fasen varer og hva som avgrenser den (Simonsen, 2003). For eksempel er ungdomssynet svært forskjellig i ulike kulturer (Frønes, 2007; Prout, 2008). Samtidig som vi lever i en verden med store kulturelle forskjeller, lever vi alle i et samfunn i stadig forandring, hvor også synet på barndom og ungdom forandres kontinuerlig (Breilid, 2007; Frønes, 1998, 2007; Prout, 2008).

I følge Simonsen (2006) er den allmenne forståelsen at ungdomstiden starter med puberteten og slutter når en voksentilværelse med selvstendig økonomi og fast arbeid er etablert. Sett i et historisk perspektiv dukket forestillingen om en ungdomsfase først opp i løpet av 1700-tallet, gjennom overgangen fra føydalsamfunnet til det borgerlige, kapitalistiske og industrialiserte samfunn. Før dette eksisterte ingen forståelse av noen spesiell livsfase mellom barndommen og voksenalderen (Ariès, 1980; Simonsen, 2003). Store endringer har skjedd siden denne ”oppfinnelsen” av ungdomsbegrepet, når det gjelder samfunnets oppfattelse av hva og hvem ungdom er (Simonsen, 2003). Fra midten av 60-tallet vokste ungdomsgruppen opp som en

---

selvstendig forbrukergruppe. Begrepet ungdomskultur dukket dermed opp.

Ungdomsgruppen har i senere tid spilt en sentral rolle i samfunnet som sentrum for nye samfunnsstrømninger og trender (ibid.). Blant annet har ungdommen vært tidlig ute med å tilpasse seg det nye mediesamfunnet (Frønes, 1998; Livingstone & Drotner, 2008). Dette skal vi se nærmere på senere i kapitlet.

Som tidligere nevnt preges det postmoderne samfunnet av utallige valgmuligheter på de fleste områder, blant annet med tanke på de mange forskjellige kulturer og livsstiler som finnes ”på markedet”. Dette påvirker naturligvis ungdommenes identitet. *Image* er her et viktig begrep. Ungdommen er, som Simonsen (2003, s. 15) sier det, opptatt av å ”være unge på den riktige måte, dvs. på en måte de kan oppleve at de selv har valgt og kan identifisere seg med”. Jeg vil komme tilbake til forholdet mellom ungdom og identitet senere i teoridelen. Med denne teorien som bakgrunn kan vi forstå ungdom som en sosial konstruksjon. Dette samsvarer med Frønes (2006) sitt syn. I følge ham er ungdomstiden noe som konstrueres kulturelt og sosialt, som ikke automatisk følger biologisk alder. Det er svært individuelt når barn opplever at denne overgangen til ungdomstiden skjer, og det er viktig å merke seg at det ikke er en brå overgang, men en prosess over tid (ibid.). Det er denne forståelsen av ungdom som en sosial konstruksjon som vil ligge til grunn for denne oppgaven.

2.2.2 Barn og ungdom i mediesamfunnet

I store deler av verden og i mange tiår har barn og unge vært tidlig ute, og ivrige med å tilpasse seg ny media (Frønes, 1998; Gripsrud, 2007; Livingstone & Drotner, 2008). Vi kan si at de unge her, som på flere andre områder, fungerer som et ”kulturelt barometer”, ved at de på et eller annet vis oppfatter endringer som er på gang (Gripsrud, 2007). I flere familier har maktforholdet blitt snudd på hodet i forbindelse med tilpasningen til nye medier, ved at barna må lære foreldrene hvordan de skal finne fram, for eksempel på internettet (Livingstone & Drotner, 2008). Mange debatter har blitt satt i gang omkring barn og ungdoms mediebruk, spesielt fordi de digitale mediene som de yngste benytter seg av er så mye mer personliggjorte, globaliserte, og flyktige enn de mer tradisjonelle trykte mediene (ibid.). I tillegg til

---

dette har barndomssynet, som tidligere nevnt, forandret seg stort i løpet av den samme tiden. Vi er i dag opptatt av barns rettigheter, blant annet til å bli respektert og hørt av voksne (Frønes, 2007; Livingstone & Drotner, 2008). Dette forandrede synet på barn og unge som selvstendige aktører med økt innflytelse i dagens samfunn, gjenspeiles også i mediebildet.

2.2.3 Barn, ungdom og TV

Barn og unge har i dag stor valgfrihet når det gjelder hva de vil se på TV (Livingstone & Drotner, 2008). Dette, i tillegg til at flere og flere TV-kanaler opprettes og blir tilgjengelige i de fleste hjem, fører til at mange nye programmer for barn og unge produseres. På grunn av den harde konkurransen i mediemarkedet, og det faktum at barna selv velger hva de vil se, er barna de nye forbrukerne, og det stilles derfor større krav til programutviklerne når det gjelder å produsere program barna vil interessere seg for (Buckingham, 1998). Barne-TV har, både på grunn av denne konkurransen, og på grunn av det endrede synet på barndom, forandret og utviklet seg stort i løpet av de tiårene det har eksistert (Buckingham, 1998; Hake, 2006; Haldar, 1998).

Barne-TV

De første Barne-TV-programmene som ble sendt på 60-tallet var svært oppdragelsessentrerte (Buckingham, 1998; Hake, 2006; Haldar, 1998). Dukkeserien om Pernille og Mr. Nelson er et eksempel på det oppdragelsessentrerte fjernsyn, hvor fokus lå på å lære barn om forskjellen mellom rett og galt (Hake, 2006). På 70-tallet var denne typen barneprogram fortsatt sentral, men vi fikk også programmer med et større opplæringsfokus (Buckingham, 1998; Hake, 2006; Haldar, 1998). Et typisk eksempel på et slikt program er ”Lekestue” (Hake, 2006; Haldar, 1998). Her skulle barna lære å telle, klippe og lime, og lære klokka. I senere tid har barne-TV blitt mer og mer barnesentrert, og i dag er barna selv programledere, deltakere i dramaproduksjoner og i dokumentarserier, mens de voksne enten er assistenter, eller ”venner” av barna (Buckingham, 1998; Hake, 2006). Barne-tv forsøker å presentere barnas egen kultur, og vi ser en verden hvor de voksne er kjedelige og litt ”teite”,

---

mens barna er de morsomme "heltene" (Buckingham, 1998; Hake, 2006). Vi kan si at fenomenet med barn og unge som sentrale deltakere i TV-produksjoner kom til Norge og NRK med programmet "Blikkbåx" rundt 1987 (Haldar, 1998). Før dette hadde barn vært synlige på skjermen, men det var gjerne de voksne aktørene som var fokus for oppmerksomheten (Hake, 2006; Haldar, 1998). I "Blikkbåx" var barna selv programledere og dermed også programmets hovedpersoner. "Blikkbåx" varte i to sesonger og ble avløst av "Midt i smørøyet", hvor den nye tendensen med barn og unge som sentrale aktører ble forsterket. I følge Hake (2006) speilet programmet en forestilling om at barn selv kunne formidle hvordan de opplevde, og mestret sin hverdag. Blikkbåx var i følge Haldar (1998) et program på barnas egne premisser. Hake (2006, s. 103) stiller seg noe mer kritisk til troen på at disse programmene var skapt utelukkende på barnas premisser, og antar at barna sannsynligvis var "medskapere ut fra innspill fra de voksne programskaperne". Buckingham er også kritisk til at barne-TV er skapt på barnas premisser, og stiller spørsmål til hvorvidt barnekulturen vi ser gjennom TV-skjermen virkelig er en barnekultur, eller en kultur konstruert av voksne. Dette samsvarer med Drotner og Livingstone (2008, s. 17) som hevder at mediekulturen fortsatt er "*positioned by adults, and practised by children...*".

Formålet med denne undersøkelsen er å oppnå økt innsikt i ungdommers opplevelse av deres deltakelse i TV-dokumentarproduksjon. Jeg er blant annet interessert i å få svar på om ungdommene opplever at denne deltakelsen kan ha påvirket deres *identitetsfølelse*. Derfor vil jeg nå presentere den teoretiske bakgrunn for min forståelse av identitetsbegrepet.

2.3 Identitet

Det er ingen tvil om at identitet er et svært stort og komplisert begrep, som i de ulike samfunnsvitenskapene defineres på ulike måter. Samtidig er det et svært viktig begrep i dagens samfunn (Simon, 2004). Som Simon (2004, s. 1) sier: "*Identity is fashionable. Everybody wants to have one, many promise to provide one*".

Fordi identitet er et sentralt begrep i en av mine underproblemstillinger, kreves en skikkelig redegjørelse. Ettersom dette prosjektets formål er økt innsikt i ungdoms *opplevelse* av egen deltakelse i TV-dokumentarproduksjon, og underproblemstillingen dreier seg om deltakelsens påvirkning på deres *identitetsfølelse*, er det den opplevde identiteten som her blir sentral. Slik jeg ser det kan opplevd identitet dreie seg om *selvoppfatning*, og kan også beskrives som *selvidentitet*. De tre begrepene identitetsfølelse, selvidentitet, og selvoppfatning kan altså beskrives som overlappende i betydning, og det finnes utvilsomt mange forskjellige måter å tolke disse begrepene på. Min tolkning er ingen fullstendig sannhet, men et forslag til en forståelsesmåte som kan passe inn i denne sammenheng. For å begrunne min opplevelse av det nære forholdet mellom disse tre begrepene, vil jeg kort redegjøre for disse i første del av dette kapitlet.

Etter begrepsredegjørelsen følger et avsnitt om identitet i dagens postmoderne samfunn. Her vil jeg blant annet presentere postmodernitetens sentrale spørsmål om hva man skal gjøre, hvordan man skal handle og hvem man skal være, og jeg vil drøfte sammenhengen mellom å være seg selv og å spille en rolle, noe jeg ser som meget relevant for denne oppgavens tema. Deretter kommer en redegjørelse for forholdet mellom media og identitet. Fordi disse temaene begge er sentrale i mine problemstillinger ser jeg det som relevant å knytte dem sammen. Ettersom dette prosjektets informanter er ungdom, og et formål er å oppnå innsikt i ungdoms opplevelse av hvordan deres TV-deltakelse kan ha påvirket deres identitetsfølelse, vil resten av delkapitlet dreie seg om ungdom og identitet. Her vil jeg blant annet redegjøre for individualisering, forholdet mellom valg og risiko, og mestring. Fordi informantene hadde mange interessante tanker om hva de hadde lært av deltakelsen, vil jeg også kort redegjøre for sammenhengen mellom identitet og læring.

2.3.1 Identitet, selvidentitet og selvoppfatning – en begrepsredegjørelse

Identitet

Som nevnt i forrige avsnitt finnes det mange forskjellige måter å definere identitetsbegrepet på. Simon (2004, s. 2) forklarer begrepet slik: "Identity results

---

from interaction in the social world and in turn guides interaction in the social world” (Simon, 2004). Videre sier han at identitet er ”a crucial mediator variable between input from and output in the social world” (Simon, 2004, s. 18). Simons definisjon er forholdsvis bred, i følge ham selv. Hans identitetsbegrep inneholder også det andre velger å kalle ”selvet” (ibid.). Tetzchners (2001, s.590) definisjon er ikke like bred: ”Identitet dreier seg om individets opplevelse av sin plass i en større sosial sammenheng. Gjennom identitetsdannelsen skal individet utforske og velge mellom ulike verdier og holdninger og finne sin plass som voksen og selvstendig i samfunnet”. I denne oppgaven er et formål å få innsikt i ungdoms opplevelse av egen TV-dokumentardeltakelses påvirkning på deres identitetsfølelse. Med denne formuleringen er det individets følelse (eller opplevelse) av sin egen identitet som er i fokus. For dette formålet ser jeg Tetzchners (2001) identitetsdefinisjon som passende. Tetzchners definisjon samsvarer i stor grad med Giddens (1996) forståelse av det han kaller ”selvidentitet”, og det er denne type forståelse som vil ligge til grunn for denne oppgaven.

Selvidentitet

Disse to sitatene utgjør til sammen en god definisjon på Giddens selvidentitetsbegrep:

”Selvets ”identitet” forudsætter, i modsætning til selvet som generelt fænomen, refleksiv bevidsthed” (Giddens, 1996, s. 68).

”Selvidentitet er ikke et særligt træk eller en samling af træk, som individet besidder. Den er selvet som det refleksivt forstås af personen på baggrund af vedkommendes biografi” (Giddens, 1996, s. 68).

Kort sagt dreier det seg altså om hvordan mennesker, gjennom sin refleksive bevissthet, forstår seg selv (Giddens, 1996). Giddens selvidentitetsbegrep er ikke veldig ulikt Skaalvik og Skaalviks (1996) ”selvoppfatning”.

Selvoppfatning

Skaalvik og Skaalvik (1996, s. 15) definerer selvoppfatningsbegrepet slik: ”Med selvoppfatning mener vi enhver oppfatning, vurdering, forventning, tro eller viten

---

som en person har om seg selv”. I følge Skaalvik og Skaalvik (1996) kan vi ha forskjellig selvoppfatning på ulike områder. Vi kan for eksempel oppleve oss selv som dyktige i sport, men svake i matematikk (ibid.).

Etter å ha studert disse tre teoretiske tilnærmingene til begrepene har jeg kommet fram til en oppfatning av at de kan forstås som tre ulike begrep som i stor grad beskriver det samme fenomenet. Identitetsbegrepet kan som tidligere nevnt defineres bredere enn en persons oppfatning av seg selv (en persons navn, nasjonalitet, alder, kjønn, osv.), men i denne type fag- og forskningsfelt er det den ”selvoppfattende” del av identiteten som er mest interessant. Videre i oppgaven vil jeg trekke vekslers på alle de tre begrepene, hvor alle altså forstås som det samme.

2.3.2 Identitet i et postmoderne samfunn

Menneskenes forhold til – og bevissthet rundt begrepet identitet har på mange måter forandret seg i løpet av de siste tiår (Bandura, 1995; Frønes, 2007; Giddens, 1996).

Frønes (2007) forklarer dette slik:

”For den lille leilending var hvem man skulle være i framtiden gitt, det samme var da også identitet. Identitet var dermed ikke en oppgave, og heller ikke et problem eller en utfordring. Med industrisamfunnets framvekst ble identitet et sentralt problem, konsentrert til ungdomstiden. Mens industrisamfunnets oppgave for de unge var beskrevet som ”å finne seg selv” (...) understreket nye postmoderne helter og heltinner (...) at oppgaven var å skape seg selv, og at dette ikke var begrenset til tenåringsperioden. Denne utviklingen satt identitet i sentrum for sosialiseringforståelsen” (Frønes, 2007, s. 23).

Kort fortalt har altså identitetens betydning i samfunnet utviklet seg fra ikke å være et problem eller i det hele tatt et samtaleemne i det førindustrielle samfunn, til i modernismen å bli et sentralt problem i ungdomstiden, for nå, i det postmoderne samfunn å være noe som er betydningsfullt for hele vårt liv og som også er noe vi selv skaper.

Som vi har sett er ikke vår identitet uavhengig av det sosiale miljøet omkring oss, og vi kan med bakgrunn i blant andre Simons (2004) forståelse, si at identitet både er et resultat av, og påvirker interaksjon med, omverdenen. Mediene er en stor del av hverdagen til dagens mennesker, og kan dermed ses som en del av omverdenen som identiteten både påvirker og er et resultat av. Mediene blir påvirket av menneskenes identitet, blant annet fordi de er produsert for å nå og treffe folket. Folkets identitet blir påvirket av massemediene ved at mediene presenterer ulike livsstiler som vi identifiserer oss med, eller ikke identifiserer oss med, tar til oss, eller avviser.

Gripsrud (2007, s. 15) påpeker at massemediene gir oss informasjon om ”hvem vi er og hva som venter oss (...) mediene er med på å definere virkeligheten rundt oss, og dermed er de med på å definere oss”.

Videre i dette kapitlet vil jeg først gå tilbake til selvidentitetsbegrepet, og reflektere rundt dagens samfunns krav til individet, om å ”skape seg selv”. Dette finner jeg svært relevant i forbindelse med ungdom som har vært på TV. Denne undersøkelsens informanter skulle være seg selv på TV, de skulle være deltakere i program som skulle sendes i beste sendetid på selveste NRK, og har kanskje i større grad enn andre blitt nødt til å reflektere rundt hva de skulle gjøre, hvordan de skulle handle, og ikke minst, hvem de skulle være.

Hva skal man gjøre? Hvordan skal man handle? Hvem skal man være? Frønes’ (2007) forståelse av identitetens betydning i dagens samfunn samsvarer med Giddens (1996) syn på den nye identitetsfølelsen som en radikal versjon av prosessen å ”finne seg selv”. Denne prosessen er dagens mennesker påtvunget (ibid.).

Refleksivitet er et viktig begrep hos Giddens (ibid.), og dreier seg om menneskers refleksjon over sin egen identitet, sine egne valg og handlinger. Slik refleksivitet er en viktig del av nåtidens store oppgave, ”å skape seg selv” (Frønes, 2007; Giddens, 1996). I følge Giddens (1996) betyr dette at vi ikke er hva vi *er*, men hva vi *gjør oss selv til*. De sentrale spørsmål for alle som lever i det senmoderne samfunn er i følge Giddens (ibid.); Hva skal man gjøre, hvordan skal man handle, og hvem skal man være? Vi har i dag utallige, komplekse valgmuligheter på de aller fleste områder, og ettersom senmoderniteten ikke hviler på et entydig fundament, får vi lite hjelp med

---

hensyn til hvilke valg vi burde ta. Det forventes av oss at vi skal være i stand til å velge, og på den måten skape vår egen identitet, slik at vi kan gi omverdenen et konstant bilde av hvem vi er (ibid.). Betegnelsen ”konstant bilde” ser jeg som svært interessant i forbindelse med ungdom som deltakere i TV-dokumentarproduksjon. TV-programmet vil naturlig nok gi omverdenen et ”bilde” av deltakerne. Mennesker over hele Norges land, mennesker som ellers aldri ville ha kommet i kontakt med deltakerne, vil ”kjenne” deltakerne som de personlighetene de blir framstilt som på TV. Hvis deltakerne en gang i framtiden skulle møte mennesker som har sett det aktuelle programmet, blir det av stor betydning hvilket bilde av deltakerne som er ”framvist” eller ”skapt” av TV-teamet, og hvorvidt dette bildet stemmer med deltakernes egen selvforståelse, eller selvidentitet.

Giddens (ibid.) beskriver selvidentiteten som selvets ”løpebane” i dagens samfunn. Det er vår identitet som i stor grad avgjør hvilke valg vi skal ta i livet, og ikke tradisjon eller arv som det gjerne var i det førindustrielle samfunn. Eksempler på valg individene hele tiden står overfor kan være; musikksmak, yrkesretning, fritidsaktivitet/interesse, hårsveis og klesstil. Menneskenes forhold til dette siste begrepet har endret seg stort gjennom tidene (ibid.). For dette prosjektets informanter har deltakelse i TV-produksjon vært et valg de har tatt. Selv om informantene sier at de hadde en slags ”tilvenningsfase” hvor de ble filmet i en periode for å bli vant til kameraene før den faktiske innspillingen, visste de ikke hvordan resultatet av programmet skulle bli, hvilke filmklipp TV-teamet ville bruke, og hvilke de ville forkaste. De kunne heller ikke forutse programmets seertall, og dermed hvor mange som kom til å kjenne dem igjen ”på gata”, og de visste ikke hvordan de ville forandre seg med årene, og hvordan det ville bli å se programmet i reprise flere år senere. Informantene har med andre ord tatt et valg de ikke hadde noen forutsetning for å vite konsekvensene av.

Å være seg selv – å spille en rolle

Ettersom denne oppgaven dreier seg om barn som skal ”være seg selv” på TV er Goffmans (1992) rolleteori svært aktuell. Goffman var ingen postmodernist, men ettersom et av de viktigste spørsmålene for menneskene som lever i dagens

---

kompliserte og hyppig skiftende samfunn som tidligere nevnt dreier seg om hvem man skal være, ser jeg Goffmans (ibid.) rolleteori som svært relevant i dag. Goffman (ibid.) tar opp interessante problemstillinger rundt de ulike rollene vi spiller i hverdagen; hva vil det egentlig si å være seg selv (ibid.)? Goffman (ibid.) definerer rollebegrepet slik: ”Det på forhånd fastlagte handlingsmønster som utfolder seg under en opptreden, og som kan presenteres eller spilles også ved andre anledninger, kan vi kalle en ”rolle” eller ”rutine”” (ibid., s. 22).

Når vi samhandler med andre må vi etablere en slags forståelse av hva slags anledning det er, for å vite hvordan det er akseptabelt å oppføre seg, og hvordan det passer seg å handle. Med andre ord velger vi hvilken sektor av vår personlighet vi skal spille ut (Barth, 1992). Goffman (1992) eksemplifiserer dette ”rollespillet” gjennom et utdrag fra en roman hvor en mann er på stranden. Historien dreier seg om hvordan mannen hele tiden er oppmerksom på sin egen framtrede, og hvordan han bevisst framtrer i den hensikt å skape et spesielt (eller flere spesielle) inntrykk av seg selv for de andre menneskene på stranden (Goffman, 1992, s.14):

Nå var det imidlertid på tide å sette i verk et lite paradenummer, den ideelle Preedy skulle gjøre sin entré. Han sørget behendig for at alle som måtte ønske det, fikk anledning til å se titelen på boken hans – en spansk oversettelse av Homer, en klassisk altså, men ikke noe dristig, et kosmopolitisk anstrøk – og deretter rullet han badekåpen og vesken sammen så det ikke skulle komme sand på (Metodiske og Fornuftige Preedy), reiste seg langsomt og strakte velbehagelig på den kraftige kroppen (Katteaktige Preedy) og slengte fra seg sandalene (Skjødeløse Preedy, tross alt).

Preedy er nok kanskje ikke et eksempel på gjennomsnittspersonen, men han er et interessant eksempel som setter menneskenes evne til selvrefleksjon på spissen. Begrepet selvrefleksjon slik jeg forstår det i denne sammenhengen, kan sammenlignes med Simons (2004) ”self-awareness”. Simon (2004, s. 30) sier dette om begrepet: ”Self-awareness can result from conscious attention on a variety of aspects of the self, such as physical appearance, behaviour, mood, thoughts and so

---

forth”. Slik jeg forstår begrepet handler “self-awareness”, som Goffmans (1992) selvrefleksjon, om hvordan vi som mennesker stadig reflekterer over, og er oppmerksom på blant annet hvordan vi opptrer og hvordan vi handler.

I situasjoner når en person kommer sammen med andre, vil det personen foretar seg danne grunnlag for andres oppfatning av ham eller henne (Goffman, 1992). Når mennesker er på TV, danner det de gjør og hvordan de oppfører seg under innspillingstiden grunnlag for svært mange menneskers oppfatning av dem, gjennom TV-skjermen. Slik jeg forstår Goffman vil altså disse TV-personlighetenes oppførsel og framtrede under innspillingen derfor være av stor betydning for (i dette tilfellet) flere 100 000 menneskers oppfatning av dem. I denne sammenhengen ser jeg spørsmålet om hvordan ungdommene opplevde å være seg selv foran kamera, som svært interessant.

Slik jeg forstår Goffman har, hvis vi tilpasser denne teorien til oppgavens tema, ”dokumentarbarna” bevisst eller ubevisst valgt ut en sektor av sin personlighet (en rolle) som de har presentert (spilt ut) foran kamera. Interessante spørsmål i denne sammenheng blir om ungdommene opplever at de har spilt ut en spesiell sektor av sin personlighet? Hva tenker de om å være seg selv? Ble de påvirket av settingen? Og hva gjorde i så fall det med hvordan det var å se seg selv på TV?

En annen problemstilling dukker også opp her. Hvilke klipp som blir vist, og hvordan klippene blir satt sammen er i de aktuelle dokumentarene ikke bestemt av deltakerne selv, men av TV-teamet. Dermed har også *de* en påvirkning på hvordan deltakerne blir framstilt – og hva slags bilde TV-seerne får av dem. Informantenes tanker om dette vil presenteres, og drøftes i resultatkapitlet.

2.3.3 Ungdom og identitet

Identiteten ses ofte som ungdomsalderen utviklingsoppgave, og mange av de viktige valgene vi skal ta stilling til i løpet av livet er særlig aktuelle i denne fasen (Frønes, 2007; Heggen & Øia, 2005; Tetzchner, 2001). I følge Heggen og Øia (2005, s. 11) er ungdomstiden ”knyttet til utvikling av sjølbilde, identitet og kvalifikasjoner, elementer

---

som inngår ikke bare som sentrale elementer i det å være ung, men peker utover og videre som et viktig grunnlag for seinere livsfaser”. Heggen og Øia (ibid.), og Frønes (2006) trekker fram individualisering som et viktig trekk ved det postmoderne samfunnet, når det gjelder ungdom og identitetsfølelse.

Individualisering

I følge blant andre Heggen og Øia (2005) og Frønes (2006) blir to sider vektlagt i diskusjonen om individualisering. Den ene siden kalles ofte individuering, mens den andre kalles individualisering. Individuering kan defineres som: ”den historiske og samfunnsmessige prosessen der individet trer i forgrunnen i forhold til enheter som familie, hushold eller lokalsamfunn” (Heggen & Øia, 2005, s. 16). Individualisering refererer til prosessen hvor det individuelle og personlige skapes idet menneskene trer ut av tradisjonene (Frønes, 2006). I følge Frønes (2006) refererer individualisering til det enkelte menneskets *unikhet*. I følge denne teorien kan forhold i våre liv, gjennom for eksempel våre klær, musikksmak, holdninger og handlinger forstås som uttrykk for vår personlighet (ibid.).

Hvis vi forstår ungdoms deltakelse i TV-dokumentarproduksjon i lys av denne teorien, vil det si at deres TV-deltakelse kan si oss noe om deres personlighet og identitet. Her er det også interessant å trekke inn det kompliserte forholdet mellom virkelighet og konstruksjon i dokumentarsjangeren. Hvis det bildet seerne får av ungdommene ikke skulle stemme overens med bildet ungdommene har av seg selv, vil det da kunne føre til at seerne får et uekte bilde av deltakernes personlighet? Og hvordan kan dette eventuelt påvirke deltakernes identitetsfølelse? Informantene i dette prosjektet hadde noen interessante refleksjoner rundt dette, som vil presenteres og drøftes i oppgavens resultatdel.

I følge Heggen og Øia (2005) henger individualisering tett sammen med forholdet mellom valg og risiko. De påpeker at unge må skape seg en ”gjør det sjøl-biografi”, og legger i dette at ungdommen i dag mer enn før må forholde seg til mange og viktige valg, og ta de ”riktige” valgene for å mestre framtiden (Heggen & Øia, 2005, s. 17). Gjennom de ulike valgene de unge tar, ”skaper” de sin egen identitet. Befring

---

(2006) er en annen forfatter som påpeker at ungdomsalderen preges av forventning og krav. Han sier: Ungdom må forholde seg til kompetansekrav, mange og sterke personlige og sosiale endringer, og de må gjøre mange viktige valg. Dette er uomtvistelig en periode preget av rike ressurser, men også av stor usikkerhet og mange risikofaktorer (Befring, 2006, s. 154). Også Giddens (1996) er, som vi har sett tidligere i teorikapitlet, opptatt av forholdet mellom valg og risiko, som preger dagens samfunn. I følge ham må spørsmålet om hvordan man skal leve besvares gjennom dag-til-dag-beslutninger om alt fra hvordan man skal oppføre seg, til hva man skal ha på seg. Håndtering av ungdomstidens utfordringer krever i følge Heggen og Øia (2005) opplevelse av mestring.

Mestring

Med utgangspunkt i et sosiologisk perspektiv, presenterer Heggen og Øia (2005) tre dimensjoner av mestring. I den første dimensjonen forklares handling og potensial for handling som sosialt forankret. Sett fra dette perspektivet vil mennesker anvende en sosial kapital for å håndtere utfordringer. Denne kapitalen er tilgjengelig gjennom våre sosiale forbindelser (ibid.). Den neste dimensjonen handler om å forstå mestring i et livsløpsperspektiv. Dagens mestring kan her ses som en effekt av tidligere mestringsopplevelser. Den tredje dimensjonen omhandler mestring relatert til ungdomstiden som en overgangsfase. Ungdommenes utfordring er i følge dette perspektivet å skape sin egen selvidentitet – et stabilt selv, i ”rommet mellom mulighet og risiko” (ibid., s. 25). Jeg ser denne siste mestringsdimensjonen som mest relevant med tanke på oppgavens problemstilling som dreier seg nettopp om ungdoms identitet, og deres opplevelse av TV-deltakelsens eventuelle påvirkning på denne. Det er derfor denne dimensjonen som vil ligge til grunn for oppgaven.

Innenfor dette mestringsperspektivet er Giddens (1996) en sentral forfatter. I følge ham dreier mestring seg om å opprettholde en kontinuerlig selvidentitet over tid. I følge Giddens kan det å mislykkes med en slik opprettholdelse resultere i følelsen av *skam* (Giddens, 1996; Heggen & Øia, 2005). Informantene i dette prosjektet er ungdom som har deltatt i dokumentarproduksjon. Dette vil si at de har ”vært seg selv” på TV. Men som vi har sett kan ikke et TV-program framstille den ene ”sanne”

---

virkeligheten, da, sett fra et postmoderne perspektiv, denne ene virkeligheten ikke finnes. Det ville uansett være urealistisk å tro at et TV-program med en varighet på ca. to timer til sammen ville kunne gi et fullstendig og helhetlig bilde av deltakerne. Hvis det bildet som blir presentert av deltakerne på TV i følge deltakerne selv ikke skulle stemme med deres egen opplevelse av sin selvidentitet, vil dette kunne påvirke selvidentitetens kontinuitet, og dermed resultere i en skamfølelse? Jeg vil gå nærmere inn på denne drøftingen i oppgavens resultatkapittel.

Identitet og læring

Et av spørsmålene i min intervjuguide dreide seg om hva ungdommene opplevde at de hadde lært av å delta i det aktuelle TV-programmet. Jeg så dette spørsmålet som viktig for mine problemstillinger, fordi jeg forstår individers opplevelse av læring som nært relatert til utvikling av identitet. Dette synet på læring deler jeg med flere forskere (bl.a. Breilid, 2007; Lave & Wenger, 2003; Säljö, 2006; Wenger, 2004).

I følge Lave og Wenger (2003) foregår læring kontinuerlig og overalt i alle situasjoner. Læring for den enkelte skjer hovedsakelig gjennom deltakelse i ulike praksisfellesskap, som kan karakteriseres som fellesskap hvor deltakerne involveres i felles praksis, preget av gjensidig engasjement, felles oppgaver og repertoar (Breilid, 2007). Med denne forståelsen som bakgrunn tenker jeg at innspillingssettet til de aktuelle dokumentarseriene vil kunne kalles et slikt praksisfellesskap. Læring skjer i forbindelse med prosessen fra å bevege seg fra et begynnerstadium til et fullverdig medlemskap i fellesskapet (Breilid, 2007). Dette læringsynet er handlingsorientert ved at vi lærer gjennom deltakelse i handlingsfellesskap, og gjennom deltakelse som handlende aktører i samspill med andre (Breilid, 2007; Wenger, 2004).

Et vesentlig aspekt ved Wengers teori er i følge Breilid (2007) den nære sammenhengen mellom læring og identitet. Breilid (2007, s. 100) sier: ”På bakgrunn av at læringserfaringer omformer hvem vi er og hva vi kan gjøre, er læring en identitetserfaring”. Wenger (2004, s. 174) beskriver forbindelsen mellom læring og identitet slik: ... læring endrer, hvem vi er, og skaber personlige tilblivelseshistorier i forbindelse med vores fællesskaber.

Breilid (2007) hevder at en betraktning av identitet som læringsbane, kan forstås med utgangspunkt i identitet som resultat av tidligere deltakelse og de ulike fellesskap vi har vært, og/eller fortsatt er del av. Det er altså gjennom en forening av erfaringer fra ulike fellesskap, at vi definerer hvem vi er – vår identitet (ibid.).

Säljö er en annen forfatter som, fra et sosiokulturelt perspektiv, er opptatt av forholdet mellom læring og identitet. Slik jeg forstår ham er han av den oppfatning at læringssituasjoner er situasjoner hvor individer endrer sin måte å forstå og håndtere omverdenen – situasjoner hvor de dermed transformerer seg selv og sin omverden (Säljö, 2006). Denne transformeringen kommer i følge Säljö ikke innenfra individet, men har blitt utviklet mellom mennesker i samfunnet. Gjennom læring, konfrontasjon med, og appropriering av nye måter å resonnerer på, og gjennom å bruke nye fysiske redskaper, utvikler individene seg, og blir i stand til å agere på nye måter i sosiale praksiser (Säljö, 2006).

Denne undersøkelsens informanter hadde interessante og svært utfyllende beskrivelser av hva de lærte gjennom sin deltakelse i TV-dokumentarproduksjon, og disse vil presenteres og drøftes i resultatkapitlet.

2.3.4 Ungdom, TV-dokumentardeltakelse og identitet

Som vi har sett har barn og unge en sentral plass i dagens mediebilde. I TV, ser vi dem blant annet som programledere, som deltakere i talentkonkurranser, og som medvirkende i dokumentarserier. Denne økende medvirkningen kan ses som et resultat av de øvrige hyppige endringene i samfunnet, blant annet i sammenheng med det ”nye” synet på barndom og ungdom, og det stadig større fokus på identitet. Vi har sett at forhold i våre liv, som for eksempel våre klær, interesser, og handlinger, kan forstås som uttrykk for vår personlighet eller identitet. Slik jeg forstår dette, vil det si at ungdommenes TV-deltakelse kan si oss noe om deres identitet.

Denne oppgavens problemstilling dreier seg om ungdoms opplevelser av egen TV-dokumentardeltakelse. Denne problemstillingen spisses inn gjennom to underproblemstillinger hvor den ene dreier seg om ungdommenes opplevelse av

---

deltakelsens påvirkning på deres *identitetsfølelse*. Jeg har funnet blant annet Giddens teori om selvidentitet, og Goffmans rolleteori svært sentrale i denne sammenhengen. I følge Giddens er de mest sentrale spørsmål dagens mennesker må ta stilling til spørsmålene om hva vi skal gjøre, hvordan vi skal handle, og hvem vi skal være. Ungdommene i dette prosjektet skulle være deltakere i program som skulle sendes i beste sendetid på selveste NRK, og har kanskje i større grad enn andre blitt nødt til å reflektere rundt disse spørsmålene.

Ungdommene har ikke fått utdelt en rolle de skulle spille, men har fått i oppgave å ”være seg selv” foran kamera. Er dette i det hele tatt mulig å være seg selv i en slik setting? Og hvordan kan opplevelsen av å være seg selv påvirke ungdommenes identitetsfølelse? Slik jeg forstår Goffmans teori vil dette prosjektets ungdommer ha valgt ut en sektor av sin personlighet som de har presentert i innspillings situasjonen. Hva er ungdommenes tanker rundt dette? Slik jeg ser det, vil opplevelsen av å *være seg selv*, kunne påvirke hvordan ungdommene opplevde å *se seg selv* på TV. Hva er TV-teamets rolle i denne presentasjonen av ungdommene på skjermen? Og kan opplevelsen av å se seg selv på TV påvirke ungdommenes identitetsfølelse? Dette er problemstillinger som vil belyses i oppgavens resultatkapittel.

Videre vil jeg vise hvordan jeg har kartlagt ungdommenes tanker om og opplevelser fra deres deltakelse i TV-dokumentarproduksjon. I metodekapitlet vil jeg redegjøre for, og drøfte mine tilnærminger og valg.

---

3. Metode

I følge Hartman (2004, s. 14) er metodeteoriens prinsipp å gi forskeren ”kunnskap om hur man skall resonera i olika fall för att komma fram till konkreta handlingsalternativ som, om de utförs, leder till att undersökningen uppfyller kraven på vetenskaplighet”. I dette kapitlet vil jeg forsøke nettopp dette, å vise hvordan jeg gjennom de konkrete handlingsalternativene jeg har valgt, og benyttet meg av, har forsøkt å oppfylle kravene til vitenskapelighet.

Jeg har valgt å dele metodedelen inn i fem hoveddeler; bakgrunn for valg av metode, datainnsamling, analyse og tolkning, verifisering, og etiske refleksjoner.

3.1 Bakgrunn

I dette delkapitlet vil jeg presentere grunnlaget for min datainnsamling, før jeg i neste delkapittel redegjør for den gjennomførte datainnsamlingen. Jeg vil først gjøre rede for kunnskapssynet som ligger til grunn for denne oppgaven. Videre vil jeg si noe om det kvalitative forskningsintervju, ettersom dette er den utvalgte datainnsamlingsmetoden i dette prosjektet. Deretter vil jeg si noe om forforståelse, fordi jeg mener at dette er fenomenet som har påvirket forskningsprosessen. Siste del av delkapitlet vil omhandle bakgrunnen for valg av analysemetode.

3.1.1 Kunnskap

I modernismen påstås det at det eksisterte et dominerende positivistisk syn på kunnskap som noe absolutt, konsekvent og beviselig. Innenfor dette perspektivet betraktes vitenskapelige fakta som objektive, og uavhengige av sosiale prosessers betydning for kunnskap (Thagaard, 2009). Dette synet på kunnskap har endret seg. Mange forskere og samfunnsvitere har gått bort fra troen på en absolutt sannhet, og ser sannhet og kunnskap som kontekstavhengig (Mik-Meyer & Järvinen, 2005; Thagaard, 2009). I følge postmoderne forfattere utformes kunnskap i relasjoner mellom mennesker, med andre ord er den intersubjektiv (Thagaard, 2009). Sett i et forskningsperspektiv vil det si at en undersøkelses analyseobjekt er et flytende,

---

ustabilt og flertydig femomen som formes og påvirkes i møte med forskeren (Mik-Meyer & Järvinen, 2005). I følge Mik-Meyer og Järvinen (2005) *konstrueres* kunnskap og mening gjennom *interaksjon* mellom forsker og informant. Vi kan kalle dette for en *konstruktivistisk interaksjonistisk* forståelse av kunnskap (Mik-Meyer & Järvinen, 2005).

Mik-Meyer og Järvinens kunnskapssyn er i tråd med Kvaales (2001) oppfatning av kunnskapsproduksjon. Kvale (ibid.) presenterer sitt postmoderne syn på kunnskap gjennom en metafor av forskeren som en *reisende*. Det, i følge ham, mer positivistiske synet på kunnskap skildrer han gjennom bildet av forskeren som en *gruvearbeider* som leter etter skjult metall i form av kunnskap. Gjennom for eksempel intervju henter forskeren denne kunnskapen ut fra informantens indre, og ”opp i dagen”. Kunnskapen, som består av informantens erfaringer, er i følge denne oppfatningen ren og upåvirket av forskeren. Denne metaforen representerer et positivistisk syn på kunnskap som noe *gitt*, og er i følge Kvale (ibid.) den allmenne oppfatningen innen moderne samfunnsvitenskap. Metaforen om forskeren som en reisende er den mer interaksjonistiske og postmoderne måten å forstå kunnskap på. Den reisende forskeren vandrer rundt i landskapet og tilegner seg ny kunnskap gjennom samtale med andre underveis. Gjennom den reisende intervjuerens tolkninger bearbeides fortellingene. I denne metaforiske framstillingen er det ikke bare forskeren som tilegner seg ny kunnskap. I intervjusituasjonen kan også informanten, gjennom refleksjoner rundt sin egen historie se historien i et nytt lys og legge merke til ting som tidligere har blitt tatt for gitt (ibid.).

Jeg støtter meg til denne postmoderne oppfatning av at kunnskap dannes og utvikles gjennom interaksjon mellom forsker (intervjuer) og andre mennesker (informanter). Det vil si at jeg ikke søker en eneste sannhet i intervjuet, fordi denne ene sannheten etter min oppfatning ikke finnes. Jeg tror, som Kvale (ibid.) sier, at hva ungdommene forteller meg om sine livserfaringer vil påvirkes av mine spørsmålsformuleringer, væremåte og interaksjon med informanten i intervjuet. Som forsker tror jeg heller ikke at jeg får tilgang til all informantens kunnskap gjennom intervju. Et fenomen vi kan kalle ”taus kunnskap” er et viktig begrep i denne sammenheng.

Taus kunnskap

Etter gjennomføringen av intervjuene satt jeg igjen med en opplevelse av at flere av informantene hadde mer å fortelle enn de evnet å sette ord på. Dette fenomenet kan kalles ”taus kunnskap” (se for eksempel: Grimen, 1991; Polanyi, 2000). Polanyi (2000, s. 16) sier: ”vi kan vite mer enn vi kan si”. Grimen (1991) påpeker at det finnes mange forskjellige tolkninger av – og former for taus kunnskap, men at en viktig form for denne type kunnskap er den som ikke lar seg artikulere verbalt. Kunnskapen er, i følge ham, likevel artikulerbar, men gjennom å vise i handling det man ikke kan sette ord på. Dette innebærer at det finnes et gap mellom vår evne til å erfare og handle på den ene siden, og vår evne til å artikulere verbalspråklig på den andre siden (ibid.). Det er denne forståelsen av taus kunnskap som vil ligge til grunn i denne oppgaven. Vi skal se nærmere på dette fenomenet i oppgavens analysekapittel.

3.1.2 Om det kvalitative forskningsintervju

I vår kultur har intervjuet en sentral plass, spesielt i media, hvor det brukes hyppig i blant annet aviser, nyhetssendinger på TV, og ikke minst dokumentarserier (Braaten, et al., 2002; Kvale, 2001). Som forskningsmetode er det den kanskje den mest brukte metoden innenfor kvalitativ forskning (Hartman, 2004; Kvale, 2001; Thagaard, 2009). I følge Kvale (2001) er det kvalitative forskningsintervjuets formål å ”... innhente beskrivelser av intervjupersonens livsverden, særlig med hensyn til tolkninger av meningen med fenomenene som blir beskrevet” (s. 39). Det som innhentes av informasjon gjennom intervjuet er, hevder Kvale (ibid.), ikke generelle meninger, men beskrivelser av spesifikke situasjoner og hendelser. Kunnskapen produseres gjennom den interpersonlige interaksjonen mellom intervjuer og informant i intervjusituasjonen (Kvale, 2001; Mik-Meyer & Järvinen, 2005).

Vi kan derfor innhente beskrivelser av informantens livsverden gjennom intervju. Dette betyr ikke at vi får tilgang til *hele* informantens livsverden (Greene & Hill, 2005; Kvale, 2001). Innenfor psykologifeltet har det lenge vært akseptert at vi ikke kan ha tilgang til alle våre følelser og opplevelser til en hver tid. Enkelte hendelser som kan ha vært viktige for en person kan med tiden glemmes eller fortrenkes, og

---

hvordan en person opplever en situasjon kan avhenge av blant annet dagsform (Greene & Hill, 2005). Dette betyr på ingen måte at ikke det er viktig å forske på barn og ungdoms opplevelser og erfaringer. Det betyr heller at vi må ta opplevelsene for det de er. Informantenes opplevelser er ikke en sannhet i betydningen faktaopplysninger, men én av flere kilder til forståelse av et menneskes handlinger og motivasjoner for disse (ibid.). Ettersom dette prosjektets formål er å oppnå økt innsikt i ungdoms *opplevelse* av egen deltakelse i TV-dokumentarproduksjon, ser jeg intervjuet som en godt egnet metode for datainnsamling.

Det finnes flere ulike former for forskningsintervju (Kvale, 2001; Thagaard, 2009). Én tilnærming er lite strukturert, hvor utgangspunktet for intervjuet kun er et forhåndsbestemt tema, og intervjuet blir en løs samtale med utgangspunkt i dette temaet. Intervjueren kan ved bruk av en slik metode også være åpen for andre tema informantene eventuelt skulle ta opp i løpet av intervjuet (Kvale, 2001; Thagaard, 2009). Som en slags motsetning til denne intervjuformen finner vi det strukturerte intervju hvor både spørsmålene og spørsmålenes rekkefølge er utformet og bestemt på forhånd (Kvale, 2001; Thagaard, 2009). En tredje intervjuform er det halvstrukturerte (semistrukturerte) intervjuet, som også er det mest brukte i kvalitative intervjuundersøkelser (Kvale, 2001; Thagaard, 2009). Det er denne intervjuformen som ble anvendt i dette prosjektet.

I semistrukturerte intervju er temaene til en viss grad bestemt på forhånd, mens temaene og spørsmålenes rekkefølge bestemmes under intervjuet, slik at jeg som intervjuer kan følge informantens fortelling, men likevel sikrer at de planlagte temaene blir tatt opp (Kvale, 2001; Thagaard, 2009). Årsaken til at jeg valgte å benytte meg av semistrukturerte intervju i dette prosjektet er at jeg ville ha muligheten til nettopp å følge informantens fortelling uten å være fastlåst i et skjema med en bestemt spørsmålsrekkefølge. Samtidig så jeg det som en fordel å ha en guide å holde meg til gjennom intervjuet slik at jeg kunne forsikre meg om at alle de planlagte temaene ble tatt opp.

Jeg deler Mik-Meyer og Järvinens (2005) forståelse av undersøkelsens analyseobjekt som et flytende, ustabil og flertydig fenomen som formes og påvirkes i møte med forskeren, og er også av oppfatningen av at kunnskap og mening *konstrueres* gjennom *interaksjon* mellom forsker og informant. Dette vil blant annet si at jeg erkjenner at informantens svar vil påvirkes av mine spørsmål, og vice versa (Alvesson & Sköldberg, 1994). Tolkningen av datamaterialet vil, med utgangspunkt i en slik tilnærming, dermed preges av min *forforståelse*.

3.1.3 Forforståelse

I følge Alvesson og Sköldberg (1994) vil all forskning preges av forskerens teoretiske forforståelse. Vår forståelse for feltet vi skal forske på vil påvirkes blant annet av teori vi har lest om feltet. Forforståelse handler imidlertid ikke bare om teori og kunnskap om feltet vi som forskere går inn i, det dreier seg også om våre syn, holdninger, og forventninger vi har når vi går inn i et felt. Vår forforståelse vil påvirke hele forskningsprosessen, fra valg av tema, gjennom utforming av intervjuguide, gjennomføring av intervju, og til analyse av data (Dalen, 2004) Alvesson og Sköldberg (1994) hevder at ingenting av det vi mennesker ser er objektivt, men at vi alltid ser gjennom vårt eget perspektiv, vår egen tolkning.

Som nevnt i oppgavens innledning er min bakgrunn for valg av masterprosjektets tema en kombinasjon av egen utdanning, og en personlig interesse for barn og unge i media, som har sitt utspring i min egen erfaring med å stå på en scene. Disse faktorene danner grunnlag for hvordan jeg forstår feltet jeg studerer og materialet jeg samler inn.

3.1.4 Analyse

I kvalitativ forskning er overgangene mellom datainnsamling og analyse flytende, i og med at analyseprosessen starter allerede under den første kontakten med informantene (Thagaard, 2009). Valg av tema for intervjuet vil baseres på forskerens fortolkning av situasjonen (ibid.) I dette avsnittet vil fokus imidlertid ligge på den

---

delen av analysearbeidet som utføres i etterkant av datainnsamlingen, nemlig analysen og tokningen av datamaterialet som intervjuet har resultert i.

Det finnes utallige måter å analysere et datamateriale på (Kvale, 2001; Thagaard, 2009). I følge Kvale finnes det ingen korrekt analysemetode. Han skriver:

”Analyseteknikkene er verktøy, nyttige for enkelte formål, relevante for noen intervju typer, og egnet for noen forskere” (Kvale, 2001, s. 121). I dette prosjektet har jeg valgt en kombinasjon mellom en temasentrert og en personsentrert analytisk tilnærming, hvor datamaterialet vil kategoriseres etter mening i materialet.

Thagaard (2009) påpeker at vi i vurderingen av opplegg for analyse av data, må ta stilling til om framstillingen skal rettes mot sentrale tema i undersøkelsen (temasentrert tilnærming) eller om den skal omhandle personer (personsentrert tilnærming). I følge Thagaard (ibid.) gir en personsentrert tilnærming et godt grunnlag for å forstå nyanser i informantenes opplevelse av en situasjon, men dersom det er stor variasjon i informasjonen materialet gir om hver person, er den mer begrenset med tanke på sammenligning. Sammenligning er den temabaserte tilnærmingens sterke side, men her løsrives de enkelte temaene fra sin opprinnelige sammenheng, og en helhetlig forståelse blir vanskelig å oppnå. Thagaard (2009) foreslår derfor en kombinasjon av begge tilnærmingene, slik at en forståelse av datamaterialets meningsinnhold lettere kan vinnes, samtidig som vi får en oversikt over materialet. I følge Thagaard (2009) vil både en temasentrert og en personsentrert tilnærming baseres på en kategorisering av datamaterialet (Thagaard, 2009). Jeg har i dette prosjektet valgt å kombinere en personsentrert og en temasentrert tilnærming. På den måten kan jeg legge vekt på både samsvarende resultater, og variasjon i mitt datamateriale, og jeg gir leseren en bedre forutsetning for å få innsikt i datamaterialets meningsinnhold, samtidig som oversikten i materialet beholdes.

Koding

I analyseprosessen er koding av datamaterialet et viktig element. I kodingsprosessen vil materialet kodes under de ulike temaene som intervjuguiden er delt inn i. Dette gjøres for å finne ut hvor hovedtyngden ligger i materialet, som er der hvor vi har fått

---

flest og mest utfyllende svar i intervjuene (Dalen, 2004). Samtidig vil det i analysen vises åpenhet for nye tema og kategorier ut fra hva informantene har brakt fram av egne opplevelser.

Tolkning av datamaterialet

Et mål med analyseprosessen kan sies å være å ”... gi de konkrete ytringene teoritilknytning, noe som skjer ved at vi tolker ytringene og setter dem inn i en teoretisk ramme” (Dalen, 2004, s.67).

Tolkning av undersøkelsesresultater innebærer refleksjon over meningen dataene inneholder (Thagaard, 2009). Hvordan tolkningen foregår, kan knyttes både til forskerens teoretiske forankring, og til funnene som framtrer under analysen av datamaterialet. Tradisjonelt har kvalitative studier hatt en induktiv tilnærming (ibid.). Gjennom en slik tilnærming dannes et teoretisk perspektiv på grunnlag av forskningsdata (Alvesson & Sköldberg, 1994; Thagaard, 2009). I følge Alvesson og Sköldberg (1994) er en svakhet ved slik metode at teorien her kun er basert på fakta. For å få rekkevidde må teorien kunne løfte seg over fakta. Induksjonens motsetning er deduksjon. Her forstås forskningsresultatene ut i fra hypoteser fra tidligere teorier (Alvesson & Sköldberg, 1994; Thagaard, 2009). Et problem med denne tilnærmingen er i følge Alvesson og Sköldberg (1994) at teorien i for stor grad kan forutsette hva som skal finnes i undersøkelsen, og at hypotesen som er utgangspunktet for forskningen alltid vil gjelde samme hva som finnes i undersøkelsen (Alvesson & Sköldberg, 1994).

Induksjon og deduksjon har ofte blitt betraktet som gjensidig utelukkende alternativer, men Alvesson og Sköldberg (1994) påpeker at å forholde seg entydig til ett av alternativene både vil være for ensidig og urealistisk i forhold til hvordan forskningen faktisk foregår. De advarer mot ensidig å følge disse modellene fordi forskere da vil risikere å ”legge tvangstrøye på seg selv”. Alvesson og Sköldberg (1994) redegjør derfor for metoden *abduksjon* som de, blant andre (f. eks. Thagaard, 2009), påpeker at er den metodiske tilnærmingen som ofte anvendes i analyser av forskningsmateriale.

Abduksjon

Mens induksjonens utgangspunkt er empiri og deduksjonens er teori, tar abduksjonen utgangspunkt i empiri, men uten å avvise at forskeren har en teoretisk forforståelse. Teori må ha basis i data, men forskerens teoretiske forankring (forforståelse) gir også perspektiver for fortolkning av mening i datamaterialet. Vi kan si at abduksjon er en metode som framhever teoriens og empiriens dialektiske forhold (Alvesson & Sköldbberg, 1994; Thagaard, 2009), og det er denne metoden jeg ser som utgangspunkt for tolkning av denne undersøkelsens datamateriale.

Når teori utvikles i kvalitative studier er det på grunnlag av fortolkning av mening i datamaterialet. Tolkningens utgangspunkt ligger i forskerens forståelse av informantens selvforståelse. Dataene tolkes ut i fra forskerens teoretiske ståsted, noe som kan føre (men ikke nødvendigvis) til at forskeren forstår dataene annerledes enn informanten (Thagaard, 2009).

Informasjons- og argumentasjonsvilkåret

Gjennomgangen av resultatene vil være styrt av Gustavssons (2000) to grunnvilkår for tolkningsarbeid, informasjonsvilkåret og argumentasjonsvilkåret.

Informasjonsvilkåret handler om at jeg vil plassere tolkningene i en informasjonssammenheng som jeg oppfatter som relevant i denne forbindelsen. Dette valget gjør at sitatene blir tatt ut av sin naturlige sammenheng og satt inn under en, eller flere, passende kategorier. Argumentasjonsvilkåret dreier seg om hvordan jeg forsøker å vise alle vesentlige ledd i argumentasjonsprosessen, med andre ord hvordan jeg med utgangspunkt i data har resonnet meg fram til en tolkning (ibid.). Slik ønsker jeg at leddene i analyseprosessen og min tolkning av dataene skal være mulig for leseren å følge og forstå.

3.2 Datainnsamling

I denne undersøkelsen ble data samlet inn gjennom kvalitative forskningsintervju med 4 ungdommer (ett intervju med hver ungdom). Intervjuene var semistrukturerte,

---

noe som betyr at jeg benyttet meg av en intervjuguide. Intervjuene ble tatt opp med lydopptaker, og lydopptakene ble transkribert.

3.2.1 Utvalg

Mitt utgangspunkt for dette masteroppgavearbeidet var en sterk interesse for feltet barn i media. Etter samtaler med sentrale aktører ved NRKs Barne- og Ungdomsavdeling, bestemte jeg meg derfor for å skrive en mastergradsoppgave om ungdoms opplevelse av sin deltakelse i TV-dokumentarproduksjon. Jeg var blant annet opptatt av hvordan slik deltakelse kunne påvirke ungdommenes identitetsfølelse. Mitt utvalg av informanter har blitt gjennomført med dette formålet som bakgrunn, noe som blant annet har vært av betydning for min utvalgsmetode. Dalen (2004) viser til forskjellige former for valg av informanter. Hun foreslår teoretisk utvelging som en fruktbar metode, men viser til kriterieutvelging som et godt alternativ, ettersom hun hevder at teoretisk utvelging forutsetter at ”forskeren har både innsikt og en viss kulturkompetanse i forhold til det fenomenet som utforskes” (Dalen, 2004, s.52). Jeg har valgt kriterieutvelging som utvalgsmetode ettersom jeg på grunn av mangel på erfaring ikke har forutsetningene som kreves for bruk av teoretisk utvelging.

For å finne et best mulig egnet utvalg for min undersøkelse, har jeg, som Dalen (2004) foreslår, ”spanet feltet”. Dette har jeg blant annet gjort ved at jeg har sett flere episoder av alle NRKs dokumentarserier for barn som har vært sendt på TV de siste fem årene. Deretter bestemte jeg meg for to programmer som jeg opplevde som de mest relevante for dette prosjektets formål. I begge disse dokumentarseriene følger vi de samme barna i alle episodene, noe som betyr at alle deltakerne har vært representert på skjermen over en viss tid. Dette ser jeg som en fordel i forbindelse med denne undersøkelsen. Årsaken til at jeg kun valgte programmer fra de siste fem årene, er blant annet at jeg ville snakke med barn og ungdom, ikke voksne som var på TV som barn. Jeg ønsket at opplevelsene knyttet til deltakelsen skulle sitte forholdsvis ferskt i minnet. Samtidig ville jeg at det skulle ha gått et par år slik at jeg

---

hadde muligheten til å få innsikt i om deltakelsen hadde påvirket ungdommene på forholdsvis lang sikt.

Gjennom NRK ble informasjonsbrev sendt ut til alle hovedpersonene i disse to dokumentarseriene (se vedlegg nr. 3). Deretter kontaktet jeg informantene som takket ja til å være med, for avtale om tidspunkt for intervju. Jeg hadde på forhånd bestemt meg for å intervju 4-6 av disse barna/ungdommene. I forkant av hoveddatainnsamlingen ønsket jeg å gjennomføre et prøveintervju. NRK fikk positive svar fra fem ungdommer, og jeg kontaktet alle disse og avtalte tidspunkt for intervju. Ett av intervjuene ble likevel avlyst av informanten selv. Etter å ha foreslått nye tidspunkt uten å oppnå positiv respons, valgte jeg ikke å kontakte denne informanten igjen. Dette for å unngå at informanten skulle føle seg presset til å delta mot sin egen vilje. På dette tidspunktet hadde jeg allerede intervjuet de fire andre informantene, og fordi prøveintervjuet ble opplevd som vellykket, og på grunn av prosjektets tidsbegrensning, ble dette inkludert i hovedstudien istedenfor å forsøke å finne nye informanter.

Gruppen jeg hadde å velge informanter fra er ikke stor. Derfor satt jeg heller ikke mange kriterier for utvalget. Det eneste kriteriet i tillegg til at de hadde vært med i en av de to utvalgte dokumentarene, var at informantene var av dem som hadde vært mest eksponert på skjermen, altså var av dem som var programmenes hovedpersoner. I disse seriene er det likevel ikke slik at alle hovedpersonene har vært like hyppig representert i programmene. Denne variasjonen finnes også innad i mitt utvalg. Dette vil jeg tro kan ha hatt en påvirkning på mine forskningsfunn ved at de som har vært mest eksponert, for eksempel kan ha opplevd å få bli gjenkjent i en større grad enn de som har hatt mindre ”roller”. Av mine informanter er tre fra det samme programmet, og én fra et annet. Det er én jente og tre gutter, én av dem er 15 år gammel, og tre er 17 år gamle. Av hensyn til informantenes anonymitet vil verken kjønn eller alder spesifiseres ved bruk av eksempler fra intervjuene i oppgavens resultatpresentasjon.

3.2.2 Intervjuguide

Til grunn for intervjuene lå en på forhånd utviklet intervjuguide. På den måten kunne jeg forsikre meg om at jeg husket å ta opp de temaene jeg ville ta opp. Jeg fikk også en struktur over intervjuet ved at de ulike temaene ble tatt opp i noenlunde planlagt rekkefølge, slik at intervjuet ikke ble uoversiktlig. Under hvert enkelt tema satt jeg opp forslag til spørsmål. Spørsmålene ble ikke fulgt slavisk, men varierte i hvert enkelt intervju, slik at jeg hadde mulighet og tid til å følge opp og få utdypet interessante svar fra informantene med oppfølgingsspørsmål. Intervjusituasjonen var med andre ord forholdsvis fleksibel (Bjørndal, 2002; Dalen, 2004; Kvale, 2001). Jeg forsøkte å gjøre spørsmålene i guiden så enkle som mulig, slik at de skulle være lette å forstå og svare på for informantene. Jeg unngikk derfor, som Kvale (2001) anbefaler, akademiske ord (fagord).

Intervjuguiden ble utformet etter ”traktprinsippet”, som i følge Dalen (2004) går ut på å begynne med forholdsvis generelle spørsmål som ikke er altfor vanskelige for informanten å svare på. Mitt første spørsmål var om informantene kunne fortelle meg litt om hvordan de ble med på det aktuelle TV-programmet. De mest sentrale temaene tema og spørsmål skal i følge Dalen (2004) helst ikke tas opp før et stykke ut i intervjuet, når intervjuet har kommet godt i gang og informanten forhåpentligvis føler seg trygg og komfortabel. Mot slutten ”åpnes trakten” igjen, og spørsmålene går tilbake til å handle om mer generelle forhold (ibid.). Mine avsluttende spørsmål dreide seg om hvorvidt informanten kunne tenke seg å være med i et TV-program igjen. Deretter spurte jeg om det vi hadde snakket om var noe informanten hadde tenkt på før. Jeg så dette som spørsmål som kunne være lette å svare på og som kunne fungere som en slags oppsummering av intervjuet. Intervjuguiden vedlegges i appendiks (vedlegg 2).

Prøveintervju

I denne undersøkelsen hadde jeg planlagt å gjennomføre et prøveintervju et par dager før de andre intervjuene. Dette er noe flere eksperter anbefaler som en god metode for å teste intervjuguidens kvalitet, samtidig som intervjueren får testet seg selv som

---

intervjuer (Dalen, 2004; Silverman, 2006). Et prøveintervju ble derfor foretatt noen dager før det første forskningsintervjuet. Jeg hadde avtalt intervju med totalt fem informanter inkludert prøveintervjuet. Prøveintervjuet viste seg å gå bra, og fordi jeg vurderte det slik at det ikke var nødvendig med store endringer i intervjuguiden, og en av informantene ikke hadde anledning til å møte meg for intervju, bestemte jeg meg derfor for å inkludere prøveintervjuet i hovedundersøkelsen. Etter dette intervjuet ble intervjuguiden redigert og noe revidert. Etersom intervjuet varte i 45 minutter og mitt mål var at det skulle vare i mellom 45 minutter og én time, fjernet jeg ingen spørsmål, men la heller til noen flere nye spørsmål som jeg enten hadde stilt ”på sparket” under intervjuet, eller som jeg i løpet av transkriberingsprosessen så at ville ha vært interessante å stille. Noen av de opprinnelige spørsmålene ble imidlertid forenklet og omformulert.

3.2.3 Gjennomføring av intervjuene

Kvale (2001) påpeker at det er viktig å skape et rammeverk for intervjuet som oppmuntrer informanten til å dele sine opplevelser med intervjueren. Et slikt rammeverk mener Kvale (2001) kan skapes gjennom informasjon både før og etter selve intervjusituasjonen. Dette vil kunne gi informanten en kontekst for intervjuet. Dalen (2004) framhever også at slike ”innledninger” og ”avslutninger” vil være viktige kriterier for gode intervju. Jeg valgte derfor å begynne intervjuet med å fortelle informanten om hvem jeg var, hva jeg ville med intervjuet, og hva som skulle skje med materialet, og jeg minnet også informanten om at han eller hun kunne trekke seg når som helst (dette stod også i informasjonsbrevet til informantene). Som en avslutning av intervjusekvensen ga jeg informantene muligheten til å fortelle om noe de hadde lyst til å fortelle om, men eventuelt ikke hadde fått sagt. Jeg spurte også om de ville høre på opptaket, om de ville slette noe, og om de synes jeg hadde stilt noen ubehagelige spørsmål.

I følge Greene og Hill (2005) vil det alltid eksistere en skjevhet i maktforholdet mellom intervjuer og informant. De ser det som viktig å forsøke å gjøre denne skjevheten så liten som mulig, slik at ikke informantene på noen måte føler seg

---

presset til å delta, men har makt over situasjonen og mulighet til å bestemme over seg selv. Greene og Hill (ibid.) foreslår blant annet å la informantene selv velge tid og sted for intervju, noe jeg har gjort i denne undersøkelsen. Jeg har over telefonen lagt vekt på at det skal være uproblematisk for dem å være med på dette, og at jeg kan møte dem på deres skole, hjemme hos dem, på dagtid, eller kveldstid. Alle informantene ville gjerne møte meg på skolen. To ville møtes etter skoletid (et av disse ble gjennomført i en idrettshall i nærheten av skolen fordi skolen ikke hadde noen ledige rom), én i en fritime, og en i skoletiden. Det korteste intervjuet varte i 42 minutter, og det lengste i én time og 11 minutter.

3.2.4 Fra tale til tekst - transkribering

Å transkribere innebærer i følge Kvale (2001) å transformere, å endre fra en form til en annen. Gjennom transkribering av intervjuene omformes disse fra muntlig til skriftlig form. I skriftlig form er intervjuutsagnene i følge Kvale (2001) bedre egnet for analyse, ved at materialet struktureres og blir mer oversiktlig.

Jeg transkriberte lydopptakene kort tid etter intervjuene fordi dette i følge blant andre Dalen (2004) gir de beste mulighetene for en god gjengivelse av hva som blir sagt under intervjuet. De transkriberte intervjuene ble anonymisert. Det jeg som intervjuer sier er derfor markert med "I". Informantenes utsagn er markert med henholdsvis "I1", "I2", "I3" og "I4". I tilfeller hvor informantene har navngitt steder eller personer er egennavnene erstattet med en forklaring av hva som blir sagt, i parentes. Eksempler på dette er (navn på innspillingssted), eller (informantens eget navn). Intervjuenes taleform er beholdt med unntak av dialekt/sosiolekt som er skrevet om til bokmål av hensyn til anonymitet. Pauser er angitt med "...". Latter har jeg markert med (ler), og all type nøling med "eh". Når informanten har lagt ekstra trykk på enkeltord og jeg har oppfattet at det kan ha betydning for leserens forståelse av hva som har blitt sagt og ment, har jeg satt de trykkbelagte ordene i kursiv. Når jeg har oppfattet en annen mening bak ordene enn det som har blitt sagt har jeg skrevet dette i en parentes, som for eksempel (ironi).

Jeg har hørt på alle opptakene både i vanlig tempo og i sakte tempo, for så godt som mulig å kunne gjengi informantenes ytringer. I tillegg til mye spoling fram og tilbake har jeg hørt i gjennom hvert intervju flere ganger. Når det likevel har vært noe jeg ikke har forstått betydningen av og heller ikke har husket hva som ble sagt i intervjuet, har jeg skrevet (utydelig).

3.2.5 Gjennomføring av analyse og tolkning

Etter at alle intervjuene var transkribert markerte jeg det jeg så som de viktigste begrepene i hvert intervju. Deretter forsøkte jeg å dele disse ordene inn i kategorier, delvis med utgangspunkt i oppgavens problemstilling og mine forhåndsdefinerte kategorier, men også delvis i nye tema som dukket opp i intervjuene. Dette ble gjort for å få fram det i materialet som syntes å være viktig for informantene, ikke bare viktig for meg selv som intervjuer og for min problemstilling. På den måten kunne nye kategorier oppstå, og jeg hadde muligheten til å forandre på problemstillingen om jeg skulle se at det var nødvendig. Flere av intervjuutsagnene ble kodet innenfor flere kategorier.

Etter denne stikkordkategoriseringen ble intervjuene lagt inn i NVivo 8 (QSR International Pty Ltd., 2008) som er et dataprogram for kvalitativ analyse, og kategoriene ble lagt inn som ”noder” i dette programmet. Her fortsatte kategoriseringsprosessen, og i denne prosessen oppstod enda flere kategorier (Kvale, 2001). Når jeg hadde kategorisert alt innholdet i alle intervjuene, hadde jeg 110 over- og underkategorier i NVivo, og jeg begynte arbeidet med å velge ut de kategoriene jeg så som mest relevante og interessante for min problemstilling, og som inneholdt utfyllende utsagn fra informantene. I denne prosessen fant jeg bruk av tankekart som svært hensiktsmessig. Jeg endte til slutt med ti over- og underkategorier, som jeg har presentert i en modell (se vedlegg nr. 1).

Jeg har valgt ”opplevelser” som den overordnede kategori. Dette fordi det nettopp er innsikt i ungdommenes *opplevelse* av deltakelse i TV-dokumentarproduksjon, jeg gjennom dette prosjektet ønsker å oppnå. På neste nivå følger kategoriene ”opplevelse av deltakelsen”, ”forholdet mellom virkelighet og fiksjon”, og

---

”opplevelse av deltakelsens betydning”. Under kategorien ”Opplevelse av deltakelsen” vil jeg forsøke å redegjøre for hovedtrekkene fra ungdommenes opplevelse av sin TV-dokumentardeltakelse. Flere av ungdommene var opptatt av TV-teamets rolle i innspillingstiden, og slik jeg tolker flere av informantenes utsagn, kan de ses som en beskrivelse av en *virkelighetskonstruksjon* fra TV-teamets side. Informantene har også interessante refleksjoner rundt å ”være seg selv” foran kamera, og i forbindelse med å se seg selv på TV. Disse tre underkategoriene vil analyseres under overkategorien ”forholdet mellom virkelighet og fiksjon”. Den siste av de tre hovedkategoriene har fått navnet ”ungdommenes opplevelse av deltakelsens betydning”. Her vil jeg se nærmere på hva ungdommene forteller om hva deltakelsen har betydd for dem, og hvordan den har påvirket deres identitetsfølelse. Læring vil være et viktig begrep i denne sammenhengen. Disse ulike kategoriene vil være utgangspunkt for oppgavens analysekapittel.

3.3 Verifisering

Som nevnt i teoridelen er det et postmoderne syn på kunnskap og mening som konstruert gjennom interaksjon mellom forsker og informant (Kvale, 2001; Mik-Meyer & Järvinen, 2005), som ligger til grunn for denne oppgaven. Dette innebærer blant annet at det ikke finnes *én* ”sann” kunnskap eller virkelighet. Innen den moderne samfunnsvitenskapen har imidlertid denne sanne vitenskapen vært et mål for forskningen. I følge Kvale (2001) har det innenfor denne retningen eksistert en slags ”hellig treenighet” bestående av begrepene generaliserbarhet, reliabilitet og validitet, og disse tre har blitt brukt som kriterier for ”sann” vitenskap og kunnskap. Når vi i postmoderne forskning beveger oss bort fra denne ene ”sanne” vitenskap og heller søker innsikt i blant annet individers subjektive opplevelse av et fenomen, har kriteriene for generaliserbarhet, validitet og reliabilitet blitt fornyet og tilpasset den kvalitative forskningen (Kvale, 2001).

I dette avsnittet vil jeg gi en kort redegjørelse for begrepene reliabilitet og validitet i kvalitativ forskning. Under hvert av disse avsnittene vil jeg også forsøke å forklare hva jeg selv har gjort i denne undersøkelsen for å sikre prosjektets kvalitet.

3.3.1 Reliabilitet

Reliabilitet handler om forskningens pålitelighet; hvorvidt en undersøkelses resultater er til å stole på (Kvale, 2001; Thagaard, 2009). Arbeidet med dette er en del av både intervju-, transkripsjons- og analysestadiet (Kvale, 2001). I utgangspunktet refererer reliabilitetsbegrepet til spørsmålet om en annen forsker ville komme frem til det samme resultatet som den aktuelle forskeren. Det er spørsmål om dette vil være et rettferdig eller i det hele tatt mulig kriterium i kvalitative undersøkelser. Denne forståelsen av reliabilitet knyttes til et positivistisk vitenskapssyn hvor nøytralitet er et ideal og relasjonen mellom intervjuer og informant ikke er av betydning for undersøkelsesresultatet. I en mer postmodernistisk forståelse hvor kunnskapen skapes gjennom interaksjonen mellom intervjuer og informant, er en slik form for reliabilitet en umulighet (Silverman, 2006; Thagaard, 2009). Dette betyr ikke at reliabilitet ikke er viktig i kvalitative undersøkelser. Silverman (2006) viser til Moisander og Valtonens to reliabilitetskriterier tilpasset kvalitative undersøkelser: Å gjøre forskningsprosessen transparent gjennom å beskrive forskningsstrategien og metoden for dataanalysering i forskningsrapporten (i dette tilfellet masteroppgaven), og ved teoretisk gjennomsiktighet (theoretical transparency) som vil si å nøyaktig redegjøre for hvilken, eller hvilke teorier som ligger til grunn for tolkningen. Dette er kriterier jeg har forsøkt å være oppmerksom på gjennom hele forskningsprosessen. Flere teoretikere (bl.a. Dalen, 2004; Silverman, 2006) framhever prøveintervjuet som en god metode for å styrke intervjuguidens reliabilitet, og jeg gjennomførte som nevnt et slikt intervju, men bestemte meg for å benytte det i analysen, ettersom jeg vurderte intervjuet som tilstrekkelig vellykket. Silverman (2006) og Kvale (2001) foreslår også at flere forskere analyserer de samme dataene og sammenligner funnene. Dette har jeg imidlertid valgt ikke å gjøre, av økonomiske og tidsmessige årsaker.

3.3.2 Validitet

Validitet er i følge Thagaard (2009) hovedsakelig knyttet til tolkningsprosessen i en undersøkelse, og dreier seg om gyldigheten av de tolkningene forskeren kommer fram til (Kvale, 2001; Thagaard, 2009) Validiteten i en undersøkelse vurderes ut i fra

---

hvorvidt forskerens tolkninger er gyldige i forhold til virkeligheten (Thagaard, 2009). Kvale (2001) mener imidlertid at valideringsarbeidet kan og bør inkluderes i alle stadier av en intervjuundersøkelse, fra tematiseringsfasen til rapporteringen. Han sier at kvaliteten på forskningshåndverket er av stor betydning. I tematiseringsfasen avhenger validiteten av hvor logisk utledningen fra teori til problemstillinger er (ibid.). Jeg har forsøkt å gjøre denne utledningen så logisk som mulig ved å benytte meg av begreper i problemstillingene som kan tilbakeføres til teorien i oppgaven.

Validitetsbegrepet relatert til kvalitativ forskning kan deles inn i intern- og ekstern validitet. Når vi snakker om validitet generelt er det gjerne intern validitet det dreier seg om. Intern validitet omhandler vurderinger av fortolkningene i en enkelt undersøkelse (Thagaard, 2009). Ekstern validitet dreier seg om hvordan forståelsen som utvikles i en undersøkelse kan være gyldig også utenfor denne undersøkelsen, og refereres gjerne til som overførbarhet eller generalisering. Overførbarhet dreier seg om hvorvidt funnene i min undersøkelse kan være relevante i andre sammenhenger (ibid.). Ettersom det ikke tidligere er gjort mange liknende undersøkelser, er det vanskelig å si noe om hvorvidt mine funn vil være overførbare til andre sammenhenger, og jeg vil derfor ikke gå nærmere inn på dette begrepet i oppgaven.

Silvermans ”transparency”-begrep gir et godt utgangspunkt for sikring av en undersøkelses validitet. Dette vil si at forskeren gjennom hele forskningsprosessen redegjør for hvordan konklusjonene han eller hun har kommet fram til har sitt grunnlag i analysen. Kvaliteteten på forskerens begrunnelser for undersøkelsens konklusjoner er av stor betydning for prosjektets validitet (Thagaard, 2009). I dette prosjektet har jeg gått kritisk gjennom analyseprosessen, og jeg har forsøkt så godt som mulig å gjøre rede for, og begrunne mine valg igjennom oppgaven.

3.4 Ethiske overveielser

Med innføringen av personopplysningsloven i 2001 ble alle prosjekter som omfatter personopplysninger som er behandlet med elektroniske hjelpemidler meldepliktige. Det vil si at det for alle samfunnsvitenskapelige prosjekter i dag skal sendes inn et

---

utfylt meldeskjema til Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste (NSD), noe som også er gjort i dette tilfellet (prosjektvurderingen fra NSD finnes under vedlegg 5). I en intervjuundersøkelse er det en rekke etiske hensyn som må ivaretas (Dalen, 2004; Kvale, 2001). På grunn av plassbegrensning er det ikke mulig å redegjøre for alle her. Kvale (2001) omtaler tre etiske regler for forskning på mennesker: Det informerte samtykke, konfidensialitet og konsekvenser. Jeg har valgt å ta utgangspunkt i disse tre. Når informantene i et forskningsprosjekt er barn, må vi som forskere ta noen ekstra etiske hensyn. Et viktig aspekt i denne sammenhengen er det skjeve maktforholdet mellom voksne og barn. Jeg vil si noe om dette til slutt i kapitlet.

Det informerte samtykke

I de forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi (NESH), står dette om det informerte samtykke: ”Som hovedregel skal forskningsprosjekter som inkluderer personer, settes i gang bare etter deltakernes informerte og frie samtykke. Informantene har til en hver tid rett til å avbryte sin deltakelse uten at dette får negative konsekvenser for dem” (NESH, 2006, s. 13).

Den første henvendelsen til deltakerne i dette prosjektet foregikk pr. post, gjennom et informasjonsbrev. I følge Dalen (2004) skal informasjonen i dette brevet være god og klar, og lett å forstå for mottakerne, slik at de vet hva de eventuelt svarer ja til. I brevet skal det derfor blant annet redegjøres for målsettingene med prosjektet, metodevalget, og presentasjonen av resultatene (Dalen, 2004). Informantene skal delta på frivillig basis, og de skal informeres om at de kan bryte sin deltakelse når som helst i prosessen, uten at dette får noen negative konsekvenser for dem (Dalen, 2004; NESH, 2006). I dette prosjektet utformet NRK et informasjonsbrev som ble sendt de aktuelle ”kandidatene” i slutten av september 2008. Alle informantene ble informert om at deltakelsen var frivillig, og at de når som helst i prosessen kunne trekke seg. Dette brevet ble sendt ut til både mine og en medstudents (som skrev masteroppgave om barn i dramaproduksjon) aktuelle informantkandidater. På grunn av krav fra NSD om at informasjonsbrevet måtte inneholde informasjon om hvordan og når anonymiseringen av data skulle foregå, og fordi det hadde gått lang tid siden ungdommene hadde mottatt informasjonsbrevet, utformet vi et nytt skriv. Dette

---

skrivet ble utdelt informantene i intervjusituasjonen, før selve intervjuet startet.

Begge informasjonsbrevene er vedlagt i appendiks (vedlegg nr. 3 og 4).

Konfidensialitet

De som gjøres til gjenstand for forskning, har krav på at all informasjon de gir om personlige forhold, blir behandlet konfidensielt. Forskeren må hindre bruk og formidling av informasjon som kan skade enkeltpersonene det forskes på. Forskningsmaterialet må vanligvis anonymiseres og det må stilles strenge krav til hvordan lister med navn eller andre opplysninger som gjør det mulig å identifisere enkeltpersoner oppbevares og tilintetgjøres (NESH, 2006, s. 18).

Konfidensialitet handler i intervjuundersøkelser om ikke å offentliggjøre personlige data som kan gjøre det mulig å identifisere informantene. Hvis denne informasjonen må offentliggjøres, kreves et samtykke på dette fra informantene (Kvale, 2001). I denne undersøkelsen vil informantenes navn anonymiseres, og ingen informasjon som kan identifisere informantene vil brukes. I dette tilfellet er utvalgsgruppen svært liten, og jeg har derfor i presentasjonen av resultatene valgt verken å informere om hver enkelt informants alder eller kjønn, eller hvilke TV-programmer informantene har deltatt i.

Konsekvenser

”Forskeren har et ansvar for å unngå at de som utforskes utsettes for skade eller andre alvorlige belastninger (NESH, 2006, s. 12)”.

Hvilke konsekvenser intervjuet vil ha for den enkelte informant er umulig å vite før intervjuet finner sted. Det er imidlertid viktig som intervjuer å forsøke å forhindre negative konsekvenser. Dette kan blant annet gjøres ved å være følsom med hvor langt man skal gå når det gjelder å stille spørsmål. Enkelte informanter kan for eksempel bli revet med og åpne seg mer enn de hadde planlagt, for så å angre siden. Intervjueren bør i slike tilfeller forsøke å forhindre at intervjuet blir terapeutisk og vanskelig å håndtere (Kvale, 2001). Jeg forsøkte å være oppmerksom på de mulige konsekvensene dette intervjuet kunne ha for informantene, og var forberedt på å unngå eventuelle tema og spørsmål som jeg skulle oppfatte som ”såre” for

---

informantene. Dette ble imidlertid ikke et problem for meg, ettersom ingen av informantene virket følelsesmessig påvirket av intervjusamtalen.

Barn og unge som informanter - maktaspektet

I følge Hill (2005) er de mest relevante forskjellene mellom barn og voksne i forskningssammenheng relatert til makt- og evneaspekter. Evneforskjeller er særlig gjeldende når vi sammenligner voksne med små barn. Ettersom mine informanter alle er i tenårene vil mest sannsynlig ikke denne forskjellen være spesielt stor. Også når det gjelder ulik maktposisjon er forskjellen større mellom små barn og voksne enn mellom tenåringer og voksne. Dette aspektet er likevel viktig i mitt prosjekt ettersom også ungdom kan oppleve seg selv som underordnet voksne. Maktaspektet er spesielt viktig når det gjelder fritt samtykke fra informantene, ettersom barn er spesielt sårbare for overtalelse og påvirkning fra andre. Derfor stilles det større krav til meg som forsker når det gjelder å gi klar og tydelig informasjon til informantene, noe jeg har forsøkt å være oppmerksom på både i utformingen av informasjonsbrev, og i samtale med ungdommene på telefon og i intervjusituasjonen. Flere eksperter hevder imidlertid at en viss maktforskjell mellom barn og voksen og/eller informant – intervjuer, ikke kan unngås (Greene & Hill, 2005; Langballe & Gamst, 2006).

.

---

4. Analyse og sammenfattende refleksjoner

Opgavens hovedproblemstilling dreier seg om ungdoms opplevelse av egen deltakelse i TV-dokumentarproduksjon. Jeg vil blant annet se nærmere på hvordan ungdom opplever forholdet mellom virkelighet og fiksjon i TV-dokumentarproduksjon, og hvordan de opplever at deltakelsen har påvirket deres identitetsfølelse. I dette kapitlet vil jeg forsøke å besvare disse problemstillingene. Jeg har valgt å dele analysen inn i tre hovedkategorier, som til sammen danner grunnlaget for besvarelse. Den første kategorien dreier seg om ungdommenes generelle opplevelse av deltakelsen. Her vil jeg presentere det jeg tolker som hovedtrekkene i hva ungdommene fortalte om sin opplevelse. Jeg tenker at det er viktig å belyse disse opplevelsene, for å kunne svare på hvilken *betydning* opplevelsene har hatt for ungdommene. Slik kan dette delkapitlet ses som en slags innledning til resten av analysen.

Den andre og neste hovedkategorien vil handle om forholdet mellom virkelighet og fiksjon. Dette forholdet er svært komplisert i dokumentarproduksjon. Under denne kategorien vil jeg drøfte hvordan ungdommene på mange måter har opplevd innspillingen som en virkelighetskonstruksjon fra TV-teamet sin side. Jeg vil også drøfte hvordan denne konstruksjonen har påvirket opplevelsen av å være seg selv foran kamera, og hvordan det har vært å se seg selv på TV. Slik ungdommene fortalte om disse fenomenene, tenker jeg at virkelighetskonstruksjonen på ulike måter, og i ulik grad har påvirket deres identitetsfølelse.

Analysens tredje og siste kategori handler om ungdommenes egne uttalelser om hvordan deltakelsen har påvirket hvem de er i dag. Dette er en meget interessant kategori å se i sammenheng med de foregående kategoriene, ettersom ungdommene selv uttalte at de ikke trodde deltakelsen har hatt stor betydning for hvem de var i dag. Ungdommene sier imidlertid mye om hva de har lært av deltakelsen, og med min forståelse av læring som nært relatert til utviklingen av identitet, gir deres utsagn rundt læring tydelige indikasjoner på at deltakelsen likevel har påvirket deres identitetsfølelse.

Ungdommene i denne undersøkelsen har ganske forskjellige opplevelser av sin deltakelse i TV-dokumentarproduksjon. Likevel har jeg funnet samsvarende beskrivelser på flere områder. Ved å presentere materialet i de tre hovedkategoriene, ønsker jeg å få fram både variasjon og likheter i materialet.

Dette kapitlet vil ikke deles inn i presentasjon og analyse. Ungdommenes utsagn vil drøftes underveis. På den måten kan jeg tydeliggjøre funnene og poengene ved hjelp av teori. Jeg vil presentere utdrag fra alle de fire intervjuene. Der jeg har oppfattet stor likhet i innholdet vil jeg i noen tilfeller velge ut de utsagnene jeg opplever som mest forklarende og tydelige. Der jeg har funnet variasjon, vil dette påpekes. På grunn av anonymitetshensyn, fordi kun én av informantene er hunkjønn, vil jeg omtale samtlige informanter som "han".

Det er viktig å understreke at mine tolkninger ikke er den eneste "riktige" måte å tolke dette datamaterialet på. En annen forsker ville sannsynligvis kommet fram til et annet resultat, og trukket fram andre eksempler og sammenhenger. Alvesson og Sköldbberg (1994) har en postmoderne tilnærming til forskning og bekrefter denne ikke-eksisterende "sanne tolkningen" gjennom å si: "Representationer handlar om vad som väljs att ta upp och väljs att nonchalera samt hur det som uppmärksammas framställs" (ibid., s. 252). Som forsker velger jeg å framstille og analysere de funn jeg selv ser som viktige, og deler av materialet blir dermed også valgt bort.

Informantene i denne undersøkelsen har alle deltatt i to TV-dokumentarer produsert av NRK. TV-dokumentarseriene har til felles at de er produsert for barn, og at de handler om barn i deres naturlige miljø. TV-teamet har som en informant selv uttrykker det vært "flue på veggen", mens barna har levd sine vanlige liv, med unntak av noen intervjuer av programmenes hovedpersoner. Det er imidlertid noen vesentlige forskjeller mellom de to programmene. Mens den ene innspillingen foregikk over en tidsperiode på en uke, varte den andre innspillingen i omtrent et år. Det er også omkring to år siden den ene innspillingen og fire år siden den andre.

Før jeg presenterer de tre hovedkategoriene i analysen vil jeg gi en kort beskrivelse av undersøkelsens informanter, for å gi leseren et bilde av disse ungdommene.

4.1 Om ungdommene

Alle informantene i dette prosjektet har blitt plukket ut som programmene hovedpersoner av NRK. Om denne utvelgelsesprosessen var informantene entydige da de sa at NRK besøkte skolene deres, og intervjuet dem og alle deres medelever. Deretter ble blant andre dette prosjektets informanter spurt om de kunne tenke seg å være ”hovedpersoner” i det aktuelle dokumentarprogrammet. Under intervjuet spurte jeg om informantene kunne beskrive seg selv. Informantenes svar var forholdsvis samsvarende. De brukte alle begrep som ”utadvendt”, ”pratsom”, ”positiv”, og ”glad”. Gjennom hvordan ungdommene beskrev seg selv, og hvordan de fortalte om sine opplevelser i intervjuet, ga samtlige inntrykk av å være svært reflekterte, trygge, selvsikre, og positive. De hadde imidlertid noe ulik motivasjon for å delta i programmene. Informant 2 sier dette:

I: Hvorfor hadde du lyst til å være med på det her?

I2: Nei, jeg synes det var spennende, eh, å gjøre noe nytt. Eh, for meg var det ikke viktigst å komme på TV, men det var å prøve noe nytt.

Her ga informant 2 uttrykk for at han hadde lyst til å delta fordi han ønsket å prøve noe nytt, og fordi det virket spennende. Å være på TV var for ham ingen motivasjon. Denne uttalelsen skilte seg fra de andre informantenes beskrivelser av hvorfor de ville delta. Informant 3 sa blant annet at det ”var stas å komme på TV”. Informant 4 gir også uttrykk for at det å komme på TV var den største motivasjonen:

I: Hvorfor hadde du lyst til å være med på det her?

I4: Nei... (ler) eh... jeg er jo litt sånn linselus, da, kan man si (...) hele klassen var jo kjempeivrige på å få lov til det her. Å komme på TV, og stort og greier, da (ler). Men... nei, jeg liker å være i fokus, holdt jeg på å si. Rett og slett (ler).

4.2 Ungdommenes opplevelse av deltakelsen

Etter gjennomføringen av intervjuene satt jeg igjen med et inntrykk av at alle informantene stort sett var positive til opplevelsen med å ha deltatt i de aktuelle TV-dokumentarseriene. De snakket alle varmt om TV-teamet, samtlige brukte adjektivet ”gøy”, eller ”morsomt” i beskrivelsen av hvordan det var å være på TV, og alle sa at de i dag var glade for at de deltok. Dette kan forstås som at deltakelsen hovedsakelig

har vært positiv for deltakerne. Samtidig sa informantene noe jeg finner interessant i denne sammenhengen. De ga uttrykk for mer eller mindre bevisst å ha *valgt å vektlegge* det positive ved opplevelsen. Vi skal snart se nærmere på dette.

Selv om informantene hovedsakelig var positive til opplevelsen av deltakelsen, sa også flere av dem at det til tider hadde vært ”flaut” å være med. Dette begrepet ble hovedsakelig benyttet i forbindelse med å se seg selv på TV. Noen av informantene uttrykte også en opplevelse av anger. Dette dreide seg stort sett om hvordan de hadde oppført seg i innspillingstiden. Vi skal også litt senere i denne første delen av analysen se nærmere på denne ”både-og-følelsen” rundt deltakelsen.

4.2.1 Å legge vekt på det positive

I avsnittet om selvidentitet (2.3.2), så vi at Giddens (1996) beskriver mennesker med høy selvidentitet som refleksive, med evnen til å bortfiltrere eventuelle trusler mot selvets integritet. Ut i fra hvordan prosjektets informanter beskrev seg selv kan det se ut som at de fleste av dem har en slik sterk selvidentitet. Informantene fortalte blant annet om hvordan de valgte å legge vekt på de positive opplevelsene rundt TV-deltakelsen. Informant 3 sa:

I: Er det noe i det hele tatt som du husker som spesielt negativt fra det du så på TV?

I3: Eh... egentlig ikke, det var kanskje, nå husker jeg ikke, det er ikke på en måte det jeg velger å legge merke til når jeg sitter og ser på det (...) av det jeg husker sånn som sagt så har jeg på en måte lagt vekt på det positive, da, eller, det er *det* jeg har litt sånn minner fra. Alt det negative har jeg liksom ikke... tenkt noe særlig om. På sånn (programmets navn), så tenker jeg bare positivt, liksom.

Informant 4 sa noe lignende, men begrunnet sin vektlegging av positive opplevelser på en litt annen måte:

I: Nå har du jo egentlig sagt at alt var positivt, så betyr det at det ikke er noen ting du husker som negativt?

I4: Nei. Ikke... nei. Man husker vel mest det som er mest positivt også, i hvert fall sånn langt etterpå...

Min tolkning av dette er at informanten beskrev vektleggingen av det positive som et naturlig fokus for oss mennesker, gjennom beskrivelsen av at ”*man*” husker mest det som er positivt.

Det er interessant å se disse sitatene i lys av Giddens (1996) beskrivelse av menneskers evne til, og behov for, å gi slipp på fortiden for å åpne opp for muligheter for en god selvutvikling. Begge de to foregående utsagn kan tolkes som et uttrykk for dette. Her blir det også relevant å se på et sitat fra informant 2 som jeg synes samsvarer svært godt med Giddens (ibid.) teori:

I: Det som vi har snakket om i dag, er det noe du har tenkt på før?

I2: Eh, en del av det, men ikke så veldig mye egentlig... Jeg har egentlig bare gått videre.

I: Du ser ikke så mye tilbake?

I2: Nei... den som, eh, henger fast i fortiden, den har jo ingen fremtid.

Informant 2 beskrev her meget tydelig at vi ikke vil komme videre i livet hvis vi ikke gir slipp på fortiden.

Det alle disse informantene ga uttrykk for kan altså tolkes som en teknikk for å oppnå en god selvutvikling, ved et positivt fokus og evnen til å legge negative erfaringer bak seg. Vi kan kalle det en form for ”beskyttelse av selvet”.

4.2.2 ”En både-og-følelse”

I utgangspunktet hadde jeg planlagt å presentere de positive og de negative opplevelsene ved deltakelsen separat i analysen. Under kategoriseringsarbeidet viste dette seg å være både vanskelig og lite hensiktsmessig. Samtlige informanter fortalte i mange tilfeller om deltakelsens positive og negative sider i samme utsagn, og slik jeg tolket intervjuene syntes alle å ha en tosidig opplevelse av deltakelsen. Før jeg presenterer dette forholdet mellom negative og positive opplevelser, skal det imidlertid sies at denne todelingen var forholdsvis skjev, hvor det positive var mest vektlagt.

Informant 1 virker opptatt av hvordan det var å se seg selv på TV. Tidlig i intervjuet spør jeg:

I: Kan du si litt om hvordan du synes det var å være med i det programmet her?

Informanten svarer:

I1: Det var jo morsomt, flaut å se seg selv på TV, det var det. Høre sin egen stemme. Det var første gangen jeg hadde gjort det. Men ellers så var det jo morsomt. Å bli gjenkjent på gata, og få positive tilbakemeldelser og sånn, ja. Gøy.

Denne informanten gir et typisk ”både-og-svar”. Han har både positive og negative erfaringer rundt deltakelsen, og forteller, som de andre informantene, om begge sidene i et og samme utsagn.

Informant 4 gir et typisk blandet svar hvor en grad av misnøye viser seg, men hvor svaret likevel hovedsakelig er positivt:

I: Kan du fortelle litt om hva du husker fra innspillingstiden?

I4: (...) Jeg husker at jeg ikke ble filma så mye som jeg kanskje skulle ønske, rett og slett, i hvert fall de første dagene der. Eh.., da var det liksom, det er så mange folk, vet du, alle skal være på film. (...) men etter hvert så ble jeg jo intervjuet og ble tatt ut av aktiviteter og sånn, da. (...) Det var jo litt gøy, da. Da hadde vi liksom avtalt med dem, da, at nå skulle de være med oss og filme det vi gjorde. Og det var litt stas, da, på en måte...”

Som nevnt bruker flere av informantene begrepet ”flaut”, da spesielt i forbindelse med å se seg selv på TV. Denne følelsen eller opplevelsen kan tolkes i lys av Giddens (1996) forståelse av begrepet skamfølelse. Giddens (ibid.) ser skamfølelse som direkte forbundet med selvidentitet, gjennom å forstå skamfølelse som en angst for at individets opprettholdelse av sin sammenhengende selvidentitet skal ”slå sprekker”. Dette vil si at en opplevelse av skam vil kunne påvirke deltakernes selvfølelse. Giddens (ibid.) viser til Sartres eksempel om en mann som lager vulgære fakker fordi noe irriterer ham. Når han plutselig oppdager at han blir iaktatt, og ser seg selv gjennom andres øyne, opplever han skam. Slik jeg tolker informantenes opplevelse av å se seg selv på TV, kan den flauheten enkelte av dem beskriver ses som et uttrykk for en slik form for skamfølelse. Det de gjorde under innspillingen foran noen få mennesker ses plutselig av hundre tusener på TV, og deltakerne bekymret seg for andres reaksjoner på hendelser og atferd som de selv oppfattet som ”flaue” og ”teite”. Tre av informantene hadde interessante tanker om å bli sett av andre. Jeg velger å presentere et eksempel fra Informant 3, som jeg synes er beskrivende:

I: Du sa at det var noen sånne småting du var flau over at du hadde sagt. Tok noen andre tak i de tingene du var flau av?

I3: Eh... nei, det var jo sånn når jeg reagerte på det så var det jo, folk begynte jo å le sånn hysterisk, liksom. Så vi på en måte dro hverandre da litt opp i den der, de hadde nok ikke den samme reaksjonen som jeg følte inni meg, da, på en måte, men... de synes jo også det var morsomt at jeg sa noe sånt noe, liksom (ler), jeg vet ikke. Så det.., ja, vi dro hverandre litt opp, tror jeg.

I: Ja, og den reaksjonen du hadde inni deg var en blanding av...

I3: Nei, det var jo en blanding av at det hørtes utrolig teit ut, og hvordan i all verden kan jeg si noe sånt noe? Men liksom, det er kanskje den usikkerheten, da. At.., er det greit å si det?

Og liksom litt sånn, du føler kanskje, er det noen andre som kommer til å reagere på det, og du på en måte, du tenker sånne ting hele tiden. Mens egentlig så er det ikke så veldig mange som tenker over det, på samme måte som du gjør, men... annet enn at det var veldig merkelig og morsomt (ler), eller sånn, jeg tror ikke så veldig mange gidder å analysere det du har sagt på en måte, det er jo på en måte bare helheten de går ut fra.

Informanten beskrev her en følelse av usikkerhet. Han var usikker på hva det var greit å si og gjøre på TV, og usikker på om andre kom til å reagere på hans oppførsel på TV. Informanten ga imidlertid sterkt uttrykk for at han i dag var eldre og nå var klar over at ikke andre tenker på dette, og ikke er interessert i ”å analysere det han har sagt”. Den opplevelsen han hadde under første TV-sending, kan likevel tolkes som en skamfølelse, slik Giddens (1996) beskriver dette. Litt senere i intervjuet spurte jeg samme informant om det var noe han ville ha forandret på hvis han hadde mulighet. Informanten svarer blant annet:

I3: (...) men den siste, den der, jeg tror det var (episodenummer), der jeg (beskrivelse av en aktivitet)... det var dumt, det (puster dypt inn, oppgitt). Det (ler), det ville jeg ikke ha hatt med, tror jeg. Det tror jeg jeg ville tatt bort. Det er sånn (ler), når jeg tenker på det nå, å nei... som oppfattes som flørt av andre, men som egentlig ikke var det i det hele tatt. Det var jo litt dumt. Men det går bra.

I: Det var den flørtinga, liksom, som du..

I3: Ja.. som det ikke var ment som det i det hele tatt, så ble det veldig dumt også bare sånn, nei huff.. det er liksom ikke... det går fint.

Her beskrev informant 3 igjen det jeg velger å tolke som en form for skamfølelse. Informanten angret på et bestemt tilfelle, og begrunnet dette blant annet med at det var noe som ble oppfattet av andre som noe det ikke var ment som i virkeligheten. Dette eksemplet kan sammenlignes med Sartres eksempel om mannen som ikke tenker over sin handling før den blir sett av andre, og dermed føler skam over handlingen. Det virket imidlertid ikke som at skamfølelse var noe ungdommene var plaget av i dag. Samtlige informanter var som sagt hovedsakelig positive til deltakelsen. Har så skamfølelsen påvirket ungdommenes identitetsfølelse? Jeg vil anta at en slik påvirkning vil være avhengig av skamfølelsens styrke og intensitet, og at skam over lang tid vil ha en større effekt enn over kortere tid. Hvorvidt ungdommenes opplevelse av skam og anger kan ha hatt en innvirkning på deres identitetsfølelse, er med andre ord vanskelig å si. Likevel, hvis vi ser dette i sammenheng med informantenes totale opplevelse av deltakelsen, hvor de positive sidene veier tyngre enn de negative, og i sammenheng med min opplevelse av

---

informantene som selvsikre og trygge, kan vi anta at deltakelsen ikke har påvirket informantene negativt i en betydelig grad.

4.2.3 Oppsummering av analysens første del

I dette delkapitlet har jeg gjort rede for hovedtrekkene ved ungdommenes opplevelse av sin deltakelse i TV-dokumentarproduksjon. Vi har sett at ungdommene stort sett var positive til opplevelsen, og at de fleste av dem var opptatt av å *vektlegge* de positive erfaringene. Mitt forslag til tolkning av dette fenomenet var at den positive vektleggingen kan være uttrykk for en teknikk for å oppnå en god selvutvikling, ved å legge eventuelle negative erfaringer bak seg, og holde et positivt fokus i livet. Videre i analysen skal vi se at ungdommene selv ikke så opplevelsen som spesielt betydningsfull med tanke på hvem de var i dag. Dette kan tolkes med bakgrunn i blant annet informantenes vektlegging av de positive opplevelsene. De satt ikke igjen med en opplevelse av at deltakelsen har påvirket dem på en negativ måte, fordi dette negative fokus var *bortvalgt*. I følge Giddens (1996) er denne evnen til positiv vektlegging knyttet til høy selvidentitet. At denne undersøkelsens informanter var i besittelse av en slik selvidentitet virker, med utgangspunkt i både de presenterte utsagnene og i intervjuene i sin helhet, for meg som svært sannsynlig. Slik jeg forstår selvidentitetsbegrepet vil en høy selvidentitet også kunne ha betydning for ungdommenes sensitivitet for påvirkning fra miljøet. Dermed vil kanskje ikke deltakelse i TV-dokumentarproduksjon nødvendigvis ha en betydelig påvirkning på deres identitetsfølelse

Selv om ungdommene i store trekk opplevde deltakelsen som positiv, uttrykte noen av dem også en følelse av flauhet og anger over enkelte hendelser, og situasjoner i programmene. Flauheten knyttet seg hovedsakelig til opplevelsen av å se seg selv på TV, og angeren knyttet seg til spesielle hendelser som de så på TV, som fikk ungdommene til å ønske de hadde oppført seg annerledes under innspillingen. Den opplevde flauheten og angeren kan ses som et uttrykk for det Giddens (1996) kaller *skamfølelse*. Skamfølelsen kom til uttrykk ved at deltakerne bekymret seg for andres reaksjoner på hendelser og atferd som de selv oppfattet som ”flaue” og ”teite”. Hvis

---

vi ser denne skamfølelsen i sammenheng med informantenes totale opplevelse av deltakelsen, hvor de positive sidene veier tyngre enn de negative, og i sammenheng med min opplevelse av informantene som selvsikre og trygge, tolker jeg det slik at deltakelsen ikke har påvirket informantene negativt i en betydelig grad.

Jeg har i dette delkapitlet forsøkt å presentere hovedtrekkene ved ungdommenes generelle opplevelse av sin deltakelse i TV-dokumentarproduksjon. Nå vil jeg gå dypere inn på et spesielt område i mitt materiale, nemlig ungdommenes opplevelse av forholdet mellom virkelighet og fiksjon i produksjonene.

4.3 Forholdet mellom virkelighet og fiksjon

Dokumentarfilmsjangeren kan sies å spille på en forestilling om at TV-programmets innhold er virkelig, det vil si at det samme ville ha skjedd hvis ikke kameraene var tilstede (Braaten, et al., 2002). Som TV-seere kan vi få følelsen av å se en virkelighet, mens denne virkeligheten egentlig er konstruert og redigert av TV-selskapet før den når publikum. Frønes (2006) kaller dette fenomenet for ”faction”. Dette prosjektets informanter hadde flere interessante refleksjoner rundt en slik ”virkelighetskonstruksjon”. I denne sammenhengen tenker jeg det også vil være relevant å få innsikt i hvordan den ”redigerte virkeligheten” har påvirket deltakernes opplevelse av å se seg selv på TV.

Slik jeg oppfatter begrepet ”faction”, med utgangspunkt i Frønes (2007, s. 102) forståelse, kan det defineres som det kompliserte forholdet mellom virkelighet og fiksjon. Med denne brede definisjonen tenker jeg at begrepet kan benyttes også for å beskrive forholdet mellom opplevelsen av å være seg selv, og å spille en rolle. Informantene hadde mange refleksjoner rundt denne opplevelsen, som vil presenteres i avsnitt 4.2.4 i dette delkapitlet, i lys av blant annet Goffmans (1996) rolleteori.

4.3.1 En virkelighetskonstruksjon

Når det gjelder forholdet mellom virkelighet og fiksjon i dokumentarproduksjon, hadde informantene flere refleksjoner, som for meg var forholdsvis uventede, men

ikke mindre interessante av den grunn. Med uttrykk som ”å blåse opp”, ”klippe ut av sammenheng” og ”reality-oppsett”, beskrev de med sine egne ord en virkelighetskonstruksjon fra TV-teamets side:

I: Hva tror du du har lært av å være med på det her?

II: Ja, det tror jeg er at, liksom når du ser på TV, da, er at det er ikke alltid sånn som det er, og de klipper bort kanskje mange deler av historien for å gjøre det litt morsommere, kulere, mer interessant å se på, som jeg skjønner, eller så hadde vel ingen gidde å sett på. Det er ingen som gidder å se på at vi sitter og spiser og sånn. Men når vi ser noe på TV, da, så er det kanskje som oftest tror jeg at det er mye kjedeligere og ikke så spennende i det hele tatt sånn som det ser ut at det er, da.

I: Og fra innspilling og sånt, den perioden?

II: Eh, ja, eh, det var ikke så intenst egentlig, for liksom hvis vi gikk opp og, (ler) og sa noe til kompisene min, også plutselig kommer de: si det der igjen, det var morsomt, ikke sant, også må du gå opp bakken igjen, liksom.

I: Ja, så det var sånn altså, at de påvirket situasjonen...

II: Ja. Sånn, snakk litt høyere (ler)...

I: Hvordan var det, da, å skulle si ting du sa til kompisene igjen, også..

II: Ja, det ble litt sånn der unaturlig, hvis du sier det i en bisetning, også skal vi gjøre det om til hovedsetningen og bare si det mens du later som det her var helt naturlig. Og da blir du ikke deg selv på en måte, da, og det er derfor det blir kanskje litt rart å se seg selv på TV også, og venner også kjenner deg ikke helt igjen, liksom.

Informant 1 beskrev her hvordan TV-teamet klippet hendelser ut av sin naturlige sammenheng, og konstruerte dem inn i en ny sammenheng. Han beskrev også en virkelighetskonstruksjon i form av at deltakerne ble bedt om å gjenta en handling eller en uttalelse, slik at de skulle fange det på kameraet. På denne måten ble små, og for informanten ubetydelige, hendelser ”blåst opp” og gjort viktigere og mer sentrale enn de var i utgangspunktet, noe informanten selv sa at påvirket blant annet opplevelsen med å se seg selv på TV. Informant 4 hadde samsvarende refleksjoner:

I: Hva synes du om å se på det?

I4: (ler) Det... det er litt... kødd, altså, du får et litt sånn annet syn på hvordan det egentlig er. Altså på TV ser det litt annerledes ut, det gjør det, og folk blir kanskje framstilt annerledes enn sånn de egentlig er...

Litt senere i intervjuet tok jeg temaet opp igjen:

I: Du sa noe om at dere ble framstilt litt annerledes enn dere var?

I4: Ja. Altså, man får jo et inntrykk av at... eh... forskjellige personer har en annen personlighet enn det de kanskje egentlig har. Fordi de bare ser dem sånn som de filmer dem. Og da blir det litt vanskelig å se hvordan personene egentlig er. Synes jeg, da. Det var ikke akkurat sånn med meg sjøl, tror jeg. Jeg synes jeg ble framstilt som jeg er, men... med noen andre var det litt sånn: Han var da ikke så slem, har jeg tenkt liksom, han... virka som en idiot på filmen fordi han eh... (beskrivelse av en handling). Men han var jo bare ålreit egentlig. Så... hadde jeg vært han, da, så ville jeg følt at det var litt feil framstilling av han (ler). Men det er jo sånn det er, det er litt vanskelig å gjøre noe med.

Disse to informantenes opplevelse kan tolkes i lys av oppfatning av at virkelighetsprogrammer, selv om de kan framstille begivenheter fra virkeligheten, framstiller en virkelighet som i realiteten ikke er virkelig, men presentert fra perspektivet til TV-programmets produsenter (Frønes, 2007; Giddens, 1996; Hoel, 1998). Dette samsvarer med informant 1 sin beskrivelse av at ”det ikke alltid er sånn som det *er*”. I en annen sammenheng i intervjuet sa informant 1:

I: Men synes du det her var fake, som du sa?

II: Nei, ikke fake, men det er jo ikke 100 % naturlig heller, men hvis du skal lage det 100 % naturlig, så var det ingen som hadde gidde å sett på det. Altså, det vi sier mener vi jo, altså vi kan jo ikke nekte for det, vi har jo sagt det. Men det er det at de kanskje klipper det ut av en sammenheng så det kommer ut annerledes. Og sånne ting. Så det blir ikke helt riktig.

Her sa informanten at han ikke opplevde TV-produksjonen som ”fake” (et begrep han brukte tidligere i intervjuet for å beskrive reality-programmer som for eksempel ”Big Brother”), men at produksjonen heller ikke var ”hundre prosent naturlig”. Denne uttalelsen understreker det kompliserte forholdet mellom virkelighet og fiksjon i slike programmer. Det er denne *flytende grensen* mellom de to motpolene, som kan kalles ”faction” (Frønes, 2007).

Det er ingen tvil om at en konstruksjon av virkeligheten i TV-dokumentarproduksjon vil påvirke deltakernes opplevelse av å se seg selv på TV. Og jeg tenkte også, da jeg gikk inn i dette prosjektet, at en opplevelse av å bli framstilt som annerledes på TV-skjermen, enn hvordan de opplevde seg selv i virkeligheten, kanskje kunne påvirke deltakernes identitetsfølelse. Vi skal nå se nærmere på noen funn som belyser dette.

4.3.2 Å se seg selv på TV – å bli framstilt som ”annerledes”

I følge Hoel (1998) kan TV-produsenter fremstille personer som stereotyper i sine programmer. Dette kan, slik jeg forstår det, bety at TV-selskapene, blant annet i det Hoel (1998) kaller ”fakta-TV”, framhever trekk ved sine aktører som passer inn i stereotypen de vil lage. Andre trekk ved aktørene som ikke passer inn, får vi ikke se på TV. Dermed kan vi som tilskuere få et skjevt og ikke helt riktig og fullstendig bilde av personene i slike programmer. Flere av informantene i dette prosjektet bekreftet denne forståelsen gjennom sine intervjuuttalelser. Tre av dem har opplevd å bli framstilt som litt annerledes enn de selv opplevde at de var i virkeligheten. De

---

fortalte imidlertid at de ikke hadde noen problemer med en slik ”annerledes”

framstilling. Informant 1 sa:

I1: Altså de viste jo fram meg da, kanskje som en mer klønete person enn det jeg egentlig er, og gjorde meg litt mer morsom enn det jeg er, fordi de klypte jo vekk det som var kjedelig, og de gjorde jo det med alle de andre også. Men, ja, det er jo sånn. Så jeg blir jo en litt annen person på TV for folk får liksom et annet inntrykk. Som da jeg (beskrivelse av en hendelse) som jeg ikke visste noe om, liksom, men det ble ikke sagt noe om det. Men det skjønner jeg jo. Eller så hadde det ikke blitt noe morsomt.

I: Så du tror de lagde en vimse av deg?

I1: Ja, ikke, ikke for å henge meg ut, liksom, men hvis jeg gjør noe morsomt så tar de med det, også hadde jeg tilfeldigvis mange morsomme ting, da, så klipper de vekk det andre, så står jeg igjen som en person som er litt annerledes, da.

I: Men synes du det var morsomt selv?

I1: Eh, du sitter jo litt og ler av deg selv, da, altså, det var jo ikke akkurat sånn liksom... Men jeg synes ikke det var noe fælt.

I: Så du synes at den personen du ble, den synes du var ganske morsom, det var greit å være den personen?

I1: Ja, det er akkurat som når folk skriver intervjuer, hvis du blir intervjuet i avisa liksom, da blir du formulert på en mye bedre måte enn sånn som du snakker, så det er jo bra.

Informantens oppfatning av at TV-teamet framstilte ham som en mer ”klønete” person enn han var i virkeligheten, kan tolkes som et eksempel på hvordan produsenter kan framstille produksjonsdeltakerne som stereotyper. Informanten sa også at han forstod at det ble gjort på denne måten, fordi det ville blitt kjedelig hvis de skulle ha vist hele virkeligheten. Det er imidlertid interessant å se dette i sammenheng med et tidligere presentert utsagn fra samme informant, hvor han ga uttrykk for en opplevelse av at det ble ”rart å se seg selv på TV, at venner ikke kjente ham helt igjen, på grunn av at han i enkelte tilfeller under innspilling måtte si ting om igjen foran kamera og ”late som det her var helt naturlig”, slik at han ”ikke ble helt seg selv”.

I forbindelse med dette utsagnet er det relevant å se på et sitat fra Simon (2004, s. 28):

Most of us are pretty certain that the person we see in the mirror in the morning is the same person we saw in the mirror the night before...

...Otherwise, our sense of self would be seriously shattered. Uninterrupted existence of continuity of self over time, or more precisely the perception thereof, is therefore considered as an important defining criterion of the self.

Slik jeg tolker dette sier Simon at en person, for at ikke selvet skal ødelegges, trenger å kjenne igjen det han ser i speilet. Informant 1 sa at ”det var rart å se seg selv på TV, og venner også kjenner deg ikke helt igjen...”. Som vi har sett kan dokumentarproduksjon sies å spille på en på en forestilling om at TV-programmets innhold er virkelig, og at produksjonen dermed kan fungere som et ”speil av virkeligheten”. Et interessant spørsmål i denne sammenhengen vil kunne være om det å oppfatte seg selv som annerledes på TV også kan ha en stor påvirkning på selvet og vår identitet. Nå skal det sies at jeg etter intervjuet satt igjen med et inntrykk av denne informanten som trygg og selvsikker. Han sa i en annen sammenheng blant annet at:

I: Hva synes du om at det (programmet) går i reprise nå?

II: Det gjør egentlig ikke så mye fordi folk som kjenner meg, eller vet hvem jeg er, da, de synes kanskje, eller det blir ikke så flaut for meg, da, for dem vet hvordan jeg er nå, og hvis jeg kanskje var annerledes den gangen, så gjør ikke det noe nå.

Med utgangspunkt i dette utsagnet, og mitt totale inntrykk av informanten, tolker jeg det slik at opplevelsen av å ikke kjenne seg helt igjen på skjermen, ikke har hatt spesielt stor betydning på informantens nåværende og kontinuerlige identitetsfølelse. Totalt sett virket også informanten fornøyd med TV-teamets framstilling av ham, selv om han opplevde seg delvis uriktig framstilt, som mer ”klønete” og ”morsom” enn han egentlig var. Han sa selv at han ikke opplevde at dette var noe som ble gjort for å ”drite ham ut” og sa at ”det ikke var noe fælt”.

Også informant 2 virket svært fornøyd med TV-teamets framstilling av ham:

I: Av det du så på TV, synes du de greide å skape et bra bilde av *deg*, at de fikk med hele deg som person?

II: Jeg vil ikke si at dem fikk med hele meg, men, eh, dem skapte et kjempefint bilde av meg. Dem fikk jo alltid med det positive av meg.

Informanten var tydelig fornøyd med hvordan han ble framstilt, og mente de skapte et ”positivt bilde av ham” i programmet. Dette viser at en virkelighetskonstruksjon ikke nødvendigvis må oppleves negativt av mennesker som utsettes for den.

Konstruksjonen kan, som vi ser fra de to forrige informantenes beskrivelser, også ha en positiv effekt ved at informantene blir framstilt på en positiv måte, hvor TV-teamet trekker ut deltakernes positive sider og fokuserer på disse i programmet.

Denne opplevelsen av den redigerte virkeligheten kan, slik jeg tolker det, imidlertid

---

også ses i sammenheng med ungdommenes evne til, og valg av, å vektlegge det positive ved deltakelsen. Denne vektleggingen av de positive opplevelsene kan dermed ses som et redskap for blant annet å håndtere den konstruerte virkeligheten skapt av TV-teamet.

4.3.3 Å være seg selv vs. å spille en rolle

TV-dokumentarsjangerens varemerke er at den skal framstille virkeligheten, gjennom å presentere virkelige mennesker i sine virkelige liv. Deltakerne skal dermed ikke spille en rolle, men være seg selv. Det de skal presentere foran kamera er med andre ord sin egen identitet. Med denne informasjonen som bakgrunn tenkte jeg det ville være interessant å få kjennskap til informantenes opplevelse av å være seg selv under innspilling.

Samtlige informanter hadde interessante refleksjoner rundt dette, og på enkelte områder var de svært samstemte. Blant annet sa alle informantene at de oppførte seg bedre og mer ”korrekt” enn de ville ha gjort hvis ikke kameraene var tilstede. Alle informantene beskrev gjennomgående i intervjuene at de hele tiden under innspillingen var oppmerksomme på at de ble filmet og at de skulle på TV. Med dette som utgangspunkt var jeg interessert i om dette på noen måte kunne påvirke deres opplevelse av å være seg selv. Jeg stilte spørsmålet om de opplevde at de var seg selv foran kamera, i samtlige intervju. Spørsmålsstillingen varierte noe i de ulike intervjuene. Informant 1 og 2 sa:

I1: Jeg var kanskje meg selv, men en litt bedre versjon, da, eller person. Eller kanskje flinkere, eller, ja, du skjønner hva jeg mener.

I2: Eh, jeg vil si at jeg var meg selv foran kamera. Men i blant når jeg ser på den filmen igjen og igjen, og du: Det der skulle jeg ikke ha gjort, det skulle jeg ha gjort annerledes.

Informant 3 sa også noe om det å være seg selv, men han svarte på dette gjennom litt andre spørsmål fra meg:

I: Før innspillingen startet, hvordan er det du tenkte at det ville bli å være med?

I3: Eh, vi fikk jo veldig mye informasjon om det, men det var jo på en måte, de vente oss til veldig til kameraene, da, eller, vi hadde jo sånn fase før vi dro, sånn at det ikke skulle være sånn: ikke se inn i kamera, ikke... liksom at vi skulle på en måte hele tiden prøve så godt vi kunne å være oss selv, selv om det er jo litt sånn, når kameraet er rundt deg, så blir du på en måte litt preget av det likevel.

Informant 3 sa mye om at han ble påvirket av kameraene. Informanten sa indirekte at deltakerne hadde fått beskjed om ”så godt de kunne” å være seg selv, men påpekte at man vil bli preget av kameraene uansett. Senere i intervjuet, i en annen sammenheng, sa den samme informanten:

I3: Eh, ja og nei. Eh, du blir jo kanskje litt påtatt, da, for du tenker kanskje mer igjennom hva du sier når du vet det kommer på film etterpå, og du vet at halve Norge vil se det etterpå, så du tenker kanskje to ganger før du snakker og ting du ville sagt og gjort ellers uten det ville kanskje ikke vært med, da.

Informanten opplevde at han ble påvirket av kameraene og kalte det hele ”litt påtatt”. Men som de andre informantene opplevde også informant 3 at han var seg selv:

I3: (...) ja, det er, var jo på en måte den jeg er, og sånn jeg er, men kanskje bare det at siden kamera var der, at du tenker to ganger gjennom hva du skal si, da, så når du tenker over det, når det ikke er kameraer tilstede, så kanskje jeg ikke ville gjort det hvis det ikke hadde vært kameraer tilstede, kanskje jeg ville vært litt sånn mer sprø og litt sånn, men det var jo på en måte den jeg er.

Som en oppsummering av alle de foregående intervjusitatene kan vi si at samtlige informanter har opplevd å oppføre seg litt mer ”korrekt” enn de ville gjort hvis ikke det hadde vært kameraer til stede, noe de begrunnet med at de visste at de skulle på TV. Dette gjorde imidlertid ikke at de opplevde å ikke være seg selv. De var seg selv, men som informant 1 uttrykte det, ”en litt bedre versjon”.

Disse resultatene kan tolkes i lys av blant annet Banduras (1995) oppfatning av at mennesker oppfører seg på en måte som gir dem en tilfredsstillelse med sitt eget selv, og avstår fra å oppføre seg på måter som ligger under deres standarder, fordi dette ville føre til selvklandring. Giddens (1996) selvidentitetsbegrep blir også relevant i denne sammenheng. Giddens påpeker at et av dagens mange krav til individet er ”å skape seg selv”. Ved å skape oss selv, forventes det også av oss at vi skal evne å gi omverdenen et konstant bilde av hvem vi er (ibid.). Kanskje kan vi si at det er nettopp dette ungdommene fortalte om, at de gjennom å oppføre seg ”korrekt”, forsøkte å gi omverdenen et bilde av seg selv, som de var fornøyde med, og samtidig kunne identifisere seg med. Samtlige av informantene opplevde at de var seg selv, selv om de oppførte seg mer ”korrekt”. De var bare en litt ”bedre versjon” av seg selv. Denne undersøkelsens informanter skulle være seg selv på TV, de skulle være deltakere i program som skulle sendes i beste sendetid på NRK, og har kanskje i større grad enn

---

andre blitt nødt til å reflektere over hva de skulle gjøre, hvordan de skulle handle, og ikke minst, hvem de skulle være.

Også Goffmans (1992) rolleteori er relevant i denne sammenhengen. Denne teorien dreier seg blant annet om at vi som mennesker, i samhandling med andre, må velge ut hvilken sektor av vår personlighet vi skal spille ut. Dette gjør vi ved å vurdere hvordan det er akseptabelt å oppføre seg, og hvordan det passer seg å handle. Når ungdommene valgte å oppføre seg mer ”korrekt” enn ellers under innspillingen, fordi de var oppmerksomme på at deres handlinger og oppførsel skulle filmes og vises på TV i beste sendetid, kan vi i lys av denne teorien si at de valgte ut en sektor av sin personlighet de så som passende i den konkrete situasjonen.

4.3.4 Oppsummering av analysens andre del

I dette delkapitlet har vi sett nærmere på forholdet mellom virkelighet og fiksjon i TV-dokumentarproduksjon. Vi har sett hvordan en konstruksjon av virkeligheten oppleves av deltakerne, og konstruksjonens påvirkning på ungdommenes opplevelse av sin deltakelse, har blitt drøftet.

I avsnittet om virkelighetskonstruksjon (4.3.1), så vi at enkelte av informantene beskrev hvordan TV-teamet klippet ut hendelser fra sin naturlige sammenheng, og hvordan deltakerne ble bedt om å gjenta handlinger eller uttalelser, slik at det skulle bli fanget opp på kamera. Enkelte informanter påpekte at denne redigeringen påvirket opplevelsen med å se seg selv på TV. Utsagn som dette ble tolket i lys av både medie- og identitetsteori, og ble sett som en indikasjon på at de aktuelle TV-dokumentarseriene er en framstilling av en virkelighet presentert fra det subjektive perspektivet til TV-produsentene, og ikke en objektiv virkelighet vi som seere kan få inntrykk av å bli presentert.

I avsnitt 4.3.3 så vi at flere av informantene har opplevd å bli framstilt på TV som noe annerledes enn de selv opplevde at de var i virkeligheten. Ungdommene så imidlertid ikke denne uriktige framstillingen som noe problem, og flere av dem ga uttrykk for å forstå at det var slik det måtte være i TV-produksjon. Disse funnene ble

---

tolket i sammenheng med Hoels (1998) oppfatning av at TV-dokumentarprodusenter ofte framhever trekk ved sine aktører som passer inn i stereotypen de vil lage. Vi så også at Simon (2004) hevder at det er viktig for menneskers opplevelse av et helhetlig selv, å ”kjenne seg igjen i speilet”. Enkelte av informantenes opplevelse av ikke helt å kjenne seg igjen ble drøftet i lys av dette. Informantene var totalt sett svært fornøyde med hvordan de har blitt framstilt i TV-programmet. Jeg tolker dette slik at en virkelighetskonstruksjon ikke nødvendigvis må oppleves negativt for mennesker som utsettes for den, men kanskje i enkelte tilfeller også kan ha en positiv effekt. Hvis vi ser det på denne måten, kan dette bety at TV-dokumentardeltakelsen kan ha hatt en positiv påvirkning på ungdommenes identitetsfølelse.

I det siste avsnittet i dette delkapitlet så vi på informantenes opplevelse av å være seg selv foran kamera. Dette så jeg som relevant for oppgavens problemstillinger ved at deltakerne skulle presentere foran kamera var sin egen identitet. Samtlige av informantene ga uttrykk for at de oppførte seg mer ”korrekt” enn de ville ha gjort hvis ikke kameraene var til stede. Dette har imidlertid ikke gjort at ungdommene opplevde at de ikke var seg selv. De var seg selv, men en litt ”bedre versjon”. Resultatene ble drøftet i lys av ulik identitetsteori. En måte å tolke funnene på er å se den ”korrekte” oppførselen som en beskyttelse av selvet, ved at ungdommene avstod fra å oppføre seg på måter som lå under deres standarder og dermed unngikk selvklandering. Ved å være oppmerksom på egen atferd under innspillingen kan vi også tenke oss at ungdommene unngikk mange flau øyeblikk under TV-sending, og kanskje på den måten også avverget en mulig negativ påvirkning på sin identitetsfølelse.

4.4 Opplevelse av deltakelsens betydning

Informantene var forholdsvis ordknappe når det kom til hvordan de trodde deltakelsen kunne ha påvirket dem, med tanke på hvem de var i dag. For det første virket det som at dette var noe de ikke hadde tenkt over i særlig stor grad. For det andre kunne det virke som at det var en opplevelse det var vanskelig å sette ord på, og

for det tredje trakk flere av informantene fram ”ubevisst ”påvirkning som en mulighet, ved å si at de kan ha blitt påvirket, men ikke bevisst. Informant 1 sa:

I: Tror du at den oppmerksomheten du har fått rundt det programmet her, tror du det har påvirket deg, gjort noe med deg, hvordan du ser på deg selv på noen måte?

I1: Kanskje litt, jeg vet ikke, men. Det er litt vanskelig å si, det er så vanskelig spørsmål. Sånn som du må tenke igjennom lenge. Det var kanskje rett etter programmet, da kanskje jeg kunne ha visst det, men, det er lenge siden.

I: Du synes det er vanskelig å huske tilbake?

I1: Ja, det er det.

I: Men du tror ikke at det at du har vært med på det her har gjort noe med hvordan du er i dag, at hvis du ikke hadde vært med på det så hadde du kanskje vært annerledes?

I1: Nei, det tror jeg ikke. Det var jo ikke mer enn en uke. Det er kanskje annerledes på det derre Big Brother og sånn hvor du blir hengt ut på TV i 101 dager og er stemt ut og det tror jeg er litt verre. Skjulte kameraer overalt og, det er litt ille.

I: Så det å se seg selv har ikke hatt en så stor betydning, da, å se seg selv på TV.

I1: Nei. Det var mest der og da at det var flaut liksom, men det går over.

Gjennom dette sitatet viste informanten, slik jeg forstod ham, at dette var noe han ikke hadde tenkt på tidligere. Ved å si at dette er et slikt spørsmål man må tenke lenge på, ga informanten samtidig uttrykk for at dette var et fenomen det var vanskelig å sette ord på. Tidsperspektivet er også av betydning her, det er lenge siden TV-sendingen, og følelsen av flauhet har forsvunnet med tiden. Informant 3 sa mye om dette siste:

I: Tror du det at du har forandret deg, gjør noe med hvordan du synes det er å se deg selv på TV nå, fra den tida?

I3: Eh, ja, jeg tror det kanskje er bedre nå, når jeg på en måte har kommet over en liten fase, for det var i hvert fall sånn... jeg hadde jo (beskrivelse av hårsveis), det var sånn: Hvordan kan jeg gå sånn, tenker du. Og det tenker man jo allerede et halvt år etter når vi var og så på premieren, og da hadde klipt seg og fått fint hår, og tjo og hei. Og allerede da også er det litt sånn veldig flaut å sitte og se på det med familie, også sånn: Neeei (gjemmer hodet i hendene), men når du har blitt eldre, så tenker du: Jeg gikk jo i 7.klasse. Og det var jo sånn vi var i 7.klasse. Og det var jo ikke så påtatt, men det er liksom sånn vi var.

Slike uttalelser som denne siste om at ”det var jo sånn vi var i 7.klasse” hadde denne informanten mange av gjennom intervjuet. Han trodde heller ikke at deltakelsen hadde påvirket ham i spesielt stor grad. Denne informanten tok imidlertid opp det ubevisste:

I: Tror du den oppmerksomheten du har fått gjorde noe med deg?

I3: Eh... der og da så gjorde det kanskje det, men jeg tror ikke det har preget meg sånn veldig i ettertid, på en måte. Selv om opplevelsen har jo vært veldig fin, og du har jo på en måte vokst på en sånn opplevelse, men det er på en måte kanskje ikke, hvert fall ikke sånn bevisst, da, som har gjort noe med meg, eller i etterkant er det sånn, det er jo morsomt å få

---

oppmerksomhet i etterkant også, man blir kjent igjen, på en måte, det er jo alltid morsomt, men jeg tror ikke det er noe sånn som har preget meg noe spesielt sånn i ettertid, sånn veldig.

Flere av informantene tok altså opp ubevisst påvirkning som mulig, men hadde vansker med å sette ord på betydningen TV-dokumentardeltakelsen har hatt for dem og deres personlighet. Dette fenomenet kan tolkes i lys av teori om taus kunnskap. Taus kunnskap kan blant annet defineres som kunnskap som ikke lar seg artikulere verbalt (Grimen, 1991). At informantene ikke evnet å fortelle om deltakelsens betydning, betyr med andre ord ikke at deltakelsen ikke har vært betydningsfull. Informantene hadde generelt sett vanskelig for å beskrive hvordan de hadde forandret seg i løpet av de siste årene. Flere sa at de var sikre på at de hadde forandret seg, men syntes det var vanskelig å beskrive hvordan. Noen visste heller ikke om de i det hele tatt hadde forandret seg. Informant 2 hadde et utsagn jeg synes beskriver dette siste fenomenet godt:

I: Så lurer jeg på om hele opplevelsen med å ha vært med på det programmet her, om det har påvirket deg på noen måte?

I2: (...) Det er egentlig så vanskelig å si på grunn av at jeg kan ikke si om jeg har forandret meg. Det er bedre å gå til andre personer som er omringet rundt meg.

Slik jeg forstod denne informanten sa han at han ikke kunne vite om han selv hadde forandret seg. Han kunne ikke se seg selv, og for å få svar på dette måtte vi snakke med andre mennesker i hans omgangskrets. Hvis vi da ser på neste utsagn fra samme informant som ble uttalt rett etter forrige utsagn, ser vi noe interessant:

I: Hva tror du du har lært av å være med på det programmet her?

I2: Jeg har jo lært mer om meg selv, da. For jeg har jo lært å kjenne meg selv bedre. For nå, eh, tidligere så: Jeg er *den* personen, men nå: Jeg er *den* personen, jeg kan beskrive meg selv.

I: Og det er av hva du har sett på TV?

I2: Ja.

Hvis vi ser disse to utsagnene i sammenheng, kan de oppfattes som ganske selvmotsigende. I det første sitatet uttrykte informanten problemer med å beskrive sin egen forandring. I neste utsagn, ser vi derimot at informanten har opplevd læring, ved blant annet bedre å kunne beskrive seg selv etter deltakelsen. Med min forståelse av læring sa informanten også her indirekte noe om hvordan deltakelsen kan ha påvirket hans identitetsfølelse. Flere av informantene hadde mange refleksjoner rundt hva de hadde lært av deltakelsen. Vi skal nå se nærmere på dette.

4.4.1 Læring

Som nevnt i teoridelen dreide et av spørsmålene i min intervjuguide seg om hva ungdommene opplevde at de hadde lært av å delta i det aktuelle TV-programmet. Jeg så dette spørsmålet som viktig for mine problemstillinger, fordi jeg forstår individers opplevelse av læring som nært relatert til utvikling av identitet. Denne forståelsen harmonerer med blant andre Breilid (2007) og Lave og Wenger (2003), som mener at læringserfaringer endrer hvem vi er, og at det er gjennom en forening av erfaringer fra ulike praksisfellesskap at vi definerer hvem vi er – vår identitet. Også Säljö (2006) er opptatt av forholdet mellom identitet og læring. Han påpeker at individer i ulike læringssituasjoner endrer sin måte å forstå og håndtere omverdenen, og dermed transformerer seg selv (sin identitet) og sin omverden. Gjennom læring – gjennom konfrontasjon med og appropriering av nye måter å resonnerer på, og gjennom bruk av nye fysiske redskaper, utvikler individene seg, og blir i stand til å agere på nye måter i sosiale praksiser (Säljö, 2006).

Tre av fire informanter opplevde at de har lært mye av å delta i dokumentarproduksjon, og i motsetning til på spørsmålet om hvordan deltakelsen kan ha påvirket dem, ga de dype og utfyllende beskrivelser av hva – og hvordan de har lært av erfaringen. Mens noen hovedsakelig beskrev en form for praktisk læring, sa andre at de hadde lært *om seg selv*. Når vi ser på den nære forbindelsen mellom identitet og læring er dette et meget interessant funn. Jeg vil først presentere noen av intervjusitatene før jeg drøfter og tolker nærmere. Informant 1 fortalte hovedsakelig om praktisk læring:

I: Hva tror du du har lært av å være med på det her?

II: Ja, det tror jeg er at, liksom når du ser på TV, da, er at det er ikke alltid sånn som det er, og de klipper bort kanskje mange deler av historien for å gjøre det litt morsommere, kulere, mer interessant å se på, som jeg skjønner, eller så hadde vel ingen gidde å sett på. Det er ingen som gidder å se på at vi sitter og spiser og sånn. Men når vi ser noe på TV, da, så er det kanskje som oftest tror jeg at det er mye kjedeligere og ikke så spennende i det hele tatt sånn som det ser ut at det er, da.

Som vi ser fra dette sitatet opplevde informant 3 å ha lært av innspillingen. Denne læringen kom til nytte når informanten i senere tid har sett på virkelighets-TV. Han sa at han nå visste at det ikke trenger å være så spennende i virkeligheten som det blir

presentert som på TV. Informanten har lært om det praktiske ved en dokumentarproduksjon, hvordan filmklippene redigeres for å produsere en interessant historie. Informant 3 har også lært mye av det praktiske ved TV-produksjon, og var i tillegg opptatt av hvordan han selv ble påvirket av kameraene, og hvordan han taklet en innspillingsprosess:

I: Hva har du lært av å være med på det programmet?

I3: Eh... bare litt sånn hvordan hele mediastyret foregår. Eh, litt sånn tilvenningsfasen, hvordan prosessen før selve prosessen er, da. Eh, også har man jo lært litt om seg selv, hva man gjør i sånne settinger, og kanskje ovenfor venner og sånn, litt sånn hvordan man blir påvirket av kamera, da, for alle blir påvirket av kameraer, selv om skuespillere er jo greit, men det er litt sånn, når du skal lage en dokumentar, det vanskeligste å spille er jo deg selv. På en måte, for det... når du har kamera i fjeset så blir du på en måte påvirket av det likevel, du blir jo nervøs, og dette skal andre se på, liksom. Så... bare sånn, hvordan de klippet det sammen, og hvor mye, de hadde jo 200 timer med film eller noe. Og det skulle jo klippes ned til 7, det var jo helt utrolig, ikke sant. Eh, de hadde jo filma en hel uke. Men... bare sånn hvordan vi ble informert på begynnelsen, og... hvordan de faktisk gjorde det, da, også hvert fall i (navn på by): Hei, dere må gå tilbake, vi må gjøre det en gang til og alt det med tillatelser og hvor mye som egentlig må spørres om og.. sånne regler og sånn, da. Også når vi var utpå (navn på sted), så var det på en måte fritt fram. Men allikevel så... løp de liksom etter oss. Også... litt sånn, hvordan ting foregår, da. Så var det også det... med tanke på det å gå fram og tilbake og gjøre det en gang til.

I: Så det du lærte mest fra er egentlig innspillingsfasen, da?

I3: Ja. Det tror jeg. Også sånn ubevisst lære litt om seg selv, tror jeg.

Informant 3 fortalte at han hadde lært om seg selv. Han sa at man lærer ”om hva man gjør i sånne settinger, og kanskje ovenfor venner og sånn, litt sånn hvordan man blir, eller påvirket av kamera, da...”. Denne opplevelsen av å lære om seg selv, kan tolkes i lys av Säljö (2006, s. 64) forståelse av at menneskers måte å lære på kan ”ses som et eksempel på det Vygotsky kaller ”høyere psykologiske ferdigheter”, det vil si ferdigheter som er et resultat av kulturelle erfaringer”. Hvordan en skal lære og hvordan en skal forholde seg i kommunikative situasjoner er altså noe en også lærer, og denne evnen utvikles i løpet av individets utvikling. Det er nettopp en slik form for læring informant 3 ga uttrykk for i det foregående sitat.

Senere beskrev samme informant denne læringen om seg selv som ”ubevisst”. I motsetning til de andre ungdommene har informant 3 siden den aktuelle TV-dokumentarinnspeilingen vært med på en annen type innspilling. Om dette sa informanten noe interessant:

I3: (...) men det merka jeg veldig godt at jeg har jo vært med på det før. Og at du kjenner deg mye tryggere foran kamera, da, enn kanskje veldig mange av de andre gjorde. Og du ble ikke så... oppspilt, da, når vi fikk vite at vi skulle være med på film. At, hallo jeg har jo vært med på det før. Det er jo ikke... så ille. Så sånn sett så, tror jeg jeg har lært litt mer enn jeg kanskje ville trodd. Når du får oppleve en sånn ting igjen, da. Så kommer du på at dette har jeg gjort før og dette går fint.

Gjennom dette sitatet sa informanten at han forstod hvor mye han hadde lært først da han senere var med på noe lignende igjen. Dette kan kanskje også være en grunn til at denne informanten hadde mer å si om hva han hadde lært enn de andre informantene.

I motsetning til resten av informantene opplevde ikke informant 4 at han lærte noe av erfaringen. Informanten uttalte:

I: Hva tror du du har lært av å være med på det her?

I4: Eh... jeg vet ikke... Nei, jeg kan ikke si jeg har lært noe (ler), i det hele tatt. Eh... nei, det var bare en opplevelse. Det var ikke noe, noe jeg lærte, egentlig.

Slik jeg tolker dette, med utgangspunkt i resten av intervjuet med informanten, og i lys av teorien om taus kunnskap, tror jeg ikke at denne informanten ikke har lært noe av opplevelsen. Jeg velger å tro at denne informanten hadde en mer konkret og smalere forståelse av læringsbegrepet, enn forståelsen som ligger til grunn for denne oppgaven. Jeg vil nå presentere utdrag fra et par andre sitater fra samme informant, som jeg mener kan tolkes som uttrykk for læringserfaring (det første sitatet er også presentert tidligere i analysekapitlet, i en annen sammenheng):

I: Du sa noe om at dere ble framstilt litt annerledes enn dere var?

I4: Ja. Altså, man får jo et inntrykk av at... eh... forskjellige personer har en annen personlighet enn det de kanskje egentlig har. Fordi de bare ser dem sånn som de filmer dem. Og da blir det litt vanskelig å se hvordan personene egentlig er. Synes jeg, da. Det var ikke akkurat sånn med meg sjøl, tror jeg. Jeg synes jeg ble framstilt som jeg er, men... med noen andre var det litt sånn: Han var da ikke så slem, har jeg tenkt liksom, han... virka som en idiot på filmen fordi han eh... (beskrivelse av handling). Men han var jo bare ålreit egentlig.

Informanten fortalte her at flere av deltakerne var annerledes i virkeligheten enn de ble framstilt på skjermen. Slik jeg ser det er ikke dette noe han hadde spesielle forutsetninger for å vite før han selv hadde deltatt i dokumentarproduksjon. Det vil dermed, slik jeg ser det, si at informanten har lært noe om TV-produksjon som han ikke visste på forhånd. Også dette utdraget kan forstås som et uttrykk for læringserfaring:

I: Tror du at hele opplevelsen med å ha vært med på det programmet her har påvirket deg på noen måte?

I4: Eh... nei. Ikke nå. Ikke påvirka nå, nei. Det er mulig det var litt sånn rett etterpå. At jeg ble litt annerledes av å liksom (ler) være med på TV og sånn, men... Nei, ikke noe store greier, ikke noe jeg husker nå egentlig i det hele tatt.

I: Nei, du husker ikke hvordan annerledes...

I4: Nei. Det var mer normalt enn jeg hadde trodd egentlig. Ja, det var det. For sånn når jeg ser på TV nå og sånt, så tenker jeg at de har et veldig spesielt liv, folk jeg ser på TV. Men jeg vet jo at de egentlig ikke har det, i hvert fall hvis det er sånn med de som med meg, for det var helt normalt. Ikke noe forandring egentlig.

Informant 4 sa her at opplevelsen med deltakelsen var mer normal enn han hadde trodd på forhånd. I dag visste han at ikke alle som er på TV har et spesielt og mer annerledes liv enn de som ikke har vært på TV. Dette er også noe informantene ikke hadde forutsetninger for å vite noe om før sin egen TV-produksjonsdeltakelse. Säljö (2006) peker på noe som jeg finner svært interessant i denne sammenhengen. I følge ham kan vi ut fra for eksempel menneskers ulike utsagn, trekke konklusjoner om at de har lært, men det kan være vanskelig å se nøyaktig når og hvordan denne læringen skjer. Læring kan karakteriseres som en til tider indre og taus prosess, som ikke har noen sikre ytre tegn. Hvis vi tolker informant 4 sine foregående utsagn i lys av denne teorien, kan vi se utsagnene som uttrykk for en form for taus kunnskap.

4.4.2 Oppsummering av analysens tredje del

I dette siste delkapitlet av analysen har vi sett at informantene ikke var ordrike når det kom til hvordan deltakelsen har hatt betydning for hvem de er i dag. Det virket som at dette ikke var noe informantene hadde tenkt over tidligere, og det virket som en opplevelse det var vanskelig å sette ord på. Denne ordknappheten ble tolket som et eksempel på taus kunnskap. Enkelte informanter så ikke deltakelsen som spesielt betydningsfull for deres nåværende identitet. Andre trodde deltakelsen hadde vært betydningsfull, men mente at denne hadde vært ubevisst. Disse uttalelsene om ubevisst påvirkning eller ingen betydelig påvirkning, er svært interessante sett i sammenheng med de samme informantenes uttalelser om læring. Tre av informantene mente at de har lært mye av deltakelsen, og denne læringen evnet de også å sette ord på. Med bakgrunn i forståelsen av læring som nært relatert til utvikling av identitet, vil den opplevde læringen fra informantene kunne tolkes som et uttrykk for at TV-

---

dokumentardeltakelsen har vært betydningsfull for ungdommenes nåværende identitetsfølelse.

4.5 Sammenfattende konklusjoner

I dette analysekapitlet har jeg forsøkt å besvare min hovedproblemstilling, som dreier seg om ungdoms opplevelse av egen deltakelse i TV-dokumentarproduksjon. Denne har jeg forsøkt å besvare gjennom to underproblemstillinger, som dreier seg om ungdommenes opplevelse av forholdet mellom virkelighet og fiksjon i TV-dokumentarproduksjon, og opplevelsen av hvordan deltakelsen kan ha påvirket ungdommenes identitetsfølelse. I mitt datamateriale gjorde jeg flere interessante funn som til sammen kunne bidra til å gi meg svar på problemstillingene. For å sikre en ryddig og oversiktlig framstilling valgte jeg å dele funnene inn i tre hovedkategorier som dermed ble delkapitler i analysen.

I første hoveddel (kapittel 4.2) av analysen så vi at ungdommene totalt sett var svært fornøyde med sin deltakelse i TV-dokumentarproduksjon. Ungdommene var opptatt av å vektlegge de positive erfaringene, noe jeg tolket som en teknikk for å oppnå en god selvutvikling. Denne evnen til positiv vektlegging kan også ses som en indikasjon på at denne undersøkelsens informanter var i besittelse av høy selvidentitet. Hvorvidt et individ er i besittelse av høy eller lav selvidentitet, kan ha betydning for menneskers sensitivitet for miljøpåvirkning. Dette betyr at denne undersøkelsens informanter har hatt gode forutsetninger for å takle påvirkning fra miljøet rundt dem. Vi så også at ungdommene, selv om de hovedsakelig opplevde deltakelsen som positiv, også uttrykte en følelse av flauhet og anger. Med utgangspunkt i konkrete utsagn fra informantene, og mitt inntrykk av dem fra intervjuene, virker det ikke som at denne skamfølelsen har hatt betydning for deres nåværende identitetsfølelse.

I neste delkapitlet så vi også at informantene hadde mange interessante refleksjoner rundt forholdet mellom virkelighet og fiksjon i TV-dokumentarproduksjonene. Enkelte beskrev blant annet hvordan TV-teamet klippet ut hendelser fra sin naturlige

---

sammenheng, og hvordan deltakerne ble bedt om å gjenta handlinger, slik at de kunne fanges opp på kamera. Slike uttalelser styrker forståelsen av TV-dokumentarproduksjon som en subjektiv virkelighet konstruert av TV-produsenter. Slik jeg tolket informantenes utsagn opplevde de at denne konstruksjonen av virkeligheten påvirket deltakernes opplevelse av å være seg selv foran kamera, og også opplevelsen av å se seg selv på TV. Ungdommene beskrev opplevelsen av å se seg selv på TV som ”rar” og ”flau”, men opplevde ikke den uriktige framstillingen som noe problem i dag. Flere av informantene ga også uttrykk for å forstå at en slik redigering av virkeligheten var nødvendig for å kunne produsere ”god TV”, og noen informanter var fornøyde med den litt uriktige framstillingen, og oppfattet det konstruerte bildet av seg selv som positivt. Jeg drøftet hvordan denne konstruksjonen av virkeligheten kunne ha påvirket ungdommenes identitetsfølelse, og kom fram til at virkelighetskonstruksjonen kan ha hatt en viss positiv effekt.

Informantene fant det vanskelig å beskrive deltakelsens påvirkning på hvem de var i dag. Flere av ungdommene sa at deltakelsen ikke hadde påvirket dem i særlig grad. At informantene selv uttrykte at de ikke opplevde deltakelsen som betydningsfull for hvem de var i dag, betyr, slik jeg tolker det, ikke at deltakelsen ikke har påvirket deres identitetsfølelse. Slik jeg ser det kan denne påvirkningen ha skjedd ubevisst fra informantenes side (som også flere av informantene selv uttrykker det).

Ungdommene sa mye om hvordan det var å skulle være seg selv foran kamera, hvordan det var å se seg selv på TV, og hva de lærte av deltakelsen. De hadde mye å fortelle om sine opplevelser, og de snakker om deltakelsen som ”et godt minne”. Opplevelsen med å ha medvirket i TV-programmet satt med andre ord fortsatt i dem, det er noe de bærer med seg videre, og noe de har lært mye av. Med min forståelse av læring som nært relatert til identitetsutvikling, er det slik jeg ser det, med bakgrunn i informantenes utsagn, ingen tvil om at deltakelsen har påvirket deres identitetsfølelse.

For disse ungdommene peker denne studien i retning av at effekten av å ha deltatt på en omfattende TV-produksjon hovedsakelig har vært positiv. De har lært mye om både TV-produksjon, og om seg selv. Jeg sitter ikke igjen med et inntrykk av at ungdommene på noen måte har tatt skade av deltakelsen. Dette tenker jeg kan ha med

---

ungdommenes trygghet og selvtillit å gjøre, men også at de hovedsakelig var fornøyde med hvordan de oppførte seg foran kamera, og også var fornøyde med hvordan de ble framstilt i programmet.

---

5. Avslutning

I de aktuelle TV-dokumentarproduksjonene, som i andre lignende produksjoner, er det ingen tvil om at det vil ha vært en maktforskjell mellom produksjonsteamets profesjonelle aktører, og de uprofesjonelle deltakerne. TV-teamet satt med kunnskapen, og ungdommene var med på ferden uten noen forutsetninger for å vite hva deltakelsen gikk ut på eller hva den ville resultere i. I produksjoner med et slikt skjevt maktforhold mellom profesjonelle aktører, og uprofesjonelle unge deltakere har TV-selskapet et stort etisk ansvar for barna og ungdommene. Slik jeg har tolket informantenes uttalelser er samtlige svært fornøyde med hvordan de har blitt behandlet og ivaretatt av TV-teamet under innspillingen, og hvordan de har blitt framstilt i programmet. De viste gjennom sine utsagn stor tillit til TV-teamet og NRK, noe jeg tolker som en indikasjon på at NRK har jobbet grundig med å få deltakernes tillit, og at de også har gjort seg fortjent til denne tilliten. Jeg har i analysekapitlet beskrevet informantene som trygge, selvsikre og reflekterte. Dette kan ses som en indikasjon på at NRK bevisst og nøye har utvalgt trygge aktører som deltakere og hovedpersoner i de aktuelle TV-dokumentarproduksjonene. Med utgangspunkt i dette kan det se ut som at NRK har fulgt opp sitt etiske ansvar for ungdommene i de aktuelle TV-dokumentarproduksjonene.

Videre i dette avsluttende kapitlet vil jeg først redegjøre for og drøfte noen av studiens begrensninger, og jeg vil reflektere rundt hva som kunne ha vært gjort annerledes i denne undersøkelsen. I andre del vil jeg si noe om mulig videre forskning på feltet.

5.1 Studiens begrensninger

Denne undersøkelsen er preget av meg som forsker og min forforståelse. Dette er derfor ikke en objektiv studie, men en presentasjon og drøfting av mine funn, sett gjennom mitt perspektiv. Mine tolkninger er ikke den eneste ”riktige” måte å tolke dette datamaterialet på. En annen forsker ville sannsynligvis trukket fram andre eksempler og sammenhenger fra dette datamaterialet. På samme måte som forskere

---

går inn i intervjuet med forskjellig forforståelse, er også alle informanter forskjellige. Jeg har i denne oppgaven undersøkt fire ungdommers subjektive opplevelse av et fenomen. Disse ungdommenes opplevelser er gode eksempler på hvordan mediedeltakelse *kan* oppleves, men er ingen fasit på hvordan slik deltakelse oppleves for *alle*.

Kunnskap har i denne oppgaven blitt betraktet som kontekstavhengig. Det vil si at kunnskapen jeg som forsker har fått tilgang til gjennom intervju med ungdommene har blitt konstruert i interaksjonen mellom meg og informantene. Med dette som bakgrunn er jeg av oppfatningen av at jeg gjennom kvalitativt forskningsintervju ikke har fått tak i eller tilgang til ungdommenes fullstendige opplevelse av sin deltakelse i TV-dokumentarproduksjon. For en dypere innsikt i menneskers opplevelse kunne jeg dratt nytte av andre datainnsamlingsmetoder, som for eksempel intervju med mennesker som kjente ungdommene godt, eller observasjon. Observasjon ville imidlertid vært vanskelig i denne undersøkelsen ettersom formålet var å oppnå innsikt i en opplevelse av *tidligere erfarte* hendelser. Ettersom innspillingen av programmene for lengst er over, ville det dermed være umulig å observere deltakerne i den sammenhengen som var av interesse for dette formålet. På grunn av prosjektets begrensede rammer valgte jeg heller ikke å intervju bekjente av ungdommene, men konsentrerte meg kun om intervju med ungdommene selv.

Dette mastergradsprosjektet ble en god del større enn forventet. Fordi feltet jeg har undersøkt er forholdsvis ”upløyd”, kunne jeg ikke ta utgangspunkt i tidligere forskning. Jeg gikk derfor bredt ut i intervjuet, for så godt som mulig å sikre at jeg ikke gikk glipp av viktig informasjon. Når jeg gikk så bredt ut, har det ikke vært mulig å presentere hele datamaterialet i oppgaven. Mye informasjon er valgt bort, på grunnlag av mine tolkninger. Framstillingen kan derfor ikke ses som en fullstendig beskrivelse av ungdommenes opplevelser i forbindelse med deres TV-dokumentardeltakelse. Dette gjør imidlertid at det blir mulig, ved en senere anledning, å gå dypere inn i materialet.

5.2 Veien videre

Som vi så i innledningen er barn i media et svært komplisert felt som faller i mellom barneforskningsfeltet og medieforskningsfeltet. Det er derfor viktig med samarbeid mellom forskere med ulike tilnærminger. Barn og ungdom er en svært sentral gruppe innenfor feltet spesialpedagogikk, og en av dette fagfeltets viktige oppgaver er å vurdere kvaliteten på barn og unges oppvekstvilkår. Vi vet i dag svært lite om negative, eller for den saks skyld positive, konsekvenser for barn og unge av deres deltakelse i TV-produksjon. Dette finner jeg meget interessant med tanke på at stadig flere barn og unge deltar i slike produksjoner. I dag er barn og unge hyppig representert på TV-skjermen, ikke bare som deltakere i dokumentarserier, men også som skuespillere i dramaproduksjoner, som deltakere i talentshow, og som programledere i Barne-TV. Feltet ”barn og unge i media” er altså svært omfattende og flere av disse ulike typer av barn og unges deltakelse i media er fortsatt ”upløyde” forskningsfelt. Jeg mener med bakgrunn i det foregående at det vil være rom, og behov, for videre forskning innenfor dette feltet.

For å vite hvordan slik mediedeltakelse påvirker barn og unge, må vi snakke med de unge selv. Barn og unge er, som voksne, de som kan mest om sine egne liv og kulturer. Dermed har de en slags ekspertrolle (Hall, in Greene & Hogan, 2005). Barn og ungdom som medvirker i TV-produksjon er spesielt utvalgte av produksjonsteamet. De har et godt ”kameratekke”, og er dermed ofte utadvendte, snakkesalige, og taleføre. Dermed er de gjerne også gode intervjuobjekter, og evner, som denne undersøkelsens informanter, å gi oss god og utfyllende informasjon om sine opplevelser og erfaringer.

Denne undersøkelsen har som nevnt gitt oss informasjon om hvordan mediedeltakelse *kan* oppleves, men ikke hvordan slik deltakelse oppleves for *alle*. Forskning blir i dette hyppig skiftende samfunn også fort ”gammel” og utdatert. Det vil derfor stadig være behov for nye undersøkelser rundt dette temaet.

Kildeliste

- Alvesson, M., & Sköldbberg, K. (1994). *Tolkning och reflektion: Studentlitteratur*, Lund.
- Ariès, P. (1980). *Barndommens historie*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Bandura, A. (1995). *Self-efficacy in Changing Societies*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Barth, F. (1992). Forord. In E. Goffman (Ed.), *Vårt rollespill til daglig* (pp. 7-8). Oslo: Pax Forlag.
- Befring, E. (2006). Oppvekst og skole som samfunnsoppgave. In E. Befring (Ed.), *Spesialpedagogisk utsyn - læring og oppvekst* (pp. 148-164). Oslo: Cappelen Akademiske Forlag.
- Bjørndal, C. R. P. (2002). *Det vurderende øyet - Observasjon, vurdering og utvikling i undervisning og veiledning*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Braaten, L. T., Kulset, S., & Solum, O. (2002). *Introduksjon til film - historie, teori og analyse*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Breilid, N. (2007). *Ungdom og læringserfaringer - En survey-studie av ungdomslæringserfaringer på ulike arenaer*. Universitetet i Oslo, Oslo.
- Brenton, S., & Cohen, R. (2003). *Shooting people: adventures in reality TV*. London: Verso.
- Buckingham, D. (1998). Re-constructing the child audience. In M. Haldar & I. Frønes (Eds.), *Digital Barndom* (pp. 34-50). Oslo: Ad Notam Gyldendal.
- Dalen, M. (2004). *Intervju som forskningsmetode - En kvalitativ tilnærming*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Drotner, K., & Livingstone, S. (2008). Continuities and Change. In K. Drotner & S. Livingstone (Eds.), *The International Handbook of Children, Media and Culture* (pp. 17-20). Los Angeles: SAGE Publications.
- Frønes, I. (1998). Mot en digital barndom - En skisse av fremtidens barndom. In M. Haldar & I. Frønes (Eds.), *Digital barndom* (pp. 12-22). Oslo: Ad Notam Gyldendal.
- Frønes, I. (2006). *De likeverdige - Om sosialisering og de jevnaldrendes betydning*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

-
- Frønes, I. (2007). *Moderne barndom*. Oslo: J.W. Cappelens Forlag as.
- Giddens, A. (1996). *Modernitet og selvidentitet*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Giddens, A. (1997). *Modernitetens konsekvenser*. Oslo: Pax Forlag A/S.
- Gjelsten, G., & Simonnes, A. (1997). *Å vekse opp i eit mediesamfunn - Identitet, toleranse og kommunikasjon i oppsedinga*. Oslo: Det Norske Samlaget.
- Goffman, E. (1992). *Vårt rollespill til daglig*. Oslo: Pax Forlag.
- Greene, S., & Hill, M. (2005). Researching children's experience: methods and methodological issues. In S. Greene & D. Hogan (Eds.), *Researching Children's Experience - Approaches and Methods* (pp. 1-21). London: SAGE Publications.
- Greene, S., & Hogan, D. (Eds.). (2005). *Researching childrens experience. Approaches and methods*. London: Sage Publications.
- Grimen, H. (1991). *Taus kunnskap og organisasjonsstudier*. Bergen: LOS-senteret.
- Gripsrud, J. (2007). *Mediekultur, mediesamfunn*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Gustavsson, A. (2000). *Tolkning och tolkningsteori 2: fördjupning*. Stockholm: Pedagogiska institutionen, Stockholms universitet.
- Hake, K. (2006). *Barne-TV -Barndomsbilder 1960-2005*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Haldar, M. (1998). Barndom på boks - Barne-TV i et historisk-ideologisk perspektiv. In M. Haldar & I. Frønes (Eds.), *Digital barndom* (pp. 187-207). Oslo: Ad Notam Gyldendal.
- Hartman, J. (2004). *Vetenskapligt tänkande - Från kunskapsteori till metodteori: Studentlitteratur*, Lund.
- Heggen, K., & Øia, T. (2005). *Ungdom i endring - Mestring og marginalisering*. Oslo: Abstrakt Forlag.
- Hill, M. (2005). Ethical considerations in researching children's experiences. In S. Greene & D. Hogan (Eds.), *Researching Children's Experience - Approaches and Methods* (pp. 61-86). London: SAGE Publications.
- Hoel, A. S. (1998). Barnets medierte livsverden. In M. Haldar & I. Frønes (Eds.), *Digital barndom* (pp. 51-67). Oslo: Ad Notam Gyldendal.

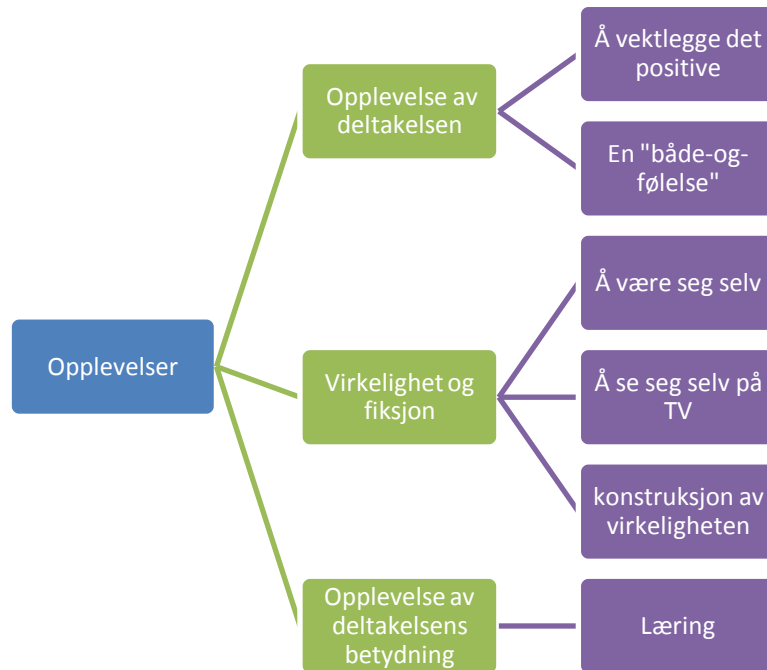

-
- Krange, O., & Øia, T. (2005). *Den nye moderniteten: ungdom, individualisering, identitet og mening*. Oslo: Cappelen akademisk forl.
- Kumar, K. (2005). *From Post-Industrial to Post-Modern Society - New Theories of the Contemporary World*. Malden: Blackwell Publishing.
- Kvale, S. (2001). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Langballe, Å., & Gamst, K. T. (2006). *En dialogisk tilnærming til kommunikasjon med barn*.
- Lave, J., & Wenger, E. (2003). *Situert læring - og andre tekster*. København: Reizel.
- Livingstone, S., & Drotner, K. (2008). Editors' Introduction. In K. Drotner & S. Livingstone (Eds.), *The International Handbook of Children, Media and Culture* (pp. 1-17). Los Angeles: SAGE Publications.
- QSR International Pty Ltd., (2008). NVivo 8 - getting started Retrieved 09.05.2009
- Mik-Meyer, N., & Järvinen, M. (2005). Indledning: Kvalitative metoder i et interaktionistisk perspektiv. In N. Mik-Meyer & M. Järvinen (Eds.), *Kvalitative metoder i et interaktionistisk perspektiv - Interview, observationer og dokumenter* (pp. 9-24). København: Hans Reitzels Forlag.
- NESH (2006). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi (NESH)*.
- Polanyi, M. (2000). *Den tause dimensjonen: en innføring i taus kunnskap*. Oslo: Spartacus.
- Prout, A. (2008). Culture - Nature and the Construction of Childhood. In K. Drotner & S. Livingstone (Eds.), *The International handbook of Children, Media and Culture* (pp. 21-35). Los Angeles: SAGE Publications.
- Qvortrup, J. (2002). Barndom mellom børs og katedral. In J. Qvortrup & O. Stafseng (Eds.), *Barndom mellom børs og katedral* (pp. 9-29). Oslo: Abstrakt Forlag.
- Silverman, D. (2006). *Interpreting Qualitative Data* (Third Edition ed.). London: SAGE Publications.
- Simon, B. (2004). *Identity in Modern Society -A Social Psychological Perspective*. Malden: Blackwell Publishing.

-
- Simonsen, B. (2003). Hva snakker vi om når vi sier ungdom? . In B. Hølge-Hazelton (Ed.), *Perspektiver på ungdom og krop* (pp. 13-26). Roskilde: Roskilde Universitetsforlag.
- Skaalvik, E. M., & Skaalvik, S. (1996). *Selvoppfatning, motivasjon og læringsmiljø*: TANO A.S.
- Säljö, R. (2006). *Läring og kulturelle redskaper: om læreprosesser og den kollektive hukommelsen*. Oslo: Cappelen akademisk forl.
- Tetzchner, S. V. (2001). *Utviklingspsykologi -Barne- og ungdomsalderen*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Thagaard, T. (2009). *Systematikk og innlevelse - En innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Wenger, E. (2004). *Praksisfællesskaber - Læring, mening og identitet*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Werner, A. (1997). *Barn i fjernsynsalderen - Hva vet vi om medienes innflytelse?* (2.utg. ed.). Oslo: Ad Notam Gyldendal.
- Werner, A. (1998). Medier og fortolkning - Fra tanken om overføring til livsstilsforskning og flerfaglig samarbeid. In M. Haldar & I. Frønes (Eds.), *Digital Barndom* (pp. 23-33). Oslo: Ad Notam Gyldendal.
- Østerberg, D. (1999). *Det moderne: et essay om Vestens kultur 1740-2000*. [Oslo]: Gyldendal.
- Ågren, Y. (2006). *Alla kunde se att jag är här - Elva barns tankar och synpunkter på sitt eget deltagande i olika barnprogram i TV*. Unpublished Masteroppgave, Stockholms Universitet, Stockholm.

6. Vedlegg

6.1 Vedlegg 1: Kategoriseringsmodell

6.2 Vedlegg 2: Intervjuguide

Intervjuguide

Innledning:

Jeg viser informanten informasjonsbrevet.

Jeg forteller informanten:

1. Hvem jeg er
2. Hvorfor jeg er der og hva jeg vil
3. Hva som skal skje med materialet og hvordan tilbakeføringen og publiseringen skal foregå.
4. Ingen andre får høre på opptaket eller se utskriften av intervjuet, bare meg. Verken NRK eller andre kan vite hvem som har sagt hva, for i oppgaven vil alt anonymiseres, og det vil ikke stå noe som gjør at dere kan kjennes igjen.
5. Jeg informerer om at de kan trekke seg når som helst.
6. Det kan hende at noen av disse spørsmålene er litt vanskelige å svare på. Da er det lov å ta seg god tid til å tenke. Eventuelt markerer jeg spørsmålet, også går vi tilbake til det på slutten av intervjuet igjen.
7. Ingen svar er dårlige svar, det er ingen svar som er riktige eller feil. Det jeg er interessert i er din personlige opplevelse av å ha vært med i et TV-program.

Innspilling...

Jeg tenkte vi skulle begynne med begynnelsen og snakke litt om tiden fra NRK for første gang kom til skolen deres...

1. Kan du fortelle litt om hvordan du ble med på dette programmet?
2. Hvorfor ble du med?
3. Kan du fortelle meg litt om hvordan du ble en av hovedpersonene i serien?
4. Hvorfor tror du de valgte akkurat deg som en av hovedpersonene?
5. Før innspillingen startet... hvordan tenkte du det ville bli å være med, hva slags forventninger hadde du?
6. Hvordan ble innspillingstiden egentlig i forhold til hvordan du trodde?

7. Kan du fortelle meg litt mer om hva du husker fra innspillingstiden?
8. Er det noe du husker som spesielt positivt fra innspillingstiden (for eksempel en spesiell episode)?
9. Er det noe du husker som spesielt negativt fra innspillingstiden?
10. Hvordan var det å ha TV-teamet der?
11. Var det noen gang du skulle ønske at kameraene ikke var der?
12. Opplever du at det at du ble filmet påvirket deg og hvordan du var på noen måte?
13. Opplevde du at du var deg selv foran kamera?

Identitet og selvoppfatning

1. Nå lurer jeg på om du kan fortelle litt om deg selv, om hvordan du er, hva du liker å drive med og sånt..
2. Når programmet ble spilt inn var du ... år gammel. Tror du at du har forandret deg noe siden da? Hvordan?
3. Hva med de andre i (programmets navn), synes du de var sånn på TV som de var i virkeligheten?

Å se seg selv på TV...

1. Nå tenkte jeg vi skulle snakke litt om tiden etter sending av programmet på TV. Kan du fortelle meg litt om denne tiden?
2. Har du sett alle episodene av programmet?
  - **Hvis nei:** Kan du si noe om hvorfor du ikke har sett alle episodene? Hvor mange episoder har du sett?
  - **Hvis ja:** Har du sett episodene flere ganger? Hvorfor?
3. Vet du om programmet har gått i reprise noen gang?
  - Hva synes du om at det går i reprise?

-
4. Dette programmet ble sett av veldig mange mennesker, flere 100.000, hvordan synes du det var at så mange så deg på TV?
  5. Hvordan var det å se seg selv på TV?
  6. Kjente du deg igjen? Var du sånn du hadde forventet at du skulle være? Hvordan, hvordan ikke?
  7. Hvordan synes du at du ble framstilt i TV-programmet?
  8. Synes du at sånn du så at du var på TV er sånn du var i virkeligheten på den tiden?
  9. Hva husker du best fra programmet?
  10. Er det noe du husker som spesielt positivt fra det du så på TV? Noe som var ekstra gøy å se?
  11. Er det noe du husker som spesielt negativt fra det du så på TV?
  12. Er det noe du trodde at de skulle vise på TV, som ikke kom med i serien?
  13. Er det noe som de viste på TV, som du ikke trodde skulle bli vist?

Venneforhold og oppmerksomhet

1. Hvordan reagerte klassekameratene (og vennene) dine da de fikk vite at du skulle være med i programmet? Hva synes du om reaksjonene?
2. Hvordan oppførte klassekamerater (og venner) seg mot deg under og rett etter sending av programmet på TV? Spesielle episoder? Hva synes du om det? Sa de noe om hvordan de synes det var å se deg på TV?
3. Snakker klassekamerater (og venner) fortsatt om at du var på TV? Hva sier de? Hva synes du om det?
4. Skjedde det noe med venneforholdene dine etter at du hadde vært med på dette (og tror du det hadde noe med at du var med på dette å gjøre)? Hva synes du om det?
  - **Hvis ja:** Hvordan tror du det har påvirket deg?

-
5. Har du fått reaksjoner på at du har vært på TV fra folk du ikke kjenner? Hva har de sagt? Hva synes du om det?
  6. Har du blitt gjenkjent på gata?
    - **Hvis nei:** Hva synes du om det?
    - **Hvis ja:** Hvordan var det?
Hva har de sagt?
Hva synes du om dette?
Blir du fortsatt gjenkjent?
  7. Har noen ringt, skrevet melding, maillet deg eller kontaktet deg på noen annen måte?
    - **Hvis ja:** Kan du si noe om hva de har sagt eller skrevet?
Hva synes du om det?
Har du fått noen nye venner på denne måten?
  8. Har du fått noe medieoppmerksomhet? Var det noe du hadde forventet? Hvis ja: Hva stod det, når, flere ganger?
  9. Kan du si noe om hvor mye oppmerksomhet du har fått i forhold til hva du hadde forventet?
  10. Tror du oppmerksomheten har påvirket deg på noen måte?

Læring og generell opplevelse

1. Har hele opplevelsen med å ha vært med på dette programmet påvirket deg på noen måte, tror du?
2. Hva har du lært av å være med på dette programmet?
3. Hvis du kunne forandre på noe i programmet, hva ville det ha vært?
4. Er det noe du angrer på at du gjorde eller sa under innspillingen?
5. Sånn alt i alt, hvordan synes du at det var å være med på dette programmet?
6. Ble det annerledes enn du tenkte det ville bli?
7. Er du glad for at du var med på dette programmet?

8. Ville du ha vært med på et TV-program igjen? Hvorfor/hvorfor ikke?

Avslutning...

- ❖ Det som vi har snakket om i dag.. er det noe du har tenkt på før?
- ❖ Er det noe du vil fortelle om som du ikke har fått sagt?
- ❖ Har du lyst til å høre på opptaket?
- ❖ Er det noe du vil at jeg skal slette?
- ❖ Er det noe du synes jeg skal spørre de andre jeg skal intervjuer om?
- ❖ Stilte jeg noen ubehagelige spørsmål som du synes jeg ikke burde stille?

6.3 Vedlegg 3: Informasjonsbrev fra NRK

Program Oslo

Postadresse: RB 32

0342 Oslo

Besøksadresse: Bjørnstjerne

Bjørnssonsp 1

Sentralbord: [redacted]

Telefaks: [redacted]

Telefon direkte:

Mobil: [redacted]

E-post: [redacted]

Til barn og foreldre i [redacted], [redacted],

[redacted] og [redacted]

Vår ref.:

Dato:

17. september 2008

Kjære medvirkende og foresatte i dokumentar- og dramaseriene:

[redacted], [redacted], [redacted] og [redacted]

Noen av dere kjenner jeg godt fra før, andre av dere har jeg aldri truffet, men jeg vet mye om dere gjennom prosjektledere, team og redaksjonssjefer.

Først og fremst vil jeg takke dere for at dere har vært med på seriene. Dere har betydd mye for mange de siste årene!

NRK har lang tradisjon med å produsere program med barn og ungdom i bærende roller og som medvirkende. Vi begynte med det allerede tidlig på 80-tallet. På den tiden var det likevel stort sett voksne som var på skjermen. Nå ønsker vi å ha med oss flest mulig barn i alle program. Grunnen til at vi mener det er viktig å ha barn og unge på skjermen, er at når dere deltar, kjenner seerne seg igjen. De identifiserer seg med deres opplevelser og rollefigurer og det kan hjelpe dem på ulikt vis: til å lære noe nytt, bli provosert, få seg en god latter, tenke nye tanker - eller til å bli berørt på annet vis.

Vi engasjerer barn i alderen 4 til 12 år. Alle dere vet noe om hva det innebærer å være med i en TV-serie. Og vi vet at det er både positive og mindre positive sider ved å delta.

Vi har en rekke retningslinjer for hvordan vi arbeider med barn. Noe er regulert gjennom norsk lov, andre forhold har vi regulert selv. En av tingene vi er mest opptatt av er å gi alle

---

medvirkende barn en positiv opplevelse fra audition til siste sending. Fokus er mestring og styrket selvfølelse.

Vi har inntrykk av at de fleste barn og unge vi har med på våre produksjoner har en positiv opplevelse i tiden før, under og etter produksjon. Det er imidlertid ikke tidligere gjennomført noen grundig undersøkelse på dette området. Og så vidt vi vet, finnes det lite forskning her.

Det er vårt ansvar at dere har det bra når dere er med i våre produksjoner. Vi vet noe om hvordan dere har det, blant annet fordi vi har hatt møter med flere av dere i etterkant av prosjekter. Vi samarbeider med flere psykologer – noen av dere har truffet dem på møter og fått råd og tips før og etter sending.

Nå har vi tatt kontakt med Universitetet i Oslo, Institutt for spesialpedagogikk, og går sammen med dem om et prosjekt for å kartlegge barns opplevelser rundt medvirkning. Prosjektet er forankret på UiO ved Jon Håkon Schultz og i NRK ved meg (Vibeke Furst Haugen). Undersøkelsen skal gjennomføres av to mastergradstudenter, Christian Heimdal og Jeanette Finstad Lindhart.

Undersøkelsen vil bli gjennomgått av psykolog Magne Raundalen (UiB), Jon Håkon Scultz og ledelsen i NRK Super.

Vi har delt undersøkelsen i to: barn i roller (dramaserier) og barn i dokumentarserier. Etter en gjennomgang av de siste års produksjoner har vi funnet ut at vi vil ta utgangspunkt i produksjonene dere har deltatt i ([REDACTED], [REDACTED], [REDACTED] og [REDACTED])

Dette er områder vi vil se nærmere på: Hvorfor ønsker barna å være med i TV-serier? Hva er foreldrenes rolle i dette? Hvordan opplever barna audition/ castingprosessen? Hvordan har barna det når de er på jobb i NRK? Hvordan oppleves det å bli kjent gjennom media? Hvordan oppleves tiden etter sending?

Universitetet vil kontakte 4 – 5 barn/ foreldre hver for intervjuer i perioden november – januar. Dette er selvfølgelig helt frivillig. De som blir med (både barn og foreldre) kan på et hvilket som helst tidspunkt trekke seg fra undersøkelsen, alle svar vil bli anonymisert og behandlet i henhold til forskningsetiske retningslinjer. Studentene som gjennomfører intervjuene er pålagt taushetsplikt og svarene de får skal ikke kunne kobles tilbake til enkeltpersoner.

Dette brevet sendes kun ut til dere som har hatt sentrale roller i seriene. De av dere som vil gi NRK tillatelse til å formidle opplysninger om dere (navn og adresse) til universitetet, bes om å ta kontakt med meg innen torsdag 25 september.

Jeg gjentar at undersøkelsen vil omfatte intervjuer av totalt 10 barn. Det er universitetet som velger hvilke barn de vil kontakte for intervju.

Undersøkelsen vil være klar i juni neste år. Avhengig av resultatet finner vi ut om vi vil fortsette eller utvide undersøkelsen.

Dette er arbeid som ikke har vært gjort tidligere. Det kan hende at vi vil få noe oppmerksomhet når vi setter i gang, eller når resultatet foreligger neste sommer. Vi vil publisere informasjon om at vi har satt i gang en undersøkelse, men kommer ikke til å gå inn i detaljer om hvem som deltar.

Foreløpig fremdrift:

Høst 08   Etablering av prosjekt

Okt   Testintervju av to barn

Nov - jan   Intervjuer og undersøkelser

Juni 09   Undersøkelse ferdig

Gjennomgang funn: Jon Håkon Schultz, UiO, Magne Raundalen UiB, NRK

Aug 09   Informasjon om resultat/ funn til barn/ foreldre

Hvis noe er uklart eller dere har noen spørsmål er det fint om dere tar kontakt – jeg er tilgjengelig på mobil og mail.

Vennlig hilsen

Vibeke Furst Haugen

6.4 Vedlegg 4: Informasjonsbrev fra studentene

Kjære medvirkende og foresatte i dokumentar- og dramaseriene: [REDACTED]
[REDACTED]

Vi viser til tidligere utsendt brev fra NRK, undertegnet Vibeke Først Haugen, angående barn og unge i media.

I forbindelse med gjennomføring av et toårig mastergradsstudium ønsker vi å intervju barn som har vært eksponert i media, og da hovedsakelig via NRK.

Under følger informasjon om prosjektet samt kontaktinformasjon.

PROSJEKTET

Dette er et samarbeidsprosjekt mellom det Utdanningsvitenskapelige fakultet ved Universitetet i Oslo og NRK's barne- og ungdomsavdeling som dreier seg om å kartlegge hvordan barn opplever å bli eksponert i media. NRK har tatt det innledende initiativ til dette arbeidet da de ønsker søkelyset rettet mot barna og deres beste. Vibeke Først Haugen har det overordnede ansvar, samt de redaksjonssjefer som naturlig knytter seg til de ulike aldersavdelinger. Masterstudentene som vil ha ansvaret for selve gjennomføringen av intervjuer, samt bearbeidingen av materialet og utarbeidingen av de endelige rapporter er Jeanette Finstad Lindhart og Christian Heimdahl.

Vi ønsker å undersøke dette forholdet nærmere grunnet det stadig økende antall barn som deltakere i TV-produksjoner, og deres omfangsmessig stadig større roller. Hvilke konsekvenser kan dette få, både på kort og lang sikt? Vi har delt prosjektet i to: Barn i roller (dramaserier) og barn i dokumentarserier. Den førstnevnte vil gjennomføres av Christian Heimdahl og sistnevnte av Jeanette Finstad Lindhart (se under for kontaktinformasjon). Vi ønsker innblikk i hvordan det oppleves å delta i en TV-produksjon, hvordan det er å bli kjent gjennom media og hvordan tiden etter sending oppleves.

Opplysningene vil innhentes via intervju (som vil vare omkring en time og gjennomføres på avtalt sted, for eksempel hjemme hos dere, skole, eller lignende) og vil benyttes i våre masteroppgaver. Dataene vil anonymiseres (ved bruk av fiktive navn og de aktuelle seriene vil heller ikke navngis) og kun være tilgjengelige for oss og vår veileder, Nils Breilid (se under for kontaktinformasjon). Prosjektet vil vare fram til slutten av mai 2009 og rådataene fra intervjuene vil slettes etter sensur av oppgaven, i august.

Deltakelse er som i det første brevet anført frivillig og dere kan på et hvilket som helst tidspunkt trekke dere fra undersøkelsen uten å måtte oppgi noen grunn. Vi har taushetsplikt og alle data vil behandles konfidensielt.

Vi er takknemlige for at dere har vist deres interesse og vil i løpet av kort tid ta kontakt med hver enkelt. Har dere spørsmål er vi tilgjengelige både på e-mail og mobiltelefon.

Med vennlig hilsen

Jeanette Finstad Lindhart

Christian Heimdahl

Kontaktopplysninger:

Jeanette Finstad Lindhart

Christian Heimdahl

[Redacted]

[Redacted]

[Redacted]

[Redacted]

Nils Breilid

[Redacted]

[Redacted]

6.5 Vedlegg 5: Godkjenning fra NSD

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Harald Harfangs gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr. 985 321 884

Nils Breilid
Institutt for spesialpedagogikk
Universitetet i Oslo
Postboks 1140 Blindern
0318 OSLO

Vår dato: 05.02.2009

Vår ref.: 20715 / 2 / PB Deres dato:

Deres ref:

KVITTERING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 12.12.2008. All nødvendig informasjon om prosjektet forelå i sin helhet 03.02.2009. Meldingen gjelder prosjektet:

<p>20715</p> <p>Behandlingsansvarlig Daglig ansvarlig Student</p>	<p><i>Når lyskasterne slukkes. En intervjuundersøkelse av ungdommers opplevelser med deltakelse i TV-dokumentarproduksjon</i></p> <p><i>Universitetet i Oslo, ved institusjonens overste leder</i></p> <p><i>Nils Breilid</i></p> <p><i>Jeanette Lindhart</i></p>
---	---

Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen av personopplysninger er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven § 31. Behandlingen tilfredsstiller kravene i personopplysningsloven.

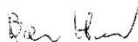
Personvernombudets vurdering forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i melde skjemaet, korrespondanse med ombudet, eventuelle kommentarer samt personopplysningsloven/-helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

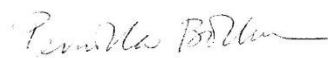
Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, http://www.nsd.uib.no/personvern/forsk_stud/skjema.html. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://www.nsd.uib.no/personvern/prosjektoversikt.jsp>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 30.06.2009, rette en henvendelse angående status for behandlingene av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Bjørn Henriksen

Pernilla Bollman

Kontaktperson: Pernilla Bollman tlf: 55 58 24 10
Vedlegg: Prosjektvurdering
Kopi: Jeanette Lindhart, Traverveien 19, 0588 OSLO

Avdeling/kontorer / District Offices:

OSLO: NSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0316 Oslo. Tel: +47-22 35 52 11. nsd@nsd.uib.no
TRONDHEIM: NSD, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7401 Trondheim. Tel: +47-73 59 19 67. nsd@ntnu.no
TRONDHØJ: NSD NVE, Universitetet i Trondheim, 1027 Trondheim. Tel: +47-77 64 13 16. nsd@ntnu.no

Personvernombudet for forskning

Prosjektvurdering - Kommentar

20715

I prosjektet vil man intervju ungdom i tenårene som har deltatt i dokumentarserier- og program i NRK. Det vil samles inn opplysninger om ungdommenes opplevelser som deltakere i en TV-dokumentarproduksjon. Spørsmålene i intervjuguiden tar utgangspunkt i temaene identitet, selvopfatning og venneforhold.

Når det gjelder ungdom under 15-16 år er det ombudets vurdering at et aktivt samtykke må innhentes fra både ungdom og foreldre, til at ungdommene deltar i studien. Behandlingen av personopplysninger kan i disse tilfellene hjemles i personopplysningsloven § 8 første ledd (samtykke). Når det gjelder ungdom over 15-16 år er det ombudets vurdering at disse kan samtykke til deltagelse på egen hånd dersom dette er ønskelig, men at foreldrene skal informeres om alle sider ved prosjektet. Dvs. at man baserer seg på et aktivt samtykke fra ungdommene og et passivt samtykke fra foreldre; hjemmelsgrunnlag foreligger da i personopplysningsloven § 8 d (allmenn interesse - et gyldig samtykke etter loven kan ikke innhentes før 18 års alder).

Ungdom og foreldre mottok generell informasjon om prosjektet fra NRK høsten 2008, inkludert informasjon om at studenter fra UiO kommer til å ta kontakt med dem hvis de samtykker til dette. Ombudet mottok 03.02.2009 informasjonsskriv som skal presenteres for ungdom/foreldre i forbindelse med at studenten kontakter utvalget. Ombudet har ingen kommentarer til skrevet utover at det må legges opp til innhenting av et aktivt samtykke fra foreldre til de som er under 15-16 år, og tilsvarende at foreldre til de som er over 15-16 gis mulighet til å reservere barnet sitt mht. deltagelse i studien. Ombudet registrerer 30.06.2009 som anonymiseringsdato for prosjektet (basert på erfaringen at de fleste ønsker å beholde rådata til etter sensur) og ber om at anonymiseringsdato endres tilsvarende i skrevet til ungdom/foreldre.

Det vil ikke registreres noen direkte identifiserbare personopplysninger i form av navn eller tilsvarende med kobling til materialet. Intervjuer tas opp på lydopptak som behandles som lydfiler på pc og lydopptakene transkriberes på pc.

Senest ved prosjektslutt 30.06.2009 skal datamaterialet anonymiseres ved at alle indirekte personidentifiserende opplysninger i materialet slettes eller endres (kategoriseres i vide kategorier) og at lydfiler slettes.